ВІСТІ КОМБАТАНТА

3

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1997

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1997 Торонто — Нью-Йорк — Ч. 3 (206)

ЗМІСТ

ст.

КОМЕНТАРІ

Мирослав МАЛЕЦЬКИЙ: Україна сьогодні в опінії чужих і своїх 3
Олена ГУБІНА: Мистецтво в "ручному режимі" 7

ЛЮДИ, ПОДІЇ, ОПІНІЇ

Іван ДРАЧ: Українство живе і діє. Це головне! 12
Олег ГРИНІВ: Праця для Батьківшини 18

ІСТОРИЧНІ РОКОВИНИ: АКЦІЯ "ВІСЛА"

Спільна заява Президентів України і Польщі: До порозуміння і єднання 24
Микола РЯБЧУК: Два боки "Вісли" 26
Анна НАЗАРЕВИЧ: Акція "Вісла" 34

НА СЛУЖБІ НАРОДУ

Мар'ян ЖИТАРЮК: Шлях педагога, дослідника, публіциста - Ігор Федик.... 37
Олекса ГОРБАЧ, посмертна згадка 41

НА ВІЙСЬКОВІ ТЕМИ

Володимир МОЛОДЕЦЬКИЙ: Війська
протиповітряної оборони України 42
Роман ПАНКЕВИЧ: "Служу українському народові!" 46
Дмитро НИТЧЕНКО: Міцний удар по Шмаровщині 49

МУЗЕЇ

Із листа Музею Збройних Сил України 52

ВЕТЕРАНИ В УКРАЇНІ

Роман ПАНКЕВИЧ: Подвійна мірка до ветеранів в Україні 54
Роман ПАНКЕВИЧ: Протестуємо! 56
*** Ветерани всі однакові 58
*** Зареєстровано Всеукраїнське Об'єднання Ветеранів 59
Володимир САЛАМАХА: Вступали не до німецької армії, а до "Юнацтва" .. 59
Валентин КОВАЛЬСЬКИЙ: Афганістан - трагедія, подвиг і біль українців.. 61
Микола МИХАЙЛЕНКО, Станіслав СТАРОСЕЛЬЦЕВ:
Харківські ветерани не у "відставці" 62
Звернення Спілки Офіцерів України 64
Звернення до світового українства 66

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Василь ФЕДОРОВИЧ: Дещо про козацько-польські війни в XVII ст. . . . 70
(Закінчення на 128-ій сторінці)

3

1997

ВІСТІ КОМБАТАНТА

РЕДАКТОР: Д-р Мирослав Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Леви Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldieers of the 1st Ukrainian Division of the UNA.
In association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc.; Brody-Lev, Inc.; Ukrainian War Veterans' Association in Canada

VETERANS' NEWS
P.O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

Статті, підписані призвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:
В Канаді річна передплата 30.00 дол. В США і інших країнах 30.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

AUFC — H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

Англія:
Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія
Mr. Wasyl Stanko
3 Jean Ave.
Paradise, S.A. 5075
AUSTRALIA

Коментарі

Мирослав Малецький

УКРАЇНА СЬОГОДНІ В ОПІНІЇ ЧУЖИХ І СВОЇХ

Масмедії, особливо на північному континенті Америки, у свойому в більшості неприхильному наставленні до України, радо добачують неґативи в будуванні і закріпленні її держави і так інформують Захід. Буває і таке, що вістки і коментарі не відповідають зовсім правді або подаються в злонаміреній формі. Під цей вплив попадають навіть наші діяспорні медії.

Все таки не бракує і виїмків. Бистріші журналісти і політологи Заходу починають міняти думку і глядіти на події в Україні більш оптимістичними очима. 10 червня цього року національний і найбільш престижевий щоденник Канади "Ґльоб енд Мейл" (Globe and Mail) опублікував редакційну статтю під наголовком "Ukraine's Doing Right" — у вільному перекладі це — Україна на добрій дорозі. В цій статті автор, аналізуючи сучасні події в Україні, старається добачити в них і добрі прояви.

На першому місці з незлих новин він спостерігає зміни в економіці України, бо саме в цій ділянці замітне зупинення зменшення продукції, — у порівнанні з попередніми роками. Зріст експорту та стало зростаюче внутрішнє консумпційне запотребування населення позволяє думати, що до двох років офіційний національний продукт (сума продукції і послуг) зросте на 1%. При цьому треба пам'ятати що тіньова (неохоплена офіційною статистикою) економіка значно зростає вже від півдекади.

Другим важливим позитивом господарства України, в його опінії, — це поборення гіперінфляції. На цей рік передбачують зниження її до 20%, що означає в порівнанні з 1993 р., коли вона досягла 10.000%, величезний поступ. Макроекономічна стабілізація уможливлює працівникам, навіть завжди невдоволеним пенсіонерам, вже не носитися з мішками так незначно малої вартости валюти, щоб купити мізерну скількість харчів.

На третім місці добрих новин у своїй аналізі автор ставить підписання договору президентами України Кучмою і Федерації Росії Єльциним про розподіл чорноморської фльоти. Згідно з договором, 4/5 вже добре заржавілих і майже непридатних кораблів перейде до Російської Федерації, яка уживатиме впродовж наступ-

них 20 років портових і влаштувань Севастополя. За винайм цих споруд Росія платитиме річно 100 млн., мабуть, американських долярів (стаття не окреслює валюти). Цим договором Росія публічно визнала суверенність України над Кримом.

Підсумовуючи, автор редакційної статті стверджує: Україна стала внутрішньо і регіонально стабільною державою, що відкриває ворота до економічної трансформації.

Критикуючи недостатки України, він стверджує, що з бувших совєтських сателітів деякі держави, як: Мадярщина, Польща, Чехія, Словаччина вже подібні зміни встигли зробити півдекади раніше. Автор побоюється, що українські реформатори можуть змучитися сталою боротьбою з останками попереднього режиму, яких у Верховній Раді забагато, та залишити дальші реформи незакінченими.

Канадські підприємці заінтересовані в інвестуванні в Україні, але в них бракує переконання, що в Україні існують відповідні гарантії законів та правил, а як такі є, то не завжди і не всі хочуть їх придержуватися. Написавши про це, автор все таки добачує оптимізм в колах канадських підприємців відносно рентабельности інвестицій в таких ділянках, як: енергія, будівництво, текстильна промисловість та сільське господарство. Щоб їх заохотити, Київ повинен заявити і показати практично, що він опинився на дорозі вільноринкової економіки і цього держатиметься. Автор редакційної статті завдав собі немалого труду оцінити загально, але досить правильно сучасні добрі і злі сторони життя і подій в Україні.

Все таки порушені в статті питання вимагають деяких доповнень. Безперечно, неполадки, похибки, мильні потягнення існують і ще деякий час існуватимуть. За причинами не доведеться довго шукати. Українська держава обтяжена спадщиною Совєтського Союзу, матеріяльно зруйнована, з кращого, що мала, пограбована, та з частиною духовно задурманеного населення. Роки панування на українських землях т. зв. большевизму (соціялізму, наукового комунізму — в нього різні назви) лишили глибоке п'ятно поневолення. Здається, що в історії жодна імперія не спричинила тільки шкод і спустошення в сколонізованих країнах, щоб могла дорівняти Совєтському Союзові і його "робітничо-селянській владі".

Декілька місяців тому відвідала Україну предсідниця німецької палати послів (Bundestag). Відвідавши всі обов'язкові в таких випадках важливіші українські державні установи та визначних посадових осіб, не минула, очевидно, і нашої Верховної Ради. Тут зустрілася з представниками різних політичних партій, з яких дехто забирав голос. Очевидно, між ними не забракло шефа "трудящих" і спікера комуністичної партії "товарища" Симоненка. Він немов

би накрутив стару, зіграну пластинку, повторяючи добре вивчені слова про трудящих і їх соціяльне забезпечення. Вислухавши це, один з присутніх німецьких послів, який був в товаристві пані предсідниці відповів на це словами: "Ви нам не повторяйте тих речей, ми вас знаємо, ви були в нашій східній частині 40 років і попри всі інші зла, що ви накоїли, ви нам вкрали ціле одне покоління, (відівчили його самостійно думати). Промине багато часу заки воно зможе пристосуватися до способу думання більшости німецького народу".

Пануючий понад 70 років соціялізм допровадив нашу країну і не лише нашу, але усі ним поневолені народи до комлетного банкрутства. Теоретично, вправді, він міг був захопити несвідомі маси, але в практичній дії показався цілковитим невдахою. Не було ніякого робітничо-селянського уряду, був уряд терористів, некомпетентних незнайків і бюрократів, які виводилися з рядів новітніх дідичів-голів колгоспів та директорів заводів. "Трудящий" залишився дальше у цій системі кріпаком, з якого хотіли зробити совєтського чоловіка, а в дійсності послушного росіянина.

Бракувало в цій системі доброго господаря. Майно належало до усіх, як голосила пропаганда, і до нікого. Заряджувала ним бездумна і безоблична, але зате послушна і в праці безнадійна бюрократія. Про якість та профітабельність продукції ніхто не дбав. Важне виконати плян, тобто певне число продукту. Коли приготовляючи звіт, забракло до числа — бухгальтери просто дописували потрібне число. Необзнайомленого з системою дивує, як вона змогла так довго вдержатися. Відповідь проста — терор та мільйони фізично і морально знищених людей — своїх власних непокірливих громадян. Тому, як вже нераз деякі підкреслювали, зміна господарської і політичної системи так пиняво проходить.

Говорячи про відносини в Україні, автор згаданої вище редакційної статті позитивно оцінює стабілізацію української гривні. Тільки завдяки небагатьом реформаторам вдалося її осягнути. Більшість економістів погоджується, що стабільність валюти — це передумова господарського проґресу. Сподіваємося, що Верховна Рада, яка не втішається доброю опінією ані в себе дома, ані за кордоном не зможе завернути або некорисно змінити те, що вже в цій справі зроблено.

Українська Верховна Рада — це дивний курйоз. Значна частина "товарищів"-депутатів не захотіла присягати на нову Конституцію — дивна і незрозуміла інтерпретація авторитетних чинників діючих законів. Їм позволяється творити організації, які зовсім явно неґують Українську державу і пропаґують її прилучення до Російської

Федерації. Це очевидний тип яничарів. Колись турки із забраних молодих невільників творили військові відділи, які здобули собі ім'я найжорстокіших. В Україні отакі організації втішаються привілеями, в той час, як у всіх цивілізованих державах світу таких людей називають зрадниками і за це їх строго карають.

Недавно редакційна стаття в "Свободі", в зв'язку з Толочком, пригадала подію з часів постання США. Тоді невдоволених цією подією, американці посадили на кораблі і відіслали, згідно з їх бажанням, до Англії. В Україні, якщо б це було можливо, треба б дати невдоволеним також таку можливість і заохоту.

З військових кіл щораз частіше чуємо, що вони готові боронити і оборонити незалежну Україну. Загранична політика — це для нас усіх доказ успішности нашої дипломатії. Міжнародне товариство нас сприйняло, наших дипломатів шанують, нас запрошують на міжнародні конференції, нас почали вважати важливим чинником у стабілізації миру не тільки в Європі, але і у світі. Сьогодні немає і, мабуть, не скоро настане можливість глобальної війни, в якій були б заанґажовані великі держави, а Україна своїм геополітичним положенням та населенням належить до таких.

Говорячи в нас про тіньову економіку, про впливи неокреслених, принаймні для загалу, мафій, про хабарництво і т. п., корупція і хабарництво все існували і нікому ще не вдалося їх зовсім викорінити. Завеликі одначе їх розміри, ароґантність та зухвальство — це ці лиха, що Україні тепер найбільше шкодять. Прем'єр-міністер України, побуваючи в Канаді заявив, що середня бюрократія найбільше вмішана в ці справи і найбільше з них користає. Можна, одначе, сміло припускати, що між ними не бракує і "грубшої риби". В Україні корупція і хабарництво на більшу скалю також нам дістались у спадщині Совєтського Союзу. Їх клич, як вони здобували владу, звучав: "Грабуй награбоване!", а за їх панування, м'якко кажучи, без нелеґального організовання (інакше кажучи, злодійства) бо, жити не будеш, будеш животіти.

І ця проблема, принаймні частково розв'яжеться: як поправиться економіка, поправляться заробітки, за які можна буде працівникам цивілізовано жити, а великим тіньовим капіталам треба створити якісь сприятливі умовини, щоб вони включилися в леґальну економіку.

Знаємо, що майже щороку від часу референдуму їздять до України люди зрівноважені та добрі обсерватори громадського і політичного життя та за кожним разом по приїзді твердять, що ситуація в Україні поліпшується у кожній ділянці.

Гірше з мовою. Спираючись на обіцянці що російська мова

стане офіційною, не пробують навіть переключитись на українську мову.

Припускаємо, що час таки зможе закріпити українську мову серед загалу. Думаємо, що всім треба збільшити охоту до праці, виявити приватну ініціятиву та терпеливість. За майже шість минулих років — це хіба добрий доказ, що охота з ініціятивою, свідомість і терпеливість дали, можна сказати, ще скромні, але добрі висліди.

Торонто, 18 червня 1997 р.

Олена Губіна

МИСТЕЦТВО УПРАВЛІННЯ В "РУЧНОМУ РЕЖИМІ"

Президент Українського Союзу промисловців і підприємців Анатолій Кінах, виступаючи 19 травня на з'їзді УСПП, досить різко відгукнувся про діяльність влади в Україні. "Сьогоднішня влада, — сказав він, — керує лише ситуацією і підлаштовується під неї". Такий стиль роботи звично називати "управлінням в ручному режимі", тобто, з оглядом лише на сьогоднішній день, без особливого плянування перспектив на майбутнє.

З одного боку, можна зрозуміти український уряд. Його членів змінюють так часто, що інколи вони просто не встигають навіть достеменно розібратися у ситуації. Що там уже говорити про багатообіцяючі пляни! За підрахунками депутатів-аграріїв у Верховній Раді, наприклад, міністри сільського господарства в українському уряді впродовж останніх шести років працювали в середньому по вісім місяців. Після відставки Анатолія Хорішка наступника шукали досить довго, бо черги з волонтерів явно бракувало. Нарешті зупинилися на особі віце-прем'єра Михайла Зубця, доручивши йому одночасно виконувати й обов'язки міністра. Бо зрештою порахували, що цьому віце-прем'єру зайве керувати ще й галузями рибного та лісового господарства, ці посади в Україні обіймають сильні міністри. А зосередитися треба саме на сільськогосподарському виробництві. Цього року в Україні вже чекають сильного врожаю, якщо, звичайно, докорінно не зіпсується погода і вистачить необхідної техніки, щоб його зібрати. Що ж стосується посівної кампанії, то державний міністер Анатолій Мінченко вважає, що всі належні умови для її успішного проведення уряд створив: у рахунок держзамовлення було поставлено 638 тисяч тонн пального,

замість обіцяних 540 тисяч тонн; 1 мільйон тонн добрив, 10 тисяч тракторів вітчизняного виробництва, 30 мільйонів гривень на ремонт техніки та закупівлю запчастин. "Я не уявляю, щоб нинішнього року ми не отримали приросту в агропромисловому секторі, який дає близько 50 відсотків валового внутрішнього продукту", — сказав Анатолій Мінченко.

Між тим, сьогодні в Україні до 70 відсотків товарів широкого вжитку, серед них і харчів, завозиться з інших країн. "Ми купуємо навіть турецький хліб", — з гіркотою каже Голова Верховної Ради Олександер Мороз, — хоча який інший хліб ще може конкурувати з українським за якістю та смаком!" За інформацією народного депутата та голови Ліберальної партії України Володимира Щербаня, Україна все більше поступається Франції цукровим ринком в Росії. Хоча досі саме цукор часто складав значну частину бартеру українських підприємств, яким вони розраховувалися з Росією за купівлю її товарів та енергоносіїв.

Українську сільськогосподарську продукцію у великому асортименті сьогодні можна придбати на базарах, де її реалізує приватний сектор. Але часто тутешні поставки мають стихійний характер, хоча приватний власник у сільськогосподарському секторі працює нині все більш стабільно. За результатами першого кварталу, які подало Міністерство економіки України, падіння обсягів виробництва у сільськогосподарському громадському секторі складало 15 відсотків, а у приватному секторі спостерігалося 5-відсоткове зростання. Самі селяни сьогодні бажають більш певного просування ринкових реформ і вже не відстоюють старі ідейні символи у вигляді непрацюючих колгоспів. Але селу потрібне головне: справжня земельна реформа, наведення ладу із формами власности на землю. Для цього потрібне рішення парляменту, але його ліва частина затято блькує питання дозволу на продаж землі. Це, звичайно, не означає, що нині сільськогосподарські угілля не можуть змінити господарів. Але часто у такому випадку їхній перерозподіл залежить від ласки чиновника, який з відомих йому причин охочіше передає землю в оренду на тривалий час бізнесмену під дачу, а не сільському фермеру.

Політики не поспішають із серйозною земельною реформою, залишаючи це питання як "козирну карту" на наступні парляментські вибори 1998 року. Вирішуючи подібне питання сьогодні, завжди можна отримати несхвалення свого електорату. А нині головне — зберегти політичну репутацію.

Отож і Прем'єр Павло Лазаренко, зібравши у травні провідних українських журналістів та дипломатичний корпус, який тут працює,

оптимістично схарактеризував перспективи економічної ситуації в державі. Він вважає, що до кінця року в Україні має відбутися зростання обсягів валового внутрішнього продукту мало не на 1,5 відсотка. Загалом така обіцянка його не дуже зобов'язує. Відставку Лазаренкові журналісти обіцяють так давно, що, здається, він уже й сам у неї повірив. А якщо у другій половині року на арену вийде його наступник, з нього про ті 1,5 відсотка й треба питати. Хоча політиків на такому не піймаєш: за чужі обіцянки поки що ніхто з них не відповідав.

Однак поки обіцяли відставку Лазаренка, відбулася відставка віце-прем'єра з питань економічної реформи Віктора Пинзеника. Він заявив про свою несумісність з курсом нинішнього уряду, підкресливши: "Я ніколи не відмовлявся працювати, і готовий працювати. Але — працювати". Відставка Пинзеника викликала більше занепокоєння за межами України, де його особу насамперед пов'язували з курсом реформ, аніж всередині країни. За всіма діями політиків тут схильні вбачати певні "інтриги" або "ігри". Проти Пинзеника в уряді ніби-то особливо й не інтригували, значить, треба посилатися на ігри. Журналісти вважають, що Віктор Пинзеник просто вчасно вистрибнув з "останнього вагону", щоб встигнути на наступний "потяг". Популярности серед преси він не втра-тив, а це вже одна із підстав сподіватися, що політична кар'єра його не завершилася.

Депутат Вадим Гетьман пожалкував: Пинзеник пішов посередині боротьби за податкові закони, ініціятотом яких він був. Між тим, для самих депутатів і урядовців відставка Пинзеника стала певним "тайм-автом" під час прийняття цих законів. Ще наприкінці минулого року їх було внесено до Верховної Ради у пакеті із шести законів. На думку самого Пинзеника, вони б могли викликати переворот на ринку енерґоносіїв, бо завдавали сильного удару по барту. За шість наступних місяців вцілому у Верховній Раді було схвалено лише один із цих законів — про податок на додану вартість. Хоча саме через ці закони і не приймається бюджет на 1997 рік.

З ухваленням Держбюджету-97 взагалі склалася унікальна ситуація. Голосування за нього вцілому очікували ще в січні. Тоді ж збирався з'їзд Українського Союзу промисловців і підприємців, який попередив владу: якщо бюджет найближчим часом не з'явиться, промисловці оголошуватимуть владі опозицію. Щоправда, до такого оголошення поки що не дійшло і його терміни перенесені на третю декаду червня, бо є ще сподівання, що бюджет приймуть до того часу. Але загалом ситуація якраз і показує борсання влади у проблемах сьогодення: бюджетні витрати щодня розподіляються

в уряді відповідно до бюджетних надходжень. І тут уже важко розібратися, хто більше завинив — економіка чи політика.

З одного боку, відсутність бюджету розв'язує руки урядовцям у перерозподілі його витратної частини. Політики ж збирають із ситуації власні дивіденди. Депутат-комуніст Анатолій Моцпан отримує всі підстави виходити на парляментську трибуну і виголошувати промови агітаційного характеру. "Треба запроваджувати надзвичайний економічний стан, націоналізувати комерційні банки, встановлювати державну монополію на зовнішню торгівлю та виробництво і продаж лікеро-горілчаних виробів", — вимагає він. Його колеґи-депутати розуміють, що це тільки розмови, але збіднілі виборці вбачають в його особі захисника їхніх інтересів.

Здавалося б, сьогодні в Україні є такі речі, котрі треба просто взяти і зробити. Наприклад, змінити існуючу податкову систему. Прийняти бюджет на нинішній рік. Схвалити нову виборчу систему, котра даватиме простір для розвитку політичним партіям. Мабуть, нема нікого, хто б усе це заперечував. Але справа не рушить з місця. Бо ці питання таким чи іншим чином зачіпають перерозподіл влади. Сьогодні ж в Україні керують не за рахунок перерозподілу товарів, як у колишньому СРСР, коли їжа та одяг були в дефіциті, а за рахунок перерозподілу влади.

В офіційному обігу не вистачає грошей, бюджетникам по багато місяців не сплачують зарплату. Зате чимало грошей накопичується у тіньовому секторі. І нинішня влада, котра через неприйняття бюджету, відчула скруту в отриманні міжнародної фінансової допомоги, все частіше закликає вдатися до заходів, котрі б заохотили появу саме внутрішніх інвестицій. Тобто, дати можливість "нелеґальним" грошам "леґалізуватися". Але все це нагадує біг по колу. Тіньовий сектор ніколи не леґалізується, не отримавши ґарантій від держави у формі відповідних законів та можливости взяти участь у приватизації. Ліві сили у парляменті ніколи не підуть на прийняття таких законів, а лише закликатимуть до вже згаданого вище.

У такій ситуації дехто посилається на необхідність політичної волі Президента. Його останні великі привселюдні виступи — з річною доповіддю у парляменті та на з'їзді Українського союзу промисловців і підприємців були як ніколи ґрунтовними і конкретними. Звинувачення урядові пролунали настільки різко, що мало хто вірив у те, що він залишається у цьому складі. Але рішучих дій не сталося. Зате знову пішли розмови про політичну доцільність, про дислокацію політичних сил. Одні депутати говорять про те, що Лазаренко обійматиме крісло українського Прем'єра доти, доки російським Прем'єром залишатиметься Віктор Чорномирдін, оскільки багато

в чому на них двох зав'язані газові поставки до України. Інші пояснюють, що Кучма теж уже готується до наступної президентської виборчої кампанії, але спочатку треба виграти парляментські вибори для його команди. Отож йому доводиться підлаштовуватися ще й під їхні інтереси.

Напевне, мають підґрунтя і припущення щодо питань у поставках газу. Леонід Кучма заявив, що Росія вимагає, аби в наступному році розрахунки проводилися вже в долярах, а не українськими товарами і це ускладнює ситуацію. Можна це розуміти і так, що українські політики за таких умов стануть напередодні виборів більш "слухняними" до російських "порад". Однак не випадково саме нині Україна почала рішуче домовлятися про розгортання альтернативних джерел енергопостачання. Скориставшись непорозумінням, котрі виникли між Азербайджаном та Росією через постачання останньою військової техніки до Вірменії, Україна знайшла спільну мову з Азербайджаном в торгово-економічних питаннях. Азербайджан зацікавлений розвивати свій нафтовидобувний комплекс у Каспійському морі, оскільки це дасть швидку і просту віддачу в експорті. Україна збирається брати участь у розробці та видобутку каспійської нафти. Через Каспій Україна отримує доступ і до казахської та узбецької нафти. Через транскавказький коридор рухатиметься й іранська та іракська нафта. Танкерною фльотою нафта перевозитиметься до Одеси, а звідти через нафтопровід Одеса-Броди, гілку нафтопроводу "Дружба", надходитиме в Европу.

Про постачання газу Україна почала домовлятися з Туркменистаном. Однак у це, за словам державного міністра Анатолія Мінченка, втрутилася "третя сила". Він сповідається, що непорозуміння між двома країнами у цьому питанні все-таки будуть вирішені протягом двох-трьох місяців.

Подібні зрушення в енергопостачанні справді можуть мати серйозні політичні наслідки. Фактично йде боротьба за усунення одних політичних сил і утвердження інших. Самого ж Павла Лазаренка зручніше відправляти у відставку десь восени. З одного боку, саме на нього можна покладати відповідальність за розвал економіки напередодні наступних виборів, а від впливу на їх результати він буде усунений.

Тому сьогодні кожен по-своєму зацікавлений у продовженні управління "в ручному режимі". Ті ж, хто не отримує зарплати у бюджетній сфері, часто має прибутки від співпраці з неофіційним сектором, що, до речі, не сплачує податків. Тому щоразу можна повторювати фразу: до нових виборів кардинальних змін в економіці та управлінні нам чекати годі.

Київ, 7 червня 1997 р.

УКРАЇНСТВО ЖИВЕ І ДІЄ. ЦЕ - ГОЛОВНЕ!

З доповіді Івана Драча, голови Ради товариства "Україна", на урочистому засіданні Української Всесвітньої Координаційної Ради.

Сьогодні світове українство репрезентуємо ми, сучасники, люди різних поколінь. І часом труднощі, з якими стикаємося у взаємному спілкуванні — труднощі різного характеру — спокушають нас оцінювати нашу світову українську спільноту такою, як бачимо на ту чи ту сьогоденну мить. А цих миттєвостей, на жаль, більше кризових, сутужних. От і починає переважати песимистичний погляд як в Україні, так і в діяспорі, щодо органічних, питомих, сказати б, генетичних перешкод для вироблення широкої української думки, сконсолідованої української дії. Надто, коли починаємо порівнювати нашу всеукраїнську співпрацю і спілкування на планеті з контрастними зразками світової єдности, скажімо, євреїв і поляків, вірменів і угорців, чи хоча б тих самих росіян.

Мені б хотілося застерегти і себе, і інших від абсолютизації швидкоплинних негараздів; від перенесення минущих експрес-оцінок на весь характер такого могутнього, життєздатного організму, як світове українство; на закріплення в нашій свідомости мінливих репортерських вражень у якості постійних ознак тривалого історичного явища.

Українська діяспора існує століття, виникла, даруйте, ще до нас з вами. Драматичним, трагічним, але все ж таки підтвердженням її реального впливу на певні глобальні історичні процеси є постійна, невпинна, жорстока боротьба — політична, ідейно-пропагандистська — проти неї збоку найлютіших ворогів — російських імперіялістів. Досвідчені термінатори українського народу свідомо і підсві-

домо, але професійно провадили свою боротьбу на своєму антиукраїнському фронті. Не білогвардійці, не білоіміґрантські центри були головною мішенню міжнародного тероризму Москви відразу після встановлення більшовицької диктатури, а борці за волю України. Не Денікіна, не Вранґеля вимагав Кремль повернути з Европи до Росії на розправу, а Нестора Махна — переможця білої ґвардії, як свого часу Мазепу і Орлика вимагав біснуватий Петро. Закордонні вбивства московськими терористами Євгена Коновальця, Симона Петлюри, Степана Бандери, Лева Ребета засвідчили, кого вважали головним своїм ворогом Росія, Московське КДБ через свою українську філію, через посольства у країнах розсіяння українців щільно спілкувалося з українською діяспорою на Заході, аби перекрити всі канали, зашпаклювати всі щілини надходження звідти незалежницьких імпульсів в Україну, підірвати антиімперський, антиколоніяльний потенціял самих українських громад шляхом їх внутрішнього розбрату. Цій меті і слугувало і створення Товариства "Україна", хоча я не поділяю однозначно неґативної оцінки його діяльности до 1991 року, і геть цілком відкидаю випоминання гріхів Товариства після 1991 року.

Це я говорив про страх ворогів України перед українською діяспорою, як опосередкований доказ її істричного значення для долі України. Значно вагомішим доказом цього є та невпинна, усебічна праця для України, що ніколи не припинялася в діяспорі. Праця політична, наукова, культурологічна, благодійницька. Навіч ми тут, у великій Україні змогли в цьому переконатися, коли дістали можливість останніми роками ширше зазнайомитися з доробком українського інтелекту за кордоном. Зробити цей доробок органічною частиною всієї української науки, культури, масової свідомости — це справа обов'язкова для всіх нас. Коли б довершити тільки цю велику справу, то всі, хто причетний до консолідації української нації, хто працює на цій ниві, могли б спокійно і впевнено дивитися в очі прийдешнім поколінням як ті, кому вдалося залишити помітний слід в житті України. Про самовіддані зусилля нашої славної західної діяспори щодо вкорінення української держави, в тому числі й майнового, на Заході, всім широко відомо. Факт опіки діяспорою наших олімпійців у Атланті зворушує мільйони навіть тих, хто тільки ще доростає до свого українства.

Мені хочеться застерегти також проти поспішної оцінки ролі, значення і діяльности українців у Росії, в державах СНД, що незрідка можна почути. Сьогодні справді можна нагромадити чимало песимістичних вражень, які переважатимуть оптимістичні щодо Східної діяспори. Але пророкувати їй "ні до шевства, ні до бондарства"

було б не недалекоглядно і несправедливо. Плід зріс, тож не поспішаймо трусити дерево. Об'єктивний плин подій неминуче веде до активізації пострадянського українства від Балтії до Камчатки і Примор'я. А щоб організуватися, усвідомити свої інтереси, потрібен час. І — допомога як з рідної землі, так і від досвідчених західних громад. Я не маю жодного сумніву, що ці наші національні потоки зіллються, не за нас, то пізніше, а ми ці траси маємо зараз прокладати, скільки здолаємо.

Друга моя теза випливає з першої. Не поспішаймо розчаровуватися один в одному, не перетворюймо наші взаємні претенсії, хай найсправедливіші, в каміння спотикання, чи не приведи Господи, в каміння за пазухою. Нам зараз легше розширювати порозуміння хоча б тому, що за 6 років ми більше запізналися, роздивилися, хто є хто. Звичайно, кожен складає той оціночний реєстр за власними мірками, але десь уже складається щось схоже на спільний еталон тієї системи мір, до якого входять надійність, порядність, діловитість. Про добру волю і гарні наміри не кажу, їх нам усім не бракує аж настільки, що для інших поважних якостей місця іноді не вистачає. Ми вже можемо час від часу виборсуватися з тенет поголосів, симпатій чи антипатій, а іноді і провокацій, чистіше перевіряти своє поведінку великою українською справою. Кажу це не для моралістики. Досвід показує, що такі, здавалося б, суто психологічні чинники забирають у нашому спілкуванні право вирішального голосу, їм мусить належати дорадчий. Я закликаю підтримати і не псувати сприятливу суто людську атмосферу нашої подальшої співпраці. Виходжу з того, що ми люди свої, отож мої міркування може не такі вже й недоречні.

Сказане досі допомагає мені з більшою сміливістю перейти до третьої тези, а саме: що нам не вдалося зробити того, що плянували, про що домовлялися, чого спільно прагнули. Чи не найважливішою проблемою, як на мене, залишається координація численних спільних контактів, акцій, пропозицій, проєктів. Я звертаюся до всіх наших авторитетних громад, аби ми зробили наступний крок уперед і відпрацювали, вдосконалили якийсь наш мозковий, аналітичний центр, який би спромігся визначати пріорітети нашої співпраці на той чи той період. Справ у нас багато — і тих, що ще не вивершені, і тих, що просяться до розв'язання — давайте обирати і добирати найважливіші, невідкладні, реальні. І такі, щоб до акцій долучався найбільший гурт, сказати б, акціонерів.

Четверта теза про те, що нам певною мірою заважає. Ви підкажете більше, а я мимохідь не можу не заторкнути одного гальма. І хоч мене незрідка картають за цю відвертість, усе ж скажу про

свою турботу. Йдеться про вузькопартійний внутріукраїнський сепаратизм. Я визнаю і погоджуюсь з усіма високодумними, науково обґрунтованими теоремами про багатопартійність. І водночас не можу не шкодувати за тією марно розтринькуваною суспільною енергією, з якою ми муруємо неприступні партійні фортеці з ровами, бійницями і круговою обороною одна від одної, як у далекому середньовіччі. Я вже згадував про недостиглі плоди. Затята багатопартійність — один з них. Чи сам спадає він, чи ми поспішаємо, як хлопчаки, покористатися з недостиглого чужого дерева, але те, що в суспільстві відчувається оскома — факт. Можливо, хоч би в царині стосунків діяспора — Україна нам спробувати зробити прозорішими міжпартійні кордони.

Остання, п'ята теза — суто менеджерська. Про гроші і організаційні засади. Ці два чинники зараз обернулися на "гарячу точку". Держава відмовила в фінансуванні Товариства зв'язків з українцями за кордоном. Сигнал симптоматичний, болючий, прикрий. Коли Товариство слугувало розколові українства — в Україні його утримували, а тепер, коли працюємо на згуртування — перекривають кисень. Все будемо робити, щоб прихованим владним недоброзичливцям не дати вчинити цю справжню диверсію.

Діяспора — чи точніше буде сказати політична еміґрація — берегла, як найвищу з усіх можливих цінностей, ідею вільної, справді незалежної Української Держави. Анітрохи не буде перебільшенням сказати: коли ми почали приїздити в українську Канаду чи в українську Америку, то були просто безмежно вражені силою патріотичного потенціялу діяспори, її справді непримиренним імперативом боротьби "за Україну, за її волю, за народ". І все те наші брати й сестри акумулювали в Україну, коли розпочалася горбачовська перестройка й для них з'явилося змога відвідати рідну землю.

На жаль, ми не зможемо похвалитися організованістю життя нашої східної діяспори. І часто не вона сама в тім винна. Існування на полігоні пролетарського інтернаціоналізму, яким був Радянський Союз, не те що не заохочувало до плекання національної самобутности кожного з народів за винятком російського; є така хвороба — амнезія. Саме її, національну амнезію, прищеплювали комуністичні ідеологи. Наслідки тієї хвороби сьогодні помітні й у самій Україні, і в східній діяспорі, де чимало наших людей геть зреклися українства. Отож одна з причин такого стану справ — ми самі, наша пострадянська природа, яку нам ще належиться здолати. Інша ж причина — похмурі релікти минулого в самій політичній природі більшости колишніх республік радянської імперії.

Але — це до слова. Повернемося до національних українських проблем поза межами самої України.

Згадаймо, якє бурхливе піднесення запанувало по щойно народжених українських організаціях одразу по проголошенню нашої незалежности. Наші брати й сестри в Росії, Балтії, в азіятських державах, на Кавказі були невимовно горді за свою приналежність до державного народу і за прекрасні економічні перспективи новопасталої держави. Пам'ятає і те, як поволі, мов осоружний зубний біль, починало прокидатися розчарування: і прогнозованого економічного злету не відбулося, і Україна дедалі менше ставала схожою на Україну, бо ж дуже послідовно наполегливо почало зживатись у ній українське (для прикладу досить навести бодай співвідношення української та російської книги чи періодики), й — особливо відчутно-болюче в так званій східній діяспорі це те, що Україна мовби геть забула про своїх дітей, розсіяних на всіх просторах колишньої імперії, полишила їх геть напризволяще. Якщо російські державники час од часу погружували: "Мы не оставим в беде русскоязычное население в суверенных государствах, мы будем защищать его всеми способами, вплоть до военных...", то наші державці взагалі дуже рідко згадували про існування українства поза Україною. А якщо й згадували, то з погано прихованими нотами сприкрення й вельми клопітного обов'язку. Чи можна було після того сподіватися, що у відповідь на таку тутешню реакцію там повсюдно творитиметься потужне українське лобі, що стане новою зброєю української політики?! Ні, не стало українство СНД козирною картою України, як те попервах заповідалося. Прикро говорити це, але нікуди не дінешся — говорити треба, або почуття евфорії не притупили в нас голосу політичного реалізму.

Виповнюється п'ять років з дня Всесвітнього форуму українців, на якому було обрано Українську Всесвітню Координаційну Раду. В статутних засадах її було чітко сформульовано два таких моменти: 1. Сприяти розбудові молодої держави, координуючи діяльність різних громадських організацій-членів Ради; 2. Допомагати діяспорі в затриманні її етнічної самобутности. Решта статутних положень — усе, що сприяє втіленню в життя тих пріоритетних положень.

Суперечливі процеси тривали і тривають. З одного боку ми боремось, аби наше розсіяння бодай загальмувалось — найважливіший, найстабільніший чинник — це існування і світове утвердження нашої української держави. А з другого боку — драматичні соціяльно-економічні процеси в цій державі спричинилися до того, що молода пропаща для України сила по вінця заповнила найбільші світові торжища в Нью-Йорку і Москві, Торонто і Стамбулі. Де і

хто має найповніші дані про цих модерних українських Чіпок, який Панас Мирний тривожиться їхньою долею?! У тих турецьких портових містах, куди колись завойовники з Отоманської Порти привозили на людський ярмарок продавати українських бранок, відбуваються дивовижні протестатійні маніфестації турчанок-законниць проти напливу вільних українських і російських наложниць Наталок і Оксан, які переповнюють портові борделі Південного Причорномор'я. Хто нас так тяжко бере на клини — Бог, Доля чи наша власна недолугість?! Пропадає молодий український інтелект для України, щезає і ганьбиться молода українська краса, тьмариться українське майбутнє.

Нам є можливість порівняти, як роблять справу свого всесвітнього єднання росіяни і євреї, поляки чи угорці. Роблять набагато досконаліше, ніж вміємо це робити ми. Більше інтелектуальних сил зосереджено навколо цієї проблеми. Свідчить це про елементарну дозрілість державної нації і її спроможностей. З прикрістю змушені констатувати, що наші зусилля в цьому напрямку мінімальні, а часом особливо останнім часом, жалюгідні.

Протягом останнього часу мені довелося бути свідком того, наскільки активним і конструктивним був наш Президент Леонід Кучма в стосунках з українською діяспорою в Бразилії і Аргентині, у Великобританії і Вірменії. Аж деякі не дуже прихильні до української суті київські масмедії стали дорікати йому: чи не занадто! Але ці ж масмедії згодом і могли б потішитись: президентська увага і пильність згодом майже зводиться нанівець в іржавих механізмах наших урядових структур, де ще багатьом скрутило політичні попереки в той бік, куди показує булавою Богдан.

Констатуємо: світове українство існує, світове українство діє.

Іван Драч,
голова Ради товариства "Україна".

ВІДБУДЕТЬСЯ ДРУГИЙ ВСЕСВІТНІЙ ФОРУМ УКРАЇНЦІВ

У Києві 21-24 серпня 1997 року відбудеться Всесвітній Форум Українців.

В його роботі візьмуть участь делеґації з країн діяспори загальною кількістю до 400 осіб.

Організаційний комітет з підготовки і проведення цього форуму Президент України доручив очолити першому віцепрем'єр-міністрові Василеві Дурдинцю.

Братство кол. вояків 1-ої УД УНА є членом Української Всесвітньої Координаційної Ради.

Олег Гринів

ПРАЦЯ ДЛЯ БАТЬКІВЩИНИ

Поразка національно-визвольних змагань спричинилась до нової хвилі еміграції. "Вся українська еміґрація, — пише Симон Петлюра, — опинилась поза межами своєї Батьківщини через те, що не захотіла залишитись під ворогом, який оружною силою та підступом підбив під себе нашу Україну". Український народ опинився під большевицькою владою. Її волю виконує "так званий уряд Совєтської України на чолі з румуном-болгарином Раковським".

Проте С. Петлюра впевнений, що ця влада буде скинена українським народом чи може сама завалиться. Виходячи з цього, він ставить завдання перед еміґрацією, що викладені в статті "Сучасна українська еміграція та її завдання". Хоч від часу її публікації в 1923 році минуло чимало часу, порушені питання не втратили своєї актуальности.

Національний провідник вважає, що українська еміграція повинна працювати для національно-державної мети. "Метою цією, — продовжує він, — є здобуття, затвердження і зміцнення нашим народом своєї власної, незалежної від чужинців і сусідів, Суверенної Української Держави". Як органічна інтегральна частина цілого народу, українська еміграція повинна виконати "одповідальну частину загальнонаціональної і загальнодержавної програми", чого не можуть зробити поневолені українці. Для здійснення державних ідеалів доконечно зосередити працю на таких проблемах: 1) консолідація національної волі, 2) усунення всього того, що зміцненню її перешкоджає, до роз'єднання її приводить, 3) витворення реальних, дійсних, а не показних чинників державного будівництва України". Тут не обійтись без аналізи тих помилок, які були допущені в минулому. "Коли підходити до оцінки цих помилок, що їх допустились і вожді нашого народу і окремі партії політичні, з погляду історичного, — то їх почасти можна визнати за неминучі і непоборимі. Не завжди вина в історичних помилках цілковито падає на окремих осіб, хоч якою б сильною значною була їх участь в тих чи інших історичних подіях". Окремі особи змушені діяти в певних умовах, з певними засобами і співробітниками.

Неначе для наших днів звучать застереження С. Петлюри проти поганої звички українців "плюгавити своїх визначних людей, не шанувати ні їхньої праці, ні знання ними нашої державної справи, ні самопосвяти їхньої для неї". Наслідком цього є обезсилення державотворчих сил. Він закликає берегти тих політично-громадських діячів, які "мають сталеву долю, ясність думки, здатність до праці, тактовність в обходженні з людьми, політичну освіту, широ-

кий масштаб в роботі і чесно ставляться як до своїх обов'язків, так і до державних грошей". Пошана і довір'я до таких людей дає їм моральні сили працювати з подвійною енергією для загальної справи. Тут Петлюра, як бачимо, вказує на якості тих, хто претендує на ролю керманича народу. Його думка заслуговує особливої уваги, бо ж після звільнення від большевицьких засад кадрова політика була зведена до хаосу. З одного боку, цілий ряд досвідчених державних і політично-громадських діячів відійшов від активної політичної діяльности, а з другого боку, на політичній хвилі з'явились амбітні доморощені політиканчики, діяльність яких завдала чималої шкоди державотворенню.

Протилежною стороною в ставленні до кадрів Петлюра називає відсутність безсторонньої критики діяльности наших державних і політичних діячів. Він визнає: "На превеликий жаль, такої критики наш державний діяч досі майже не мав. Українська преса політична, а так само й практика політично-громадянських угрупувань позначалась у цій справі рисами тенденційного гуртківства, обмежености й сектанства". Замість об'єктивної оцінки своєї діяльности, наш державний діяч нерідко бачив "повне нерозуміння своєї праці, намисність, а то й злобу неоправдану". Його самовіддана праця нехтувалась, а дрібна помилка роздувалась до неймовірних розмірів.

Від такої "хвороби" наша громадськість не вилікувалась і нині, хоч вже не раз була нагода переконатись у її пагубних наслідках для державотворення.

С. Петлюра виступає за спокійну, об'єктивну оцінку наших державних діячів з "додержанням до них вимог обачности". Він особливо наголошує на значенні такого ставлення до державних діячів, які працюють у "складних умовинах еміграції" для добра майбутньої Української держави, а не для власної амбіції і слави, уникають сепаратизму, шукають зв'язку і контактів з іншими діячами, вміють "підпорядковуватись державній дисципліні і авторитетним директивам та побажанням урядового характеру" і водночас проявляють "певну сталість в переведенні програмових завдань державних". Водночас не варті довір'я претенденти на державних мужів, які "швидко міняють свої погляди, свою тактику, замість сталости політичної шараштаються від однієї концепції чи тактики до другої, замість витримки і рівноваги позначають свою працю імпульсивністю, необміркованістю або доктринерством", бо такі діячі занадто дорого коштують нації та її громадянству, не почуваючи відповідальности за власні легковажні вчинки. Протилежністю до таких діячів є ті, які "замикаються в вузьких межах нежиттьової доктрини", вимагають від інших дотримання метрових формул, мавпування збанкрутованих методів, а не чутливого реагування на зміни і

потреби. Такі два протилежні типи, які можуть модифікуватись, не послужать інтересам державної справи.

Коли верховодство державними справами переходить до представників цих двох протилежних типів, то це рівнзначно самогубству для національних інтересів. "Громадянство, що безкритично потурає таким амбіціям, часто хворобливим і смішним, а для нашої гідности державної образливим, показало б тільки, що воно не доросло або не має ще відповідної школи і критерія, щоб розпізнати їхню здатність до одповідальної праці". Державотворення вимагає систематичної та невтомної праці при одночасному знанні техніки державного будівництва, здатности прогнозувати майбутні події при складних обставинах внутрішнього і міжнародного життя, а також почуття міри і такту. На гіркому досвіді національно-визвольних змагань Петлюра доходить висновку, що без таких якостей навіть визначний письменник чи вчений не справиться з обов'язками міністра, а тим більше голови уряду. Такому не слід доручати й управління повітом. Про кого йдеться, нема сумнівів. Інша річ, що й нині українці не дооцінюють уроків минулого, забуваючи про концепцію зрідненої праці великого нашого філософа Григорія Сковороди. Не дивно, що біля державного керма труться кінорежисери, телеоператори чи пересічні белетристи, що не мають елементарного уявлення про законотворення й особливості державотворення. Наслідок очевидний — несистематичність у законотворчості і безладдя в державотворенні.

Хиби державного творення зумовлювались тим, що не було єдности в суспільстві. Далі Петлюра висловлює думку, яку слід особливо підкреслити: **"Неконсолідованість, непідпорядкованість окремих партійних угрупувань єдиній ідеї — ідеї виборення власної державности, брак державної дисципліни у окремих осіб і партій відограли ролю фатуму в історії нашої боротьби"**. Саме такі дії розхитували єдність нації. Як підтверджують події, що для успіху національно-визвольної боротьби доконечно підпорядкувати інтереси окремих кляс чи партійних угрупувань справі здобуття Української держави як справі цілої нації. Позитивні приклади цього дали перші часи Центральної Ради і перші часи Директорії.

Безумовно, таке становище в суспільстві впливало на армію, моральний дух якої могли забезпечити "єдність народних настроїв, спільність політичної думки, твердість уряду і сталість". Відсутність котроїсь з цих умов призводить до пагубних наслідків, виснажує її морально, хоч перед українським військом стояли ще тяжкі перепони чисто мілітарного характеру.

Після поразки національно-визвольних змагань зберігся уряд, який захищає українську справу поза межами Батьківщини. На

нього лягає відповідальне завдання, бо неорганізованість, роз'єднаність, сепаратні нескординовані виступи користи не дають. Петлюра висловлює великий жаль за те, що "наше громадянство не так чуйно реагує на розкладові явища нашого еміґраційного життя". Застереження надзвичайно слушне й для нинішнього часу, бо такі "розкладові явища" час від часу проявляються як виразки на здоровому тілі нашої еміґрації. Дехто готовий співпрацювати навіть з тими, хто мріє обдерти нашу молоду державу як липку.

Петлюра турбується про добру славу українців на чужині. Вони вже показали перед чужинцями свою сумлінність у ставленні до праці та навчання. Він пише: "Того, хто бував з чужинців у наших таборах для інтернованих, вражає сила духа і віри нашого старшинства та козацтва в українську державну ідею, лицарське уміння терпіти, злидні переносити, бути в холоді і без одежі, а разом з тим не тільки духа не вгашати, а провадити власними силами велику культурно-освітню роботу серед сами же себе і витворювати певні цінності, не тільки для вжитку таборян придатні". Дріб'язкові чвари серед українського громадянства за кордоном можуть боляче вплинути на життя на рідних землях. Пересторогу національного провідника підтвердив наш розвиток після проголошення незалежности України, коли деякі політичні групи почали переностити свої закордонні чвари на політичне життя молодої держави, деморалізоване розкладовою більшовицькою пропаґандою населення.

"Кожен повинен працювати для державної справи", — вважає С. Петлюра. Боротьба за національно-державні ідеали повинна, з одного боку, відповідати загальній програмі уряду, а з другого, місцевим особливостям кожної країни. Прикладом для українців мають стати европейські партійні угрупування, які вміють полагодити свої партійні інтереси з інтересами держави. Петлюра зазначає, що "з-поміж еміґраційних кругів нашого громадянства тип діяча европейського ґатунку, освіченого, енерґійного і одночасно патріота своєї нації, який починає використовувати для нашої державної справи відповідні можливості і ситуації".

Для національної справи треба налагодити працю українських вчених у міжнародних наукових об'єднаннях, а журналістів — у европейській пресі, щоби використати її, як трибуну для пропаґанди, обґрунтування і всестороннього з'ясування ваги української проблеми для політичної рівноваги в Европі. Широкого розголосу цій справі можуть надати публічні лекції для населення, серед якого проживають українські еміґранти.

Петлюра підкреслює органічний взаємозв'язок обґрунтування за українською нацією прав на самостійне державне існування і неминучість поділу совєтської "федеративної" республіки. Лише

незалежна Українська держава може бути ґарантією для інших державних новотворів на території колишньої Російської імперії. В цьому треба переконати прагматичних европейських політиків. "Проводячи, — роз'яснює Петлюра, — певну працю в цьому напрямку, ми повинні скомпромітувати ідею реставрації великої Росії, як ідею нереальну, штучну і невигідну для Европи, натомість виставляючи плян поділу її, як найбільш доцільне розв'язання остогидлої, неспокійної справи, що все таїла в собі погрозу і небезпеку для Европи, що й тепер таїть у собі ті ж самі тенденції". Незважаючи на те, що з часу публікації процитованих слів минуло більше 70 років, їх актуальність зберігається.

Як і передбачав національний провідник, західні держави, зайняті своїми власними справами, після розпаду СРСР упродовж тривалого часу займали очікувану позицію. Як наслідок, недооцінка ними ролі України в системі світової безпеки і водночас недооцінка метаморфози у постгекачепістській Росії. Лише тепер чаша терезів у світовій думці починає схилятись на користь України, хоч втрачено вже чимало. Нарешті, дещо більше реалізму проявляють і нинішні керівники Російської Федерації.

Національна програма будівництва держави не може миритись з перекинчиками. Петлюра показує безперспективність тогочасного "своєрідного "неофітства" перекинчиків", що підтверджує "ракетна еволюція" Винниченка. Перекинчицтво належить до тих розкладових явищ, з якими не можна миритись. У нинішніх умовах небезпека таких явищ зберігається: бо вони мають надзвичайно великий вплив на процеси державотворення, бо не зіткнулись з рішучою протидією правоохоронних органів.

Значна увага в праці Петлюри приділена актуальним питанням копіткої роботи української еміґрації. Насамперед треба навчитись шанувати час так, як вміють його шанувсти европейці. Успіхи української справи залежать чимало від знання европейських мов і вивчення досвіду европейських народів для творчого його перенесення на рідний ґрунт. Знання мови веде до створення перекладної літератури. Здається, що нині написані такі слова: "Створюючи руїну економічну з нашого краю, окупанти хочуть залишити нам з України нове "дике поле" і в ділянці культурній. Що вони справу власне і до цього провадять — видко хоч би з тенденційної діяльности офіційних большевицьких видавництв русифікувати наш край шляхом видання для ужитку української людности московських книжок, а не українських". Справді нині маємо всі підстави говорити про "нову хвилю москалізації нашого краю": вона охоплює не лише книжкову справу, а й засоби масової інформації. Українська оригінальна книжка перебуває в приреченому стані.

На думку провідника української нації, еміграція зобов'язана заопікуватись інтернованим військом і студентством. "Пам'ятайте, — звертається він до еміґрантів, — що ви відновляєте давню і світлу традицію 16-17 вв. нашої історії — безпосереднього контакту України з культурними країнами на ґрунті науки і освіти, а тому додавайте до відновленої традиції і ентузіязму молодечого, і нашої національної упертости, щоб створити симбіозу емоцій і розумової праці, яка може видати прекрасні і пожиточні наслідки".

Не варто забувати про працю серед національних меншостей-еміґрантів з України. Частина з них, як застерігає Петлюра, ще живе в полоні надій на повернення до єдиної Росії. Фактично вона посідає ворожу позицію до України. Петлюра так пояснює причини цього становища: "Коли діяльність одних з цієї групи пояснити можна егоїзмом, що часом добре оплачується з принципіяльно ворожих нам кіл, ... то неґативна позиція інших знаходить своє розуміння просто в ізольованості їхній від нашого організованого життя та в нехтуванні з нашого боку тієї уваги, яку ми повинні цій групі присвятити". Українська еміґрація має потурбуватись про те, щоби вони повернулись в Україну як чесні громадяни Української Держави і працювали для неї. З боку української еміґрації вимагається більше такту в ставленні до таких еміґрантів.

Свою статтю Петлюра закінчує міркуваннями про організацію життя еміґраційного громадянства. "Ясна річ, — пише він, — що міцніша організація еміґрації вплине на піднесення моральної якости її і створить серед неї здорову атмосферу, в якій легше і з біль-шими позитивними наслідками можна буде переводити всі ті відповідальні обов'язки, що, як частина загальної програми нашого державного будівництва, покладаються українською нацією на еміґраційні її об'єднання, що їх в загальних рисах сформульовано було вище". Об'єднати всі українські еміґраційні сили вдасться тоді, коли уряд надасть діяльності їх центрів державницького характеру.

Як зазначає сам Петлюра, він не претендує на вичерпність тих завдань, які стоять перед українською еміґрацією. Попри те його стаття справді охопила комплексно діяльність українців, що опинились поза межами Батьківщини. Значна частина з них не втратила своєї актуальности й після проголошення незалежности України. Та цінність цієї статті ще й в тому, що висловлені думки привертають увагу до розв'язання тих проблем, які ще й нині стоять перед Україною.

Олег Гринів, доктор філософських наук, професор,
Інститут народознавства Національної Академії Наук України,
м. Львів

Історичні роковини: Акція "Вісла"

СПІЛЬНА ЗАЯВА ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ "ДО ПОРОЗУМІННЯ І ЄДНАННЯ"

Похмурі тіні минулого більше не впливатимуть на сьогодення і майбутнє українського і польського народів. Впевненість у цьому висловили президенти України Леонід Кучма і Польщі Александер Квасьнєвський після підписання спільної Декларації "До порозуміння і єднання", в якій засуджуються давні зіткнення українців і поляків.

Цим документом, сказав Леонід Кучма, ми відкинули взаємні обвинувачення у трагічних подіях минулих часів, які сумною сторінкою увійшли в історію українсько-польських відносин, попросили одне в одного пробачення за спричинене зло. Тепер між нашими країнами не залишилося невирішених проблем, закладено міцний фундамент під споруду дружби, доброзичливости, взаєморозуміння. А перспективи українсько-польського стратегічного партнерства для розвитку двох держав, забезпечення стабільности у Східній Европі важко переоцінити.

Декларація, на думку Александра Квасьнєвського, усуває всі перешкоди на шляху поглиблення польсько-українських відносин, їх спільної участи у будівництві спільного дому в інтеґрованій демократичній Европі. Ми зробили висновки з драматичних періодів минулого, щоб ніколи їх не повторювати. Нині країни мають спільні цілі в економічній інтеґрації, в розбудові системи европейської безпеки. Ми розуміємо також, підкреслив Александер Квасьнєвський, що в Европі багато що залежить від Польщі і України.

Президенти закликали молоді покоління українців і поляків будувати відносини на основах доброзичливости. Те, що затьмарювало дружбу українського і польського народів, нехай залишається лише у підручниках і як предмет для історичних досліджень.

(ДІНАУУкрінформ).

ЗАЯВА

Президент України і президент Польщі, усвідомлюючи історичну відповідальність перед нинішнім і прийдешніми поколіннями українців і поляків, ролю України і Польщі у зміцненні безпеки й стабільности у Центрально-Східній Европі, а також враховуючи важливість поглиблення стратегічного партнерства між ними,

виходячи з Договору про добросусідство, дружні відносини і співробітництво від 18 травня 1992 року,

у переконанні, що майбутнє українсько-польських відносин слід будувати на правді і справедливості, а також глибокому й щирому порозумінні і єднанні,

висловлюючи спільне прагнення до остаточного подолання складної українсько-польської історичної спадщини і заради того, щоб тіні минулого не затьмарювали сьогоднішніх дружніх і партнерських відносин між обома країнами й народами,

заявляють:

Багатовікова історія українсько-польського сусідства знає чимало хвилюючих прикладів щирої дружби, взаємодопомоги і співробітництва між обома народами. Вона відзначена і братерством по зброї, і взаємозбагаченням культур, і сусідською доброзичлівістю.

Проте не можна оминати також і трагічні її сторінки — військове протистояння у XVII-XVIII століттях, прояви антиукраїнської політики польської влади у 20-30 роках XX століття, переслідування польського населення в Совєтській Україні у період сталінських репресій. Не можна забути польську кров, пролиту на Волині, зокрема, у 1942-1943 роках, жорстокість українсько-польських конфліктів у перші повоєнні роки. Окремою трагічною сторінкою в історії наших стосунків була акція "Вісла", що завдала удару всій українській громаді Польщі. Замовчування чи однобічний виклад цих фактів у наш час не пом'якшить болю скривджених і їх близьких і не сприятиме поглибленню порозуміння між нашими народами.

Шлях до щирої дружби та єднання пролягає, насамперед, через правду і взаємопорозуміння. Визнаємо, що жодна мета не може бути виправданням злочину, насильству, застосуванню принципу колективної відповідальности. Водночас пам'ятаємо, що іноді витоки цих конфліктів знаходилися за межами України та Польщі і часом були зумовлені обставинами, незалежними від українців і поляків, а також нав'язані нашим народам поза їх волею недемократичними політичними системами. Складаємо шану безвинним — закатованим, поляглим і примусово переселеним українцям та полякам. Засуджуємо винуватців їхніх страждань. Разом з тим, висловлюємо вдячність всім, хто впродовж тих важких років сприяв українсько-польському зближенню.

Сьогодні Україна і Польща є суверенними державами, добрими сусідами, стратегічними партнерами. Тому вкрай важливо подолати гіркоту, що залишилась в історичній пам'яті багатьох українців і поляків. До цього нас спонукає не лише спільна відданість демократичним цінностям, повага до прав людини, основних принципів та норм міжнародного права, а й бажання бачити Україну і Польщу в об'єднаній Европі.

Інтерпретацією нашої спільної історії, її непростих періодів мають займатися фахівці, які у атмосфері відкритости ретельно вивчать події минулого й дадуть їм об'єктивні оцінки.

Для кращого взаємопорозуміння між українським і польським народами слід стимулювати діялог між тими, хто впливає на формування громадської думки в наших суспільствах. Необхідно ширше використовувати і можливості польських громадян українського походження та українських — польського, які своєю працею роблять вагомий внесок у економічний та культурний розвиток наших держав. Вони повинні виступати активними провідниками ідеї якнайтіснішого співробітництва між Україною і Польщею. Зі свого боку, обидві держави мають опікуватися й всіляко підтримувати розвиток української громади в Польщі і польської — в Україні.

Україна і Польща докладатимуть зусиль, щоб свідомість молодих українців і поляків не була обтяженою спогадами про трагічні періоди спільної історії. Нехай наступні покоління живуть у спільному европейському домі, в якому не буде місця упередженості і єднання.

У давні часи наші предки виливали на шаблі воду на знак миру, зближення і братерства. І сьогодні ми — поляки й українці — маємо назавжди влити в наші серця почуття приязні і солідарністи.

На порозі XXI століття пам'ятаємо про минуле, але думаймо про майбутнє!

Президент України
Л. Кучма

Президент Республіки Польща
А. Квасьнєвський

Київ, 21 травня 1997 року.

Микола Рябчук

ДВА БОКИ "ВІСЛИ"

50-ліття акції "Вісла" знов нагадало полякам і українцям про необхідність чіткішого порахунку з минулим та активнішої розбудови майбутнього.

28 квітня 1947 року, о 4-ій годині ранку, шість польських дивізій розпочали депортацію мешканців українських сіл південно-східної Польщі на північні та західні землі, що належали протягом багатьох століть Німеччині і були передані полякам згідно з Ялтанською угодою, укладеною союзниками. Операція, що отримала назву "Вісла", досить рідко згадувалась у совєтських джерелах, як, зрештою, й інші факти етнічних чисток, здійснюваних у різні часи комуністичними режимами. Українське питання в Польщі було таким чином "вирішене" — як і польське (чеченське, кримсько-татарське тощо) в СССР.

"Щоб зробити прикордонні повіти суто польськими, що відповідає, зрештою, інтересам держави, — писалося в одному з донесень

місцевих властей до "центру" напередодні акції "Вісла", — і щоб зняти лемківське питання з порядку денного польської політики, бажаним було б переселення лемків углиб Польщі. Таке вирішення цього питання позбавило б водночас українські націоналістичні банди опірних баз і моральної підтримки з боку прихильних до них елементів".

Акція "Вісла" означала не лише переселення українців зі своїх етнічних земель на чужі, а й їхнє розпорошення по польських містах і селах (компактне поселення українців принципово не допускалось); вона означала також "фільтрацію" всіх "підозрілих" осіб, до яких зараховувались передусім священики, вчителі, активісти кооперативних, просвітницьких та інших українських організацій (усі вони потрапляли без жодного суду й слідтва до концтаборів). І, нарешті, акція "Вісла" означала дальшу ескаляцію українофобії у польській пресі та, відповідно, польському суспільстві. На довгі роки слово "українець" стало для пересічного поляка синонімом до слів "бандит", "зарізяка", "головоріз", —,наклавшись на неґативні стереотипи попередніх століть і десятиліть, від козаччини й гайдамаччини до ОУН і УПА.

Риторична стратегія комуністичної пропаґанди, що скеровувалася з Москви і на різні лади та до різної міри модифікувалась у Києві та Варшаві, мала двоїстий чи, краще сказати, подвійний характер і переслідувала подвійні, взаємопов'язані цілі. З одного боку, на повну гучність оркеструвалась ідея "соціялістичного інтернаціоналізму" та "польсько-радянської" (саме "польсько-радянської", а не польсько-української) дружби. А з іншого боку, менш гучно, зате більш ефективно (через нашіптувану пропаґанду, "закриті" політінформації та інші "неофіційні" канали) поширювався й підтримувався неґативний стереотип поляка в Україні (особливо в Галичині) та, відповідно, українця у Польщі.

Метою такої риторики було, по-перше, переконати всіх, що справжня "дружба" можлива лише між "соціялістичиними" поляками та "совєтськими" українцями — і то з тим більшою певністю, чим "совєтськішими" та "соціялістичними" вони ставали, тобто чим глибше інтеґрувалися в СССР та "систему соціялізму" (під московським, ясна річ, патронатом). А по-друге, така пропаґанда давала непрямим чином відчути, що "несовєтські" українці й "несоціялістичні" поляки можуть бути лише запеклими шовіністами та націоналістами, неспроможними без московського нагляду ні на який прямий діялог і приреченими на кровну ненависть та колотнечу. Надзавданням такої стратегії було утвердження московської опіки та "довколамосковської" інтеґрації.

Подвиг Ґедройця

У контексті такої стратегії всяка спроба прямого польсько-українського діялогу була підозрілою, а всяка спроба порозуміння

між сусідніми народами — без московського "посередництва" й "інтеґраторства" — була взагалі чимось ворожим. Тим не менше саме на такий діялог і порозуміння спрямовувались зусилля польської й української інтеліґенції від самої появи цього прошарку в XIX столітті й аж до невдалої, на жаль, спроби військово-політичного союзу між Петлюрою і Пілсудським 1920 року.

Поява чи, власне, відновлення в 1918 році незалежної Польщі, поділеної наприкінці XVIII століття між сусідами, не посприяло нормалізації польсько-українських відносин, скоріш навпаки — ще більше їх загострило, надавши старому конфліктові нової, "модерної", і тому особливо неприємної якости. Все те, що раніше ще можна було списати на "темну добу" феодалізму чи, згодом, на бездержавний статус обох народів, маніпульованих панівними імперіями, лягло після 1918 року "непідйомним" тягарем на новостворену польську державу, досить далеку в той час від політичної демократії та будь-якого лібералізму в трактуванні етнічних меншин.

20-30-ті роки фактично стали роками фатальної ескаляції польсько-українського конфлікту, причому головна відповідальність за цю ескаляцію лягла безумовно на польську сторону як панівну у тій ситуації, а отже й наділену ширшими можливостями для маневру і компромісу. Давній конфлікт набув модерного виміру в 1918-19 роках, коли західні українці спробували створити на руїнах Австро-Угорщини Західно-Українську Народну Республіку (ЗУНР) апелюючи до права націй на самовизначення, сформульованого незадовго перед тим Вудро Вільсоном та підтриманого Антантою. Новостворена на тих самих імперських руїнах Польща досить швидко ліквідувала ЗУНР й окупувала західноукраїнські землі, апелюючи до історичної леґітимности, себто до права на реставрацію Польщі в старих кордонах Речі Посполитої.

Фактична окупації Галичини й Волині була узаконена Лігою націй у 1923 році, щоправда з умовою надання 7-мільйоновій українській меншині в Польщі широкої автономії. Цей шанс компромісу не було, однак, використано. Навпаки, всі подальші кроки ознаменувалися наростанням антиукраїнських репресій та антипольського опору — аж до терористичних акцій ОУН (що, з українського погляду, були цілком леґітимною формою збройної боротьби проти ворожої окупації) та державного тероризму польських властей у формі так званих "пацифікацій" (що, зрозуміло, теж було цілком леґітимною відповіддю на українські бунти — з польського погляду). Сумним фіналом цього безглуздого взаємопоборювання стали етнічні чистки, здійснювані Українською повстанчою армією в 1944 на Волині проти польських колоністів, та аналогічні дії проти українців на Холмщині й Перемищині, здійснювані різними польськими угрупованнями — аж до офіційно-комуністичної акції "Вісла" 1947 року.

У цьому контексті потрібна була неабияка мужність і, зрештою,

хист, щоб поставити знову питання польсько-українського порозуміння й примирення — поза совєтсько-соціялістичним офіціозом та московським "безкорисливим" посередництвом. Такою людиною став Єжи Ґедройць, засновник і видавець еміґраційного журналу "Культура", 50-річчя якого, до речі, відзначено й у Києві на початку червня спеціяльною конференцією. Ґедройць та згуртовані довкола паризької "Культури" польські інтелектуали наважились радикально переглянути польську історію, ревізувати національні міти і рішуче відмовитись від колоніяльної спадщини, яка так нічого й не дала Польщі, крім уявної величі та реального виснаження і загнивання.

Націоналістична польська діяспора сприйняла цю ревізію вкрай насторожено або й вороже. Відмова від східніх земель і від "польського" Львова була для багатьох поляків такою самою катастрофою, "національною зрадою", як і для багатьох сьогоднішніх росіян — відмова від України, від "російського" Києва чи Севастополя. Сьогоднішні росіяни не мають, однак, свого Ґедройця, ані своєї "Культури", здатних інтерпретувати українську проблему як передусім внутрішньо-психологічну, а не зовнішньо-політичну, як тему для футурологів, а не тільки істориків.

До певної міри роля "Культури" у пляні ліберально-демократичного переосмислення національних мітів та невдалих взаємин із сусідами спробували відіграти українська "Сучасність", заснована 1961 року в Нью-Йорку, та російський "Континент", заснований через 13 років у Парижі. І все-таки роля "Культури" залишилась унікальною — як з об'єктивних, так і з суб'єктивних причин. Суб'єктивні причини — це передусім унікальна постать самого Ґедройця і його колеґ, ліберальних польських інтелектуалів, об'єднаних довкола "Культури". За всієї своєї значущости "Сучасність" не мала тієї інтелектуальної якости, а "Континент" — того послідовного демократизму, надто в ставлені до національних проблем, що його мала ""Культура".

Що ж до об'єктивних причин, то пов'язані вони передусім із відносною "м'якістю" комуністичного режиму в Польщі, а отже й відносно легкістю проникнення закордонних видань до цієї країни — на відміну від набагато закритішого і репресивнішого СССР. Як наслідок, польська опозиційна інтеліґенція 60-80-х років великою мірою виростала на нелеґальних виданнях "Культури" та пропаґованих нею ліберальних ідеях, у тому числі й стосовно польсько-українських взаємин. Потрапивши вперше до Польщі на початку 1989 року, я був вражений величезною кількістю самвидаву і "тамвидаву", яка продавалась на вулицях і, особливо, на території університету, традиційно закритого для поліції. Але ще більше вражала велика кількість "україністичних" матеріялів у тих виданнях — різних за жанром, обсягом, якістю, але незмінно прихильних чи принаймні об'єктивно-інформативних щодо України. Все це доволі погано узгоджувалося з сумнозвісною польською українофобією, про яку

я багато чув і з якою, зрештою, вряди-годи сам стикався.

Лібералізм польської антикомуністичної інтелігенції, яка прийшла до влади у 1989 році, виявився достатньо сильним не лише для проведення ефективних економічних реформ, а й для рішучого відмежування від попередніх режимів — як у пляні взаємин з сусідами, так і в пляні трактування етнічних меншин у самій Польщі. Під цим оглядом варт нагадати зокрема, що саме завдяки підтримці польських лібералів ось уже другий вибраний за партійними списками депутат представляє українську меншину у польському сеймі; саме завдяки їм Польща першою визнала незалежність України зразу після референдуму і першою ж заявила про відсутність будь-яких територіяльних претенсій до України (хоч володіла українськими територіями, між іншим, значно довше, ніж Росія). І врешті, під натиском лібералів польський Сенат (верхня палата парляменту) ще в 1990 році засудив акцію "Вісла" — хоч задля партійної популярности польським політикам (як і будь-яким іншим) куди вигідніше було б розігрувати ксенофобську карту, — як роблять це, для порівняння, ледь не всі політики у Росії, від крайніх лівих до крайніх правих.

Якою має бути наша відповідь?

У березневому число Ґедройцевої "Культури" опубліковано відозву близько ста польських інтелектуалів з нагоди 50-тої річниці акції "Вісла". "Спогад про ту похмуру акцію, — говориться в документі, — кидає тінь як на суспільне життя в самій нашій країні, так і на стосунки між польським та українським народами... Україна і Польща, відроджені в незалежному, демократичному існуванні, покликані відіграти важливу ролю у творенні нового европейського ладу. Можливо, щоб видіння минулого не заважали цій ролі і не підривали спільноти польсько-українських інтересів та намірів. А для цього від обох сторін вимагається справедлива оцінка минулого. Акція "Вісла" була результатом сталінської системи, виразом тоталітарної ідеології й політики. Засуджуємо її однозначно й з усією рішучістю. Схиляємось перед пам'яттю її жертв, співчуваємо всім, хто носить болісну пам'ять про кривди, заподіяні їхнім родинам та їхнім громадам, і висловлюємо сподівання, що сейм республіки Польща постарається в міру можливостей відшкодувати заподіяне зло".

Тексти підписали такі знаменитості, як Чеслав Мілош і Анджей Вайда, Ганна Сухоцька й Лєшек Бальцерович, Броніслав Ґеремек і Тадеуш Мазовецький, Єжи Ґедройць і Богдан Борусевич, Адам Міхнік і Яцек Куронь.

Засудження злочинів польської влади не пов'язується тут із жодними вимогами до українців надати подібні вибачення й компенсації репресованим полякам. І це — розумно. Адже акція

"Вісла" здійснювалась польським урядом, а не якимсь партизанським угрупованням, тобто здійснювалась вона державою проти своїх-таки громадян, визнаних другосортними на підставі їхньої етнічної приналежности, тож цілком зрозуміло, що сьогодні ці громадяни заслуговують не лише вибачень, а й компенсації від держави, яка їх репресувала, чи, власне, від її посткомуністичної спадкоємниці. (А сьогоднішня Польща є, volens-nolens, юридичною спадкоємницею ПНР).

Сьогоднішній український уряд, ясна річ, не може і не повинен нести такої самої юридичної відповідальности перед репресованими поляками. Але питання моральної відповідальности з боку польського й українського суспільств (а не урядів) залишається актуальним. Формула "вибачаємо й просимо вибачення", вочевидь, може й мусить стати тим гаслом-паролем, який принесе запізніле, а все ж жадане примирення і полякам, і українцям. Примирення не лише зовнішнє, міжетнічне, а й передусім внутрішнє, психологічне.

Не йдеться тут про відмову від історичної пам'яті, про забуття історичного бруду, крови, насильств. Навпаки, йдеться про поглиблення пережиття історії саме як трагедії обох народів, польського й українського, і очищення цим пережиттям як трагедійним катарсисом. Є дві аксіоми у польсько-українських взаєминах, із якими обидві сторони мусять погодитись, якщо вони хочуть провадити діялог і будувати нові стосунки, відповідні новому часові й новим політичним устроям.

Перша (неприємна для поляків) аксіома полягає в тому, що саме українці були об'єктом колоніяльного поневолення, асиміляції, винародовлення й саме на українських етнічних теренах точилися практично всі польсько-українські конфлікти. Друга аксіома — неприємна для українців — полягає в тому, що їхня реакція на польську експансію далеко не завжди була адекватною, їхній опір колонізаторам нерідко поширювався й на мирне польське населення, а засоби боротьби, послуговуючись сучасними термінами, далеко виходили за межі "необхідної самооборони".

Переоцінюючи минуле заради майбутнього, ні українці, ні поляки не повинні вдавати, ніби з "одного" боку все було гарно, а з "другого" — навпаки, "ми" несли світло й гармонію, а "вони" — зло і темряву. Святі і негідники були в обох таборах, і в обох таборах зло й добро витворювали химерну суміш, яка, власне, й робить історію непередбачуваною.

Українці повинні по змозі поблажливо поставитися до "кресової" ностальгії багатьох поляків, як і до їхнього комплексу культурної зверхности та цивілізаційного місіонерства, сформованого століттями панування. Але й поляки мусять зрозуміти перечуленість українців на всяку кривду й зневагу, їхній комплекс приниженості, сформований століттями рабства. Вимагаючи взаємного каяття, вони

мусять збагнути, що українська інтелігенція не може поставитись до українського націоналізму так само, як польська — до польського, чи російська — до російського. По-перше — тому що становище українців у сьогоднішній Україні є далеко не таким самим, як становище росіян у Росії чи поляків у Польщі. А по-друге — тому що ні полякам, ні росіянам не втовкмачували впродовж століть, що їхній націоналізм є найбільшим ворогом їхнього ж таки народу, і не ототожнювали при цьому з "буржуазним націоналізмом" найменших проявів польськости чи російськости, починаючи від бажання, навчитись чи навіть просто розмовляти рідною мовою.

Східні комплекси

Безумовно, порозуміння на рівні інтелігентних еліт є справою значно легшою, ніж налагодження ефективної міждержавної співпраці, а тим більш — подолання міжетнічних стереотипів та (як у випадку з українцями та поляками) історичних образ і взаємної недовіри. І все-таки перехід до нових міжнародних взаємин мусить починатися, вочевидь, саме з таких діялогів, де об'єктивно обмежена кількість учасників компенсується їхньою, так би мовити, "якістю", себто приналежністю до політичних, економічних, культурних еліт, здатних впливати на урядові й неурядові організації та, передусім, на громадську думку в своїх країнах.

На тлі досить млявого неформального діялогу українських інтелектуальних еліт з елітами російськими, і за відсутності взагалі будь-якого контакту з колеґами словацькими, румунськими чи угорськими, українсько-польські, неурядові зустрічі, форуми, семінари, наукові конференції й мистецькі фестивалі останнього семиліття вражають своєю кількістю, а нерідко і якістю. Конференція "Сучасна Польща", зорганізована в Києві 19-20 квітня фондом "Демократичні ініціятиви", за підтримкою польського й українського відділень фонду Сороса та за участю польських і українських політиків, науковців, журналістів, висвітлила, з одного боку, близькість поглядів українських і польських еліт ледь не на всі проблеми (включно з найдискусійнішими — історичними). А з іншого боку, вона ж таки показала, наскільки складним і тривалим є шлях від "декларації про наміри" до реальної співпраці.

Зокрема, з'ясувалося, що ринкова польська економіка є важко сумісною з нашим крипто-соціялістичним, адміністративно-розподільним монстром, обтяженим до того ж неефективним законодавством та гіперкорумпованою бюрократією. У політичній галузі польсько-українська співпраця теж є проблематичною, беручи до уваги той факт, що Польща впевнено посувається у бік Заходу, в бік НАТО, ЕЕС та інших европейських структур, тим часом як Україна і далі перебуває у, так би мовити, розлаяреченій позі — і в політиці, і в економіці. Намагання знайти консолідуючий чинник

у спільній "зовнішній загрозі" з боку Росії теж виявились малопродуктивними, бо ж для економічно реформованої, етнічно майже однорідної й політично майже вже "европейської" Польщі "російська загроза" є зовсім не тою самою, що для невідомо-якої України.

Про неконструктивність такої позиції досить дотепно висловився керівник однієї з програм польського радіо Єжи Новаковський. Він зазначив, що спільна загроза з боку "поганої Росії" є досить слабким арґументом на користь польсько-українського співробітництва, оскільки гіпотетичне перетворення "поганої" Росії на "хорошу" відразу позбавляє те співробітництво сенсу. "А якби Росія була чемною та хорошою, — риторично запитав пан Новаковський, — то ми мали б тоді битися між собою, чи що?!.."

Єдина ділянка, в якій польсько-українська співпраця могла б справді розвиватися сьогодні набагато успішніше, це — ділянка гуманітарна. За мінімальної доброї волі український і польський уряди вже сьогодні могли б полегшити доступ польських книжок, газет, журналів, кінофільмів, телепрограм на український ринок — і навпаки; вже сьогодні міг би суттєво зрости обмін студентами, творчими колективами, музейними цінностями тощо.

І останнє — за порядком, але не за значенням — час би вже відмовитися від "залізної завіси", цього понурого монстра сталінської доби під ім'ям "ґосґраніца", наїженого проти цивілізованого від нас світу сторожовими вижками, колючим дротом, лютими псами і ще лютішими прикордонниками, більше схожими на тюремних наглядачів, ніж на ввічливих і охайних державних службовців західного взірця. На тлі сьогоднішньої Европи ця "ґосґраніца" є безглуздим анахронізмом, а на тлі "прозорих" кордонів на сході — просто злочинною дурістю.

Втім, саме відмінність між східним і західним кордоном України є найнаочнішим символом нашої геополітичної приналежности, а водночас і блискучою іронічною реплікою до численних "проевропейських" заяв наших можновладців.

Польща, на жаль, не стала поки що тим містком, який міг би поєднати нас із Европою. Тож хай вона стане для нас бодай прикладом успішного руху на захід і подолання всіляких, переважно "східних" комплексів.

Анна Назарович

АКЦІЯ "ВІСЛА"

27 квітня відбулося в Торонті відкриття виставки документів, світлин, карт з акції "Вісла". Друкуємо слово з відкриття.

Редакція

Як нас виганяли,
дзвони нам дзвонили,
жеби люди пам'ятали,
де ся народили.
(Пісня з 1947 р.)

28 квітня 1947 року о год. 4-ій вночі перші українські села оточено щільно польським військом, а переляканим людям оголошено, що за 2 години мають назавжди покинути рідні села.

67 сіл на Перемищині і 54 на Сяніччині перестало існувати. Всього у цій Акції "Вісла" перестало існувати 121 українське село на Закерзонні. Не були це маленькі села, більшість з них нараховувало близько тисячу осіб, а були такі, що й понад тисячу.

"Виселення проводиться справно," — зголошували командири польського війська, — люди виїжджають з радістю, а з вдячности самотужки замають вагони біло-червоними прапорами".

Чи правда це?

Моє покоління в 1947 р. було малими дітьми та страхіття тамтих днів врізалось глибоко в нашу дитячу пам'ять. В ті дні ми по своєму стали дорослими, хоч тримались маминих спідниць. Бо перед нашими очима діялись жахливі речі: військо розкидало тлумаки, ловило мужчин, а навіть 13-14 літних підлітків. В небо злітав лемент матерів, жінок, дітей, сестер. Церкви замінено на катівні для ув'язнених, як, наприклад, мою рідну церкву в с. Долобичів на Холмщині.

На другому збірному пункті, де вантажили нас у вагони, знову гіркий плач розділюваних родин. Наприклад, моєї мами брат з сім'єю та батько їхали на Вроцлавщину, а ми на Ольштинщину. Ніхто не знав точно де, як і не знали чи побачимось ще колись в житті.

В ті жорстокі дні ми були безборонні проти величезної сили, яку кинула на нас Польща: 20 тис. війська, КБВ, МО, ВОП, ескадра льотчиків, 4 панцирні поїзди, полк автомашин. Перевага була приголомшуюча! Люди не боронились, а тупо виконували накази військових.

Ще й нині деякі польські вчені стараються переконати світ, яким то благодійством була для нас акція "Вісла", а також яке гуманне було для нас військо. Перечать тому наші спомини та польські документи.

До редакції "Нашого Слова" надійшло багато листів від очевидців, в яких розповідається і про насилування жінок, дівчат, і про мордування селян, наприклад, в Люблинці Старому закатовано цілу сім'ю — батьків, дітей, дідуся і бабусю.

Військо відносилось до нас ворожо, та й нічого дивного, їх же кожного дня "виховували" політвиховники, щоб пам'ятали, що мстяться за бестіяльсько вимордованих півмільйона поляків на Волині, за помордованих українцями жінок і дітей в повстанні варшавськім і т. д.

Після таких наук військо було свідоме своєї безкарности та ще за кожного вбитого упівця діставали 20 тис. зл. нагороди. А як вбитий докаже, що він не повстанець?

Проти нас було наставлене не лише військо, але й цілий польський народ, бо преса змальовувала нас як найгірших різунів.

Живучи ще в Польщі, у 80-их роках ми з чоловіком помагали підготовляти виставку для музею в Ольштині. Тоді попав мені в руки документ котрого я скопіювала собі на пам'ятку. Був це статистичний звіт Воєвідського Відділу ПУР в Ольштині з 8 серпня 1947 р.

Говорилось в ньому, що від травня по липень в транспортах, які надійшли до Ольштина, померла 31 особа з чого 28 — в транспорті, а лише 3 — в лікарні; відбулось 19 породів — усі в транспорті; до лікарні скеровано 158 осіб тяжко хворих заразливими хворобами.

Ситуацію таку пояснювано тим, що людей у вагони вантажать разом з худобою. Вагони переповнені і недезинфіковані. Нікого не щепиться проти червінки чи інших хворіб. Постійна нестача води, а на дворі спека змушувала людей пити воду з припадкових криничок, а то й із річок та струмочків.

Воєводський Відділ ПУР (Панствови Ужонд Репатріяційни) звернувся до головного лікаря, а також до лікарні в Ольштині з проханням, щоб в дальшу дорогу дати евакуйованим людям хоч підставові дезинфекційні ліки, які надійшли як дар УНРА. Та усі лікарі відмовили! Усвідомте собі, лікарі не хотіли дати нам навіть йодини чи дистильованої води. Кажу "ми", бо в одному із тих транспортів їхала я, маленька дитина.

Українці, привезені на нові місця поселень, не мали часто де жити, не мали що їсти. Вони ж обсіяли і засадили рідні землі, а тут отримали зарослі бур'янами поля. Про загрозу голодної смерти українців зимою 1947 р. маємо документи, подані до уряду Польщі від Командування Поморської Військової Округи, а також від директора Департаменту Міністерства "Зєм Одзисканих" Петкєвіча. Людей, які пробували вертатися по своє, заарештовували і без суду саджали в концтабір Явожно.

Тимчасом в іншому документі говориться, щоб дозволити КБВ вивезти з самого тільки Ліського повіту 1400 тонн картоплі, залишеної українцями, бо оселені там поляки взяли, скільки хотіли, а решта починає гнити. То скільки ж добра залишили українці? І як їх вивозили?

Про те, що акція "Вісла" не була скерована проти УПА, а проти української нацменшости свідчить промовисто факт виселення 24 ешелонами українського населення Полісся, де не діяла ні одна сотня УПА і люди не співпрацювали з ОУН.

Об'єднання українців Закерзоння зорганізувало першу в світі

виставку фотографій та документів з тих днів. Цю виставку підготувало молоде покоління, народжене вже в розсіянні на Землях "Одзисканих". Покоління, приречене організаторами акції "Вісла" на польонізацію. Цей сатанинський задум їм не вдався. Ось ці молоді люди стараються нині донести світові правду про нашу гірку долю в сумному 1947 р.

Виставка, на жаль, не обіймає наших тисячолітніх надбань до 1947 р., хоч є що показати, а лише саму Акцію "Вісла" — арешти і вивезення. Далі є концтабір Явожно, а на кінець сумна картина того, як тепер виглядає колись квітуча і пульсуюча українським життям земля за лінією Керзона.

На виставці документи про арешти і вбивства малолітніх хлопців, а також той факт, що українці засуджені на смертну кару, не мали можливости боронитись, доказати свою невинність, тому що їх часто того самого дня або через 2-3 дні розстрілювали, наприклад, Никеруй Ілько — розстріляний того самого дня, Піддубчишин Михайло — через кілька днів. Найгірші злочинці у світі мають можливість відкликатись від засуду, але не мали його в ті дні наші 16-17 літні хлопці та дівчата, котрим не судилась радість кохання, а тортури і смерть. Їх єдиним коханням і гріхом була вільна Україна.

А теперішня прокуратура в Катовицях не знайшла ні одного ката з Явожна і нікого не засудила. Не присудила також нікому з українців права на відшкодування за втрачене там здоров'я. Натомість того самого року, уневиннено посмертно Зиґмунта Воляніна, який наказав замордувати 194 особи села Верховини біля Холма, а його родині присуджено відшкодування на суму 2 мільярди 55 мільйонів злотих.

Схилім також голови і задумаймось над долею українських жінок в 1947 р. Їх били, катували, саджали до в'язниць, до Явожна. Жінки самітно доглядали мізерію, опікувались дітьми і носили їсти арештованим чоловікам. Не легка була їхня доля в ті роки.

Сумна статистика акції "Вісла" не є повна. Польський уряд не знав скільки нас є, думали, що лише 18 тисяч і на стільки приготовлено транспорт та місця для поселення. На підставі документів вивезено 140 тисяч осіб. Тимчасом вже відомо, що не вистачає документів із понад 100 виселених сіл Холмщини.

На підставі документів в Явожні сиділо 3863 особи. Тим часом в'язні твердять, що було їх понад 6 тисяч. Люди говорять, що їх не фотографовано при впровадженню до табору, приклад: Ірина Біда, яку пригнали разом із 160 іншими особами. Немає документів скільки українців вбито по дорозі в тюрму. Люди, які були свідками цього, змушені були мовчати. На жаль, багато із них взяли цю тайну до гробу.

Коли хтось знає приклади репресій, пишіть до наших газет, до Українського Архіву у Варшаві, щоб ніхто із закатованих тоді не був забутим, бо так наказує нам людська совість.

Маріян Житарюк

ШЛЯХ ПЕДАГОГА, ДОСЛІДНИКА, ПУБЛІЦИСТА

Святоюрська гора є одним із символів Львова. У її підніжжі, в саду поблизу цирку, скромно сховався будинок середньої школи № 34 ім. Маркіяна Шашкевича, заснованої ще 1886 року Анатолем Вахнянином та іншими видатними галицькими діячами, а згодом (у 1928 році) побудованої на парцелі, що виділив Митрополит Андерй Шептицький. Нині, на межі тисячоліть, залишилось ще щось тут від духовної aври, випромінюваної впродовж багатьох поколінь із колиски українських греко-католиків. Можливо, тому, що до 1944-го опікувався рідною школою сам Андрей Шептицький, що вчителювали у ній професори Гумецька і Коць, письменники Роман Іваничук і Марія Хоросницька, навчалися брати Барвінські, що майже чверть століття невтомної праці віддали їй і всьому Львову такі педагоги-фанати, як заслужений вчитель України Ігор Федик, для яких ця невеличка школа завжди була чимось вагомішим і ціннішим, ніж місце праці. Для Ігоря Федика (це помітно з його розповідей) ця школа — наче спосіб буття. Давно можна було написати і захистити дисертацію, піти до університету, забути про непосидючих дітлахів, однак...

Ігор Федик показує студентам пістолет старшини Дивізії, знайдений під Бродами, під час наукової конференції з історії УД УНА, що відбулася в 1994 р. на факультеті журналістики Львівського університету. Сидить проф. Йосип Лось. (Див. "В.К." ч. 4, 1994).

Ігор Федик належить до тих педагогів, які навчають дітей своїх учнів. Пам'ятаючи, що кожне заняття має бути оригінальнішим за попереднє, найдоступніше і найцікавіше, він розробив нові програми викладання історії. Впродовж багатьох років керував Школою молодого педагога і був головою методо об'єднання вчителів історії Залізничного

району. А найголовніше, що вся педагогічна діяльність Ігоря Івановича зводиться до виховання молоді в дусі патріотизму і глибокої релігійности. Це відзначають навіть численні студенти-послідовники з історичного факультету Львівського держуніверситету ім. Івана Франка (деякі з них — вчорашні учні), педпрактикою яких теж керує Ігор Федик.

Погодьмося, небагато є вчителів, які майже весь особистий час віддають позаклясній роботі, дослідженням. Наприклад, краєзнавству. Разом з учнями педагог-дослідник по селах і містах України збирає матеріяли про УССів, дивізійників, репресованих і політв'язнів. Цікаві знахідки ожили у публіцистичних працях Ігоря Федика, що були надруковані в українських та діяспорних виданнях.

Як рішучий прихильник "живої історії", він проводить екскурсії в Олеську, Берестечку, на Маківці, Лисоні тощо, запрошує на уроки вояків УПА, політв'язнів, дивізійників, гостей з діяспори. Зокрема учні Ігоря Федика знайомі з С. Хмарою, І. Калинцем, П. Франком, І. Кандибою, В. Ґузієм, М. Бігусом, А. Коморовським, Б. Баб'яком, В. Чуприндою (Канада), владикою М. Гринчишиним (Франція), о. І. Шевцівим (Австралія), К. Бенем.

Наукове гобі — новітня історія України, релігієзнавство. Понад 200 статей про УСС, дивізію "Галичина", боротьбу УПА надрукував педагог-публіцист, десятки з них — в газетах і журналах Великобританії, США, Канади. "Розстріляна церква" — під такою рубрикою вийшли у світ десятки статей в журналі "Світло" (Канада), газетах "Мета", "Поклик сумління", "За вільну Україну", "Українське слово", радіопередач по радіо "Воскресіння". Збирає матеріяли про Слугу Божого Андрея Шептицького.

З ініціятиви Ігоря Федика його учні брали участь у зустрічі патріярха Івана Мирослава кардинала Любачівського, в нічних чуваннях на прославу Митрополита Шептицького та багатьох інших релігійних заходах, тому серед гостей частенько бувають владики і священики.

Чимало часу Ігор Федик віддає і поетичним дослідженням, наприклад, творчій спадщині мистців з діяспори Миколи Вереса та Богдана Бори. Найкращі літературно-критичні статті опубліковано в київській газеті "Слово" та канадському журналі "Вісті комбатанта". Низку педагогічних статей надруковано в освітянській газеті "Основа".

Ігор Федик читає лекції в Інституті підвищення кваліфікації при ЛДУ та обласному Інституті підвищення кваліфікації вчителів. З історією Львова і всієї України знайомить офіцерів Львівського ґарнізону, студентів ЛДУ, технікумів, училищ. Брав участь у республіканських науковопраклтичних конференціях у Києві, Житомирі, Рівному.

У рідній школі вже кілька років читає спецкурс "Історія Львова", де його учні детально вивчають історію свого міста від найдавніших

часів до наших днів. Частенько Ігоря Федика можна зустріти на вулицях міста Лева — під час проведення екскурсій або в архівах.

Будучи активним учасником національного відродження і леґалізації Української Греко-Католицької Церкви, педагог створив у будинку, де мешкали вчителі першої української школи міста, чудовий музей Митрополита Шептицького. Лише цілковита відданість фахові історика і патріотизм, помножені на компетентність і надзвичайну працелюбність, допомогли довершитися давній і дуже гарній мрії, яку не слід зараховувати до данини моді чи популярності. Відкриття музею Шептицького — шана людині, яка побудувала першу українську школу у Львові. За чотири роки музей відвідали тисячі школярів, студентів і дорослих, як співвітчизників, так і з-за кордону. Цікавилось музеєм і популярне французьке видання "Ля Круа".

Сьогодні до музею галицького Прометея відвідувачі приходять не тільки на екскурсію, але й по допомогу. Ігор Федик дозволяє користуватися унікальною літературою, документами — як правило студентам, які збирають матеріяли для курсових і дипломних робіт. За короткий час про музей стало відомо в діяспорі (Римі, Нью-Йорку, Торонто), звідки для поповнення колекції надсилають книжки, документи, фотографії.

Єдиний у світі музей Першої Української дивізії Української Національної Амрії містить тисячі документів і книг, альбомів зі світлинами, речі дивізійників, знайдених на полях битви під Бродами. Завдяки його невтомній діяльності, нині встановлено тісні контакти з управами вояків-дивізійників України, Канади, США, Німеччини, Англії, Австралії. Ігор Федик написав чимало статей і прочитав не одну лекцію про 1 УД УНА, знайшов нові імена загиблих вояків. За її популяризацію Головна управа колишніх вояків-дивізійників нагородила педагога-дослідника Золотим Хрестом за особливі заслуги, а Галицьке братство вояків-дивізійників — Почесною грамотою.

Моральна підтримка і заохочення додають наснаги до подальшої праці. Високо оцінює Ігор Федик наукові контакти з діяспори: Марією Клячко, Іроїдою Винницькою, д-ром Василем Веригою, Романом Колісником, професором Олексою Горбачем, письменниками Евстахієм Загачевським і Святомиром Фостуном.

Ігор Федик, окрім активної громадської, педагогічної і наукової позиції (автор численних статей про патріотичний шлях родин Федаків, Мащаків, Пшеп'юрських, о. д-ра М. Конрада, співавтор підручника для 10 кляси з новітньої історії ще й неабиякий дослідник-практик. На початку 90-х довголітні зусилля у пошуках могил і життєпису ад'ютанта і особистого перекладача Симона Петлюри, підполковника армії УНР, директора школи імени Шашкевича у Львові Василя Беня виправдали сподівання. А громадськість Львова вшанувала величаве перепоховання останків Василя Беня, закатованого НКВД.

Звісно, що учні Ігоря Івановича люблять його уроки. Вони вчать історію не тільки з підручників і не тільки теоретично. Недармо серед них не лишень переможці історичних олімпіяд, а й молоді вчені. Однак, мабуть, навіть не це головне. Адже що може замінити ґрунтовність, послідовність, патріотизм й індивідуалізм, прищеплювані на уроках життя Ігоря Федика?! Можливо, саме ці риси, загартовані ще в юному віці, коли за участь в УПА батька і родину Ігоря Федика репресували і вивезли у Сибір — на Кемеровщину і Хабаровщину, — й дають наснагу, незважаючи на всілякі проблеми (понад 20 років довелося з сім'єю мешкати в малосімейці), торувати свій шлях.

("За вільну Україну")

Після важкої недуги упокоївся в Бозі 23-го травня 1997 року у Райхельсгайм-Берфурті, Німеччина, емеритований професор слявістики Й.В. Ґете-університету в Франкфурті над Майном, Українського Вільного Університету в Мюнхені, Українського Католицького Університету в Римі, дійсний член Наукового Товариства ім. Шевченка, кол. хорунжий Української дивізії, кол. член Головної управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА та кол. редактор його журналу "Вісті"

проф. д-р Олекса Горбач

Народжений 5-го лютого 1918 р. у Романові на Львівщині студіював слов'янську і ґерманську філологію у Львові (1936-40). Завершивши студії державним іспитом працював ляборантом у проф. Василя Сімовича. Проживав від 1945 р. в Німеччині, де продовжував студії в Українському Вільному Університеті (1947-48), закінчених докторатом (1948) та габілітацією на тему "Арґо на Україні" (1951). Працював секретарем у НТШ (у Мюнхені і коротко в Сарселі), 1951 р. став доцентом УВУ, звичайним професором слов. філології в 1965 р. Працював лектором польської і української мов в університетах Ґеттінґену (1952-65), Марбурґу (1956-60) та Франкфурту над Майном (1958-65). У франкфуртському Ґете-університеті був покликаний в 1965 р. на новостворену катедру слов'янської філології. 1963-го р. став надзвичайним професором слявістики Українського Католицького Університету в Римі. Подався 1980-го р. на емеритуру. Працював неупинно аж до днів перед смертю. Досліджував укр. арґо, лексикологію, діялектологію, займався перевиданням і коментуванням пам'яток мови, граматик, реторик та основних компендіюмів історії укр. літератури, тощо. Його передруки в різних наукових серіях мали за ціль удоступнити науковцям важливі праці з історії укр. мови і літератури. З відкриттям границь (1990) ці видання передано бібліотекам високих шкіл України. Брав участь із доповідями у слявістичних, україністичних та мовознавчих конгресах. Його мовознавчі праці передруковані в "Зібраних статтях" (8 випусків, УВУ 1993-97), бібліографія його писань надрукована у "Фестшріфті" Studia Slavica, vol. 1-4 (Muenchen 1983) та в життєписно-бібліографічнім нарисі Ярослави Закревської "Олекса Горбач. Визначні діячі НТШ, ч. 5" (Львів 1995). За визначну наукову і культурну діяльність його нагороджено медалями і грамотами кількох країн.

Дружині Анні-Галі і Родині глибокі співчуття висловлює

Головна управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

Володимир Молодецький

ВІЙСЬКА ПРОТИПОВІТРЯНОЇ ОБОРОНИ

Збройні сили самостійної України існують уже понад п'ять літ. Від Другої світової війни дещо в світі змінилося. Теорія Клявзевіца, що "війна — це продовження дипломатії іншими засобами" щораз менше находить своїх прихильників. У цивілізованих державах світу, щораз більше намагаються розв'язувати міждержавні проблеми і непорозуміння при помочі переговорів, часом — економічного тиску. За цих п'ять літ Україна підписала різні договори зі своїми сусідами, які до певної міри зменшують небезпеку збройної аґресії проти молодої української держави, але небезпека не зовсім виеліминована й Українські Збройні Сили мусять плянувати на відбиття евентуальної агресії. Модерні війни розпочинаються несподівано, противник старається сильними атаками з повітря знищити протиповітряну оборону свого противника, його безпосередні оборонні спроможності, як концентрацію панцирних з'єднань, так і його мобілізаційні спроможності й його економічні бази.

Ті характеристичні аспекти модерної війни чітко вирізнювалися у війнах ведених ізраїльською державою на Арабському півострові, а також підчас "Дезерт сторм" — у війні проти Іраку. Справді війна проти Іраку показала, що протиповітряна оборона не була дуже ефективною проти модерної, так званої "мудрої" зброї, якою американці знищили протиповітряну оборону Іраку протягом двадцять чотирьох годин. Це одначе не означає, що протиповітряна оборона є неможлива, і треба про неї забути. Навпаки, у теперішніх умовах, оборона повітряного простору належить до першорядних завдань збройних сил любої держави. Тому, що Україна позбулася ядерної зброї, а її "миролюбний" сусід з півночі і сходу, цю зброю дальше посідає, оборона повітряного простору набрала для України вагомого значіння. Насуваються на думку американські ракети роду "Патріот", які були уживані в "Дезерт сторм" проти ракет типу "Скадс". Від того часу ракетні експерти працюють над уліпшенням тих ракет і здавалося б, що Україна повинна зокрема бути заінтересована придбанням протиракетних ракет, як єдиної оборони проти ворожих ракет з ядерними головками.

В армії колишнього Радянського Союзу протиповітряні війська становили окремий рід зброї. Це було зрозумілим тому, що його повітряний простір, який розтягався на одну шосту полоси Землі,

вимагав окремих боєвих з'єднань для його оборони. Окремішність протиповітряної оборони забезпечувала централізовану команду й влегшувала швидкий маневр в найбільш загрожене місце. Як згадують совєтські історики, ця організаційна структура вповні виправдала себе, і протягом війни війська протиповітряної оборони СРСР знищили в повітрі 7.313 ворожих літаків.

З розвалом СРСР і постанням самостійної України ситуація змінилася. Повітряний простір України навряд чи можна порівняти з повітряним простором СРСР, і тому потреби протиповітряної оборони вимагають нового обдумання. У Збройних Силах України виявилися різні погляди на цю тему. Були такі, що уважали інтеґрацію ППО у різні сухопутні і літунські формації не розсудною, але були й такі, що, навпаки, уважали, що в теперішніх обставинах, коли повітряний простір України набагато менший, як повітряний простір СРСР, окремішність Військ ППО зовсім недоцільна. Як нам відомо, в Законі "Про Збройні Сили України", Війська Протиповітряної Оборони не фігурують окремою боєвою формацією, але, як каже командувач сил ППО генерал-лейтенант Олександер Стеценко: "Війська ППО України на практиці довели своє право на існування як вид Збройних Сил України" і незабаром буде їм повернена традиційна назва "Війська Протиповітряної Оборони України".

Протиповітряна оборона України, так як і ціла українська армія, формувалися на базі з'єднань, які в часі проголошення незалежности містилися на території України. Війська ці в дійсності становили тільки малу частку загальної організаційної схеми протиповітряної, протиракетної та протикосмічної оборони колишнього СРСР. Тому, у самостійній Україні, у своїй початковій ориґінальній формі, вони існувати не могли, і мусили перейти ґрунтовну перебудову.

Сьогодні Війська Протиповітряної Оборони знову стали родом Збройних Сил України. Їх завданням є попередження про початок повітряної атаки, а потім ведення боротьби з аґресором в повітрі. Загально кажучи, їх завданням є захист військових, адміністративних і промислових центрів від атак авіяції і ракет. В часі миру завданням ППО є не тільки вишкіл, тобто, підготовка до боєвих дій, але вони контролюють лети авіяції у цілому повітряному просторі держави, зокрема в прикордонних полосах з дев'ятьма державами.

Дотепер у вишколі ППО існував деякий парадокс. З різних причин боєві стрільби зенітними ракетними комплексами не могли відбуватися в Україні. І хоч це досить дивно виглядає, воїни ППО, якої метою є оборона повітряного простору, здавалося б найбільш загроженого сусідом з півночі, переходили вишкіл боєвої стрільби на полігонах в Росії. Щойно недавно, завдяки наполегливості

старшин ППО, започатковано вишкіл стрільб зенітними ракетними комплексами на полігоні в Україні. Це у великій мірі підвищить рівень вишколу Військ ППО і заощадить великі грошеві витрати.

Говорячи про стрільбу зенітними ракетними комплексами, варто згадати уживаний в ЗСУ знаменитий Зенітний Гармато-Ракетний Самохідний Комплекс 9К22М "Тунгуска". В журналі "Військо України" ч. 1-2, 1997, пишеться на цю тему таке: "Принциповою особливістю комплексу "Тунгуска" є поєднання в одній бойовій машині гарматного й ракетного озброєння, радіолокаційних та оптичних засобів керування вогнем... Бойові засоби комплексу забезпечують, знаходження, розпізнання та обстріл повітряних цілей гарматнім або ракетним озброєнням. Комплекс здатний знищувати наземні, надводні цілі та такі, що скинуто на парашутах".

"Тунгуска" виглядає мені на знамениту модерну високотехнічно розвинену зброю. Остається побажати, щоб таких комплексів в ЗСУ було багато, щоб вони були продуковані українською індустрією, і щоб воїни ППО проходили вишкіл на тих комплексах на українських, а не на російських полігонах. В теперішньому часі, продовжується наступний етап реформування ППО, але, як і все інше в Україні, ця реформа залежна від фінансових спроможностей держави — тому відбувається не так скоро, як би того хотілося. Реформуючи ППО, беруть під увагу удосконалення мобілізаційної системи, змодернізування вишколу активних кадрів і резерви, виелімінування паралельних органів управління, що не тільки є непотрібною витратою грошей, але також сповільняє процес рішень. Ідеальною організацією ППО, на думку її командувача, була б єдина система протиповітряної оборони для держави та Збройних Сил, з централізацією управління і з досконалою системою розвідки повітряного противника. На жаль, і тут можна добачити чималий парадокс. Українська воєнна доктрина виразно заявляє, що Україна не розглядає жодної сусідної держави потенціяльним противником. Якщо так, то як можемо розвинути розвідку протиповітряного противника? Найвищий час, щоб у плянуванні оборони ми чітко очеркнули проти кого ця оборона є плянована. Не є тайною для жодного військовика, що оборону плянується на підставі сил і спроможностей дійсного противника, а не на підставі якогось уявного, неіснуючого ворога. Все ж таки, базою протиповітряної розвідки, в Україні, зрештою так як і в західних державах, плянується формації зв'язку, які диспонують радіолокаційними засобами.

В теперішній час, коли Україна зобов'язана міжнародними договорами зменшити свої збройні сили, скороченню частково підлягають також мисливські літаки, так звана "винищувальна авіація

протиповітряних сил". Одначе тому, що в склад ППО входить засадничо мала скількість літунства, система літунської оборони засадничо не змінилася. Ген. Стеценко уважає, що було б доцільним передати цілу систему винищувального літунства до складу Військово-повітряних сил. Це, на його думку, дало б змогу більш раціонально провести скорочення і взагалі дало б змогу кращого боєвого вишколу, як також краще розвинути бази ремонту літаків.

Управління Протиповітряної Оборони, як уважають українські фахівці, повинно бути зцентралізоване, але разом з тим треба б було мати рухомі командні бази, з яких заступник командира міг би доглядати і керувати операціями на місці, під загальним доглядом центральної команди.

Оперативно-стратегічне плянування протиповітряної оборони повинно відбуватися під безпосереднім керівництвом Генерального штабу, при близькій співпраці командування Протиповітряної Оборони. В командному складі ППО ведеться праця з метою добитися єдиної системи стосовно організації, тактичного вишколу і підготовки старшинських кадрів. Це, надіюся, повинно довести до єдиних вимог при плянуванні нової зброї і модернізації техніки.

Підготовка чи пак вишкіл військ у всіх арміях світу відіграє одну з найважливіших роль. Для вишколу старшин протиповітряної оборони передбачується два наукові центри: Харківський військовий університет і Академію Збройних Сил України. В Університеті старшини ППО будуть проходити вишкіл на тактичному і оперативно-тактичному рівнях. Навчання в Академії буде відбуватися на оперативно-стратегічному рівні.

Помимо всіх проблем, які на сьогоднішній день накопичуються на плечі молодої української держави, а тим самим на її Збройні Сили, Україна систематично розбудовує свої Збройні Сили, реформує їх, перебудовує їх і поволі та постійно посувається вперед. Стан бойової готовности ППО, як нам кажуть українські генерали, задовільний. Озброєння, військова техніка, рівень вишколу, військова дисципліна і моральний стан кадр дозволяє оптимістично дивиться на дальший розвиток Військ ППО, а тим самим і на дальшу розбудову Збройних Сил України. Ми в діяспорі хотіли б бачити Україну могутньою і просперуючою державою, і коли бачимо проблеми, з якими Україні приходить боротися, часто розчаровуємося. Порівнюємо, приміром, Україну до таки держав, як Велика Британія, Франція чи Німеччина, але забуваємо, що вони будували свою економіку й свої армії протягом тисячу літ, а Україна будує їх щойно п'ять літ. Я переконаний, що протягом кількох років, різниця між Україною і західніми державами помітно зменшиться.

"СЛУЖУ УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ!"

Прикарпатська Військова Округа— сьогодення та майбуття.

Надання національного змісту Збройним Силам України — ЗСУ — їх розбудова та зміцнення як основного ґаранта незалежности Української держави — постійно в центрі уваги державницьких громадсько-політичних організацій. Попередні міністри оборони під ґаслом департизації та деполітизації армії намагалися всіляко ізолювати патріотичне громадянство від контактів з армією. В першу чергу це відносилося до патріотичної Спілки Офіцерів України — СОУ. Членів СОУ в діючій армії всіляко дискримінували, вчасно не присвоювали чергових звань, а то і звільняли з армії при першій нагоді. В той же час совєтські "вєтєрани", обвішані совєтськими нагородами, мали свобідний доступ до військових частин. Не важко собі уявити, який деструктивний вплив мали на армію ці апологети відродження СССР та совєтської армії, яка же донедавна реально загрожувала вільному світові.

Останнім часом ситуація змінюється корінним чином на краще. Президент призначив міністром оборони України Олександра Кузьмука — військовика, який чітко стоїть на державницьких позиціях. Президент налагодив також контакт з СОУ, яка представлена 14 офіцерами-депутатами у Верховній Раді. Появляється Директива число 21 міністра оборони України, яка рекомендує ЗСУ підтримувати тісний контакт з громадськістю і в першу чергу з СОУ.

На виконання вказаної директиви і на пропозицію Львівської організації СОУ (голова полковник Микола Василькевич), відбулася зустріч командування ПрикВО з представниками громадськости Львова. У зустрічі взяли участь: командуючий військами ПрикВО генерал-полковник Петро Шуляк, начальник виховної служби полковник Людвік Коберський та керівники Блоку національно-патріотичних сил Львівщини. Зустріч відбулася у штабі ПрикВО.

На початку зустрічі представники громадськости привітали П. Шуляка з високою нагородою Президента — орденом Богдана Хмельницького та вручили йому пам'ятні подарунки. Генерал-полковник П. Шуляк подякував за привітання і розказав про діяльність ПрикВО та його перспективу:

* ПрикВО є оперативно-стратегічним угрупуванням ЗСУ, яке розташоване на території 10 західних областей і межує з 6 державами: Білорусь, Польща, Словаччина, Угорщина, Молдова та Румунія.

* Завданням ПрикВО: бойова та оперативна діяльність та підготовка військ, а у випадку війни розгортання у фронт для відсічі агресору.

* У складі ПрикВО армійські корпуси, механізовані, танкові та артилерійські дивізії, вертольоти. Авіяція ЗСУ має окреме підпорядкування, але співпрацює з військами ПрикВО підчас навчань та

виконання окремих завдань.

* ПрикВО створено після закінчення війни як наступальний ешелон для виконання аґресивних плянів колишнього СССР. У зв'язку з тим більшість командних пунктів та військових об'єктів були максимально наближені до західного кордону. Після розвалу СССР в незалежній Україні ПрикВО перетворено на оборонне угрупування військ і у зв'язку з тим постійно проводиться його реорганізація. У відповідності з новою воєнною доктриною військової округи (Прикарпатська та Одеська) ліквідуються і будуть створені три військово-оперативні з'єднання, командування яких буде розміщено у Львові, Одесі та Хмельницькому. Закінчення реорганізації має бути завершено у 2005 році.

* Добре розвивається співпраця з військовиками сусідніх держав: Польщею, Угорщиною та Словаччиною. У 1995 році, у відповідності з міжурядовими угодами створено українсько-польський батальйон, який брав участь у маневрах "Татри 96".

* Найбільш перспективною є співпраця з військовиками країн НАТО у рамках програми "Партнерство заради миру". У 1995 році були проведені спільні навчання військовиків України та США. У 1996 році 9 держав брало участь у навчаннях під кодовою назвою "Щит миру". Усі ці навчання проводяться на Яворівському полігоні на Львівщині, який за одностайною думкою фахівців з НАТО є одним з найкращих в Европі. У липні 1997 року плянується проведення спільних навчань військовиків країн НАТО за участю біля 2000 військовиків, під керівництвом грецького генерала; його заступником буде український генерал.

* Військовики ПрикВО беруть активну участь у миротворчих операціях, в яких бере участь Україна за мандатом ООН, в Анґолі та Югославії брало участь понад 3000 військовиків.

* Не оминув командуючий і болючих проблем, які мусять розв'язувати командування ПрикВО. Це кадрові проблеми — нестача молодших офіцерів. Багато випускників військових навчальних закладів, одержавши диплом, покидають армію і йдуть працювати в комерційні структури. Офіцери не бажають продовжити навчання в академіях, щоб не залишити своїх квартир і потім, після навчання, опинитися в положенні безквартирного офіцера. Найбільша проблема — нестача коштів. Це приводить до того, що бойові машини роками стоять в ґаражах і немає змоги вивести їх на полігон та провести навчання водіїв-механіків. Причина — відсутність пального. Так само не проводяться в належному об'ємі бойові стрільби. Офіцери місяцями не одержують належної платні. Припинилося спорудження житла.

Не зважаючи на усі вказані неґативні явища, морально-психологічний стан військ добрий. Командуючий з упевненістю заявив, що війська ПрикВО готові служити Україні і захистити її в будь-який час від будь-якого агресора. Цьому сприятимуть також і нові зразки

обмундирування, нова символіка та нові назви бойових частин, різка критика діяльности ЗСУ, яку висловив Президент на останній нараді колеґії МО України.

Керівники бльоку національно-патріотичних сил Львівщини подякували командуючому за змістовну та вичерпну інформацію про діяльність ПрикВО та його перспективу. Вони поставили йому ряд питань

— Чи не стоїть на порядку денному створення професійної армії?

— Питання актуальне в першу чергу тому, — відповів командуючий, — що тепер служба в армії вважається непрестижною серед певної категорії населення, в першу чергу тих, які мають вищу та середню освіту. В результаті більшість призовиків мають лише 7-клясну освіту. За такої освіти засвоїти за роки служби в армії складну техніку практично неможливо. Тому професіонали в армії були б вкрай потрібні. Але при теперішньому фінансовому становищі в державі це є абсолютно нереальним. Про професійну армію можна буде вести розмову через декілька років.

— Звідки приходять новобранці?

— Основна кількість — уродженці західних областей України. Так званих "східняків" лише 10%. "Західняки" відрізняються кращим вихованням в сім'ї, а звідси і кращою дисципліною.

— Чому в деяких частинах збереглася імперська символіка?

— Це частини не підпорядковані командування ПрикВО. Наприклад, частина в Брюховичах, названа на зустрічі, підпорядкована Службі Безпеки України. В частинах ПрикВО імперська символіка як правило зліквідована.

— Запровадження української мови в армії?

— Уся документація в ПрикВО ведеться державною мовою. Українською мовою проводяться усі наради. Деякі офіцери, посилаючись на відсутність відповідних словників та підручників, вживають ще російську мову. Це явище поступово викорінюється.

— Чому не вживаються традиційні українські назви частин та військових звань?

— Зауваження слушне. Але треба мати на увазі, що деякі назви вже не відповідають сучасному стану військ та озброєнь. Хоч деякі назви, такі як "прапорщик" абсолютно неприйнятні. Має бути "хорунжий". Над тим працюють військові фахівці.

— Чи є зв'язок з армією Росії?

— Практично такого зв'язку немає. Є лише спорадичні контакти підчас окремих зустрічей.

На закінчення зустрічі було висловлено обопільне задоволення та сподівання на дальшу співпрацю. Командуючий запросив присутніх відвідати військові частини, а літом Яворівський полігон підчас навчань військ. Він висловив впевненість, що співпраця ПрикВО та громад-

ськости принесе належні результати, в першу чергу, для покращання морального клімату у військах.

Цю зустріч генерал-полковник Петро Шуляк закінчив словами: "СЛУЖИМО УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ". Це гасло зовсім недавно замінило гасло "Служу народові України", яке патріотичне громадянство справедливо вважало безликим та непатріотичним. Це, що ЗСУ чітко стали на службу українському народові, вселяє надію на те, що Україна має надійні СЗУ, які здатні захистити її державність та непорушність кордонів".

Заступник командуючого ПрикВО по виховній роботі полковник Людвік Коберський показав учасникам зустрічі приміщення штабу ПрикВО та ознайомив з його роботою.

Зустріч представників громадськости Львівщини з командуванням ПрикВО, ініціятором якої була СОУ, засвідчив, що між ЗСУ та громадськістю буде здійснюватися надійний зв'язок, що сприятиме розбудові та зміцненню національних ЗСУ.

Роман Панкевич
член Головної Булави Братства ОУН-УПА,

Дмитро Нитченко

МІЦНИЙ УДАР ПО ШМАРОВЩИНІ
("Суд і осуд". В-во "Вечірній Київ". 1996.)

Крилате слово "шмаровщина", яке в Україні набуло широкого вжитку як поняття руїництва, зрадництва, росіщення, від прізвища міністра оборони В. Шмарова, який, ставши міністром, захопився руйнуванням українських збройних сил.

Після зустрічі з міністром оборони Росії Ґрачовим, що відбулася 25 листопада 1995 р. в Сочі, де був підписаний таємний договір, Шмаров почав робити "реформи" в українській армії, а, насправді, це було її руйнування. До Росії вивозилися найцінніші літаки, крилаті ракети, вивезено також 9800 одиниць військової техніки — і все безкоштовно. Також дозволялось на безкоштовне пересування російського війська через Україну, проїзд ешелонів і транспорту без якої контролі.

Військові округи України Шмаров хотів перетворити на корпуси і тримати їх на периферії з тим, щоб вони були на місцевому утриманні, включно з харчуванням і одягом!? А літаки, які мали бути завжди напоготові, стояли не заправлені. Разом з цим з армії звільняли або обставинами доводили до звільнення генералів та офіцерів, які дотримувалися української мови і самі запроваджували її у підлеглих військових частинах. Ненависть Шмарова до української мови, історії та незалежности України була така велика, що в коридорах і кімнатах його

Міністерства, де були раніше портрети гетьманів, діячів України — все прибрано.

Бачачи таку руїнннинцьку роботу Шмарова, кращі генерали та офіцери кинулись по порятунок до газети "Вечірній Київ" та його головного редактора Віталія Карпенка, які завжди сміливо виступали проти мафії, зловживань, руїнників і ворогів самостійности України, яких після розвалу Радянського Союзу лишилося на старих постах чимало, і вони почасти й далі розкрадають українське добро, вороже ставляться до нашої державної мови. Одержавши вбивчі фактичні докази про злочинні дії Шмарова, В. Карпенко вступив у боротьбу з чорними силами шмаровщини: 8 лютого 1996 р. в колонці головного редактора появилась сенсаційна стаття "Державний переворот", яка сколихнула не тільки командуванням нашої армії, а і всім патріотичним суспільством.

Почалась завзята боротьба двох сил — ворогів України — руїнників і оборонців української самостійности, української армії, яка є першим ґарантом волі України.

У кожному номері цієї газети з'являлися все нові й нові докази злочинности Шмарова. Повідомлялося, що з 525-ти кораблів Чорноморської Фльоти, лишилося тільки 50, що вже нічого й ділити; зруйнована система вищої військової освіти, масове звільнення з армії національно свідомих кадрів, необґрунтоване розформування військових частин, відсутність бойової та національно-політичної підготовки, а в українській армії не було жодного командира полку з військово-академічною освітою і т. д.

Кожний номер "Вечірки" кричав про небезпеку з боку шмаровщини: "Що віддав Шмаров Грачову в Сочі?", "Метушня в Міноборони", "Україна в тенетах російських спеціялістів", "Міністер оборони відкриває фронт проти `Вечірки`", "Пан Шмаров блефує", "Припинити витіснення з армії патріотів", "Армію — з молотка" тощо.

І, нарешті, "Вечірка" досягла свого: недавнього генерала Шмарова зняли з його посади, а на його місце призначили українця — генерала Кузьмука. Але Шмаров не склав своєї зброї, а подав до суду на "Вечірній Київ" та його головного редактора В. Карпенка "за наклепи та приниження".

Цікаво, що міністер оборони України не знав навіть української мови, а позов подав російською. В. Карпенко та представник "Вечірки" відмовились відповідати й слухати цей позов чужою мовою. Через якийсь час напасник мусив прислати позов українською мовою. Але сам на суд не з'явився, а прислав заступника.

Та суд викликав таке зацікавлення цією подією серед громадянства, зокрема серед молоді, що заля суду бувала часто переповнена. Суд фактично був не над "Вечіркою" та її редактором, а над Шмаровим та шмаровщиною, дарма, що суддя Зінаїда Антошина, як було добре по-

мітно, симпатизувала Шмарову, навіть спершу хотіла вести суд російською мовою. Але все ж з допомогою доброго оборонця чи адвоката та дякуючи незвичайній майстерності й досвідові В. Карпенка, на суді всі присутні побачили, якою руїнницькою роботою (певно, на доручення Ґрачова) займався Шмаров.

І от, як підсумок цього незвичайного процесу, щойно вийшла з друку цікава книжка "Суд і осуд" (Міністер оборони проти "Вечірнього Києва", а "Вечірній Київ" проти шмаровщини). Видання великого формату має 176 сторінок, на яких надруковано протоколи ведення суду.

У цьому виданні надруковано також головніші статті В. Карпенка та оборонців позицій "Вечірнього Києва". До редакції надходило безліч листів з моральною, а іноді і з матеріяльною підтримкою.

Варто згадати, що Шмаров у своїй скарзі вимагав 2 мільярди карбованців відшкодування, а суд присудив стягнути з "Вечірнього Києва" 300 мільйонів карбованців, а з В. Карпенка — 15 мільйонів.

Підсумовуючи, слід підкреслити, що, як зазначено в книжці, весь судовий апарат і досі судить за старими законами і радянськими традиціями, оглядаючись на того, за яким сила. Але опінія редакції і всього свідомого громадянства лишилась на боці газети та її головного редактора. Це бачимо з надрукованих в цьому виданні дописів і статтей. Бачимо це і з того, як стежила за процесом і діяспора. Один дивізійник спеціяльно приїхав аж з Німеччини, із Штуттґарту, і привіз не тільки моральну підтримку, а й фінансову від себе та своїх колеґ.

У своєму післяслові до цього видання редакція "Вечірнього Києва" зазначає, що вона фактично виграла справу. Головне, що позбулися самого Шмарова як міністра оборони й лютого ворога України, а також і те, що в армії піднявся український дух, припинилась руїнницька робота. До того ж і сам Президент Леонід Кучма, виступаючи в Генеральній Прокуратурі, наказав "впритул зайнятися злочинністю в Українській Армії". Також декого з генералів, яких усунув Шмаров, відновлено на їхніх посадах.

Сама редакція у прикінцевих статтях вважає, що це був не суд, а пародія на нього, бо суд не взяв до уваги фактичних даних про злочинність Шмарова, а засудив за те, що, мовляв, справді, не було "державного перевороту", як про це писала газета, і що Шмаров не мав на увазі завалити армію, а отже й державу. Це типовий зразок того, яка йде боротьба проти України, навіть за стінами українських міністерств. І велика заслуга В. Карпенка та "Вечірнього Києва", що вони це розкрили. Дивно тільки, що цього раніше не побачили Служба Безпеки та Президент.

("Українські Вісті")

МУЗЕЙ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

252021-Київ, вул. Грушевського, 30/1

Із листа до Головної Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

Вельмишановний пане Коморовський!

Отримали від Вас примірники журналу "Вісті Комбатанта", комплект чудових дивізійних відзнак з грамотами та книжки. Ці матеріяли викликають жвавий інтерес. Про відзнаки дуже високо відзиваються, але й книжки зацікавлюють людей. Особливо книжка Вольф-Дітриха Гайке "Українська дивізія "Галичина". Хотілось би її мати в музеї більше. [...]

7 травня, в час коли я був у відрядженні, в музеї побував д-р Василь Верига, який передав пожертви Братства колишніх вояків 1-ої УД УНА в сумі 1.000 ам. долярів.[...]

Музей з вдячністю приймає пожертви від Братства і запевняє Вас, що ці кошти будуть спрямовані на створення основної експозиції музею та експозиції присвяченої дивізії "Галичина". Нам також приємно відчувати, що у справі створення музею ми маємо підтримку від Вас. Це нам надає сил, впевнености і надихає на нову роботу.

Стосовно експозиції 1-ої УД УНА можу повідомити Вас, що музеєм зараз підбирається форма одягу та готується зброя до експонування. Плянуємо розмістити в експозиції також дивізійні нагороди. Ми маємо змогу зробити фотокопії зі знімків, які є у згаданій вище книзі та книзі "Ріміні". Однак, було б краще мати і розмістити справжні фотографії, нарукавні знаки та емблеми. Це придало б ексдпозиції історичної достовірности, що важливо. Якщо є змога надати такий матеріял, то просимо Вас допомогти у цій справі.

З належною пошаною і вдячністю

Начальник музею
підполковник В. Карпов

Андрій Коморовський, референт музеїв при Головній управі Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, просить тих, котрі мають пам'ятки з УД, як: світлини, документи, відзнаки і т. п. посилати до Музею Українських Збройних Сил у Києві, щоб створити якнайповнішу експозицію Української дивізії "Галичина".

Музей теж збирає матеріяли про українців, що перебували на дійсній військовій службі в арміях різних країн світу.

Ветерани в Україніі

У намаганнях визнати усіх ветеранів 2-ої світової війни державними чинниками й прийти до злагоди в суспільстві, як це є у всіх державах Европи, в минулих двох роках заснувалися дві важливі організації: Об'єднання Ветеранів 2-ої світової війни та Всеулраїнське Об'єднання Ветеранів. В перших роках незалежности постали Братство вояків ОУН-УПА і Братство кол. вояків 1-ої УД УНА. У справі визнання членів ОУН-УПА створено у Верховній Раді окрему комісію. На нашу думку, це тільки один з способів відложення цієї справи аж до часу, коли природнім процесом вона сама розв'яжеться — смертю ветеранів визвольної боротьби. Дивізійникам відмовляють т. зв. "реабілітацію" навіть в Галичині.

Проти цих організацій виступають теж постійно й завзято ветеранські організації просовєтської орієнтації.

Якщо в дійсності є бажання довести до злагоди в суспільстві, то в першу міру мусить така злагода відбутися серед ветеранів, тим більше, що Україна стала членом світової міжнародної ветеранської спілки, до котрої належать колишні противники — британські, німецькі, французькі ветерани. Українським ветеранам теж слід виступати на такому форумі в дусі патріотизму й добра Української держави одним спільним голосом. Бо не всі ветерани 2-ої світової війни могли — з політичних чи інших, від них незалежних, обставин — служити в Червоній армії, так само, як ветерани імперіялістичної війни в Афганістані, чи війська для суто поліцейського втручання у внутрішні справи Чехо-Словаччини не мали в справі їнхьої участи жодного голосу. Тому зрівняння у правах всіх ветеранів України є необхідне — на зразок, наприклад, Латвії, яка вважає, що, "як держава, не брала участи у війні, всі зобов'язання до своїх воїнів — громадян Латвії, беруть на себе сторони, які воювали — Росія, як правопереємник СРСР, та Німеччина, сплачуючи відповідні пільги та пенсії, згідно до своїх законодавств. (Див. "Вісті комбатанта", ч. 11, 1997, ст. 45). Український народ теж не мав своєї незалежної держави в той час.

Щоб наші читачі довідалися хоч дещо про діяльність ветеранських організацій в Україні та ставлення до них державних чинників, містимо дві статті Романа Панкевича, повідомлення і коментар про реєстрацію Всеукраїнського Об'єднання Ветеранів (голова — академік Ігор Юхновський), заяву Володимира Саламахи та репортажі про відзначення афганських ветеранів і діяльність харківських.

Зверніть увагу у двох останніх репортажах на підкреслення "героїчних подвигів, приклади мужньости і вірности військовому обов'язку" афганців, та на чиїх прикладах виховують сьогоднішню молодь харківські ветерани.

Редакція

Роман Панкевич
Львів

ПОДВІЙНА МІРКА ДО ВЕТЕРАНІВ В УКРАЇНІ

Недавно в Україні гучно відзначили 10-річчя об'єднаної ветеранської організації. Ветеранські організації були створені відразу після закінчення війни і мали обов'язком в першу чергу соціяльний захист учасників війни, а також тих, кого звільнювали з армії через вислугу років. В міру часу у ветеранських організаціях ставало щораз менше тих, хто воював в окопах і після поранень втратив своє здоров'я. На їх місце приходили виплекані та вигодовані офіцери НКВД, МГБ, КҐБ, колишні слідчі, судді та прокурори, охоронці концтаборів, які всю війну "працювали" в тилу та терором забезпечували перемогу у 2-ій світовій війні. В Україні, особливо у Західній, це були карателі, які десятиліттями переслідували та фізично знищували учасників визвольних змагань, а їх сім'ї повивозили в Сибір. Ці ж карателі залишилися жити в домах та помешканнях вивезених ними громадян і тепер складають "рускоязичноє насєлєніє" західних областей України. Совєтська влада надавала ветеранам, серед яких практично не було вже тих, хто воював в окопах, всілякі пільги та привілеї, і взамін за це, ветерани виховували молодь в совєтському дусі і, як вірні пси, стояли на сторожі радянської влади.

Після відновлення самостійности України "вєтєранскіє" організації, проводи яких очолюють чільні КҐБ-істи та колишня партноменклятура, відразу зайняли чітку антиукраїнську, антидержавну позицію. Вони очолюють несанкціоновані мітинги та маніфестації під червоними прапорами, підбурюють громадян проти держави, надають всіляку підтримку лівим силам, створили "союзи совєтскіх офіцєров", закликають до відновлення СССР. Вони, наділені всілякими можливими та неможливими пільгами та привілеями, весь час вимагають від держави, не зважаючи на кризу в економіці, все нових та нових пільг. У Львові опубліковано список таких ветеранів, яких є кількадесят тисяч і які, одержуючи по 300-500 гривень пенсії, коли максимальна пенсія цивільного громадянина 50 гривень, не сплачують нічого за мешкання, комунальні послуги, телефон та транспорт. Очолює цю організацію в Україні якийсь генерал Ґерасімов, калмик за національністю, який після війни поселився, як і сотні тисяч росіян та інородців на благодатній українській землі і особливо в Криму, який став пристановищем колишніх КГБ-істів, і які тепер є основною дестабілізуючою силою в Криму. Цей генерал часто виступає на телебаченні, закликаючи до братньої дружби з Росією, відновлення СССР і звинувачує у всіх негараздах самостійну українську державу, ні разу не назвавши її з повагою та по-імені. Він категорично виступає проти визнання національно-визвольної боротьби, називаючи її учасників бандитами, а

також виступив проти реєстрації Всеукраїнського Об'єднання Ветеранів під керівництвом депутата І. Юхновського, в яке увійшли патріотично налаштовані громадяни України.

Телебачення показало відзначення ювілею "вєтєранской" організації. До президентського палацу були запрошені чільні її представники, усі до одного антидержавники та українофоби. Президент розсипався в компліментах за те, що вони виграли війну та "освободілі родіну". Згодом кожен одержав високу урядову нагороду і конверт з очевидно не символічною сумою грошей. З більшістю з них Президент розцілувався. Не були обділені увагою ветерани імперіялістичних інтервенцій совєтської армії в Берліні у 50-ті роки, в Угорщині, де у 1956 році була потоплена в крові національно-демократична революція, та в Чехо-Словаччині, де була збройно знищена "празька весна". Але особливою пошаною користуються в Україні серед посткомуністичної влади ветерани Афганістану, які за наказом совєтської влади нищили свободолюбний афганський народ і яким по багатьох містах України понаставляли пам'ятники. В нормальних країнах такі "героїчні" ветерани мали б згоряти зі встиду за свої криваві злочини, коли вони зброєю душили всякий прояв свободи і решту свого життя проводити в церквах та монастирях і замолювати свої гріхи. Але в Україні, яка часто нагадує країну абсурду, де усе перевернуте з ніг на голову, усі ці ветерани є шановані владою, людьми, які "ісполнялі свой інтєрнаціональний долг". Ось як іменується в Україні збройна інтервенція проти безборонного населення.

І в цей же час все менше і менше залишається в живих учасників визвольних змагань, які після закінчення збройної боротьби десятиріччями були нищені тюрмами та гулагами. Останній раз Президент згадував про необхідність визнання визвольних змагань, як основної передумови громадянської злагоди в суспільстві ще на початку 1995 року, напередодні 50-річчя "побєди". Від того часу Президент про це навіть не згадує. А в цей час учасники визвольних змагань, не визнані владою, часто живуть на межі виживання, без помешкань, лікарської опіки, на мізерну пенсію 20-30 гривень, яка не вистарчає, щоб купити кожного дня хліб.

У Львові стала відома трагічна доля пана Василя Підгородецького. Учасник визвольних змагань ОУН-УПА, **він 32 роки!!!** провів у тюрмах, гулагах та засланнях. В попередні роки, коли ще дозволяло здоров'я, він їздив в колишні концентраційні табори та впорядковував там могили своїх друзів, які навічно спочили у чужій та холодній землі. Це він особисто привіз до Львова тлінні останки виз начного діяча визвольного руху Михайла Сороки, які з почестями були захоронені на Личаківському цвинтарі у Львові поруч його дружини Катерини Зарицької. Але страшна недуга прийшла до В. Підгородецького. Він оглух та осліп. Одержуючи пенсію в 80 гривень, він ледь животіє і не може заплатити 500 гривень за операцію, щоб зняти катаракти з очей. Громадські

організації, до яких він звернувся за допомогою, не можуть допомогти йому, бо не мають грошей. Чи не є судьба В. Підгородецького насильством над здоровим глуздом і яка вимагає поставити питання: в якій державі ми живемо, для кого вона? Людина, якій ще за життя кожна нормальна держава поставила б пам'ятник і виховувала на її прикладі молодих громадян, закінчує свій життєвий шлях у державі, за яку боровся і страждав усе своє життя, зборена важкою недугою, у злиднях та без ніякої надії на краще.

А наш шановний пан Президент знову чекає на день 9 травня, щоб святкувати черговий "дєнь побєди", відзначити високими нагородами тих, хто приніс неволю та небачений терор українському народові, і ні слова про тих, хто самовіддано боровся і гинув за самостійну українську державу. А може це і добре, що ті, які і досі не збагнули української ідеї, не повинні згадувати тих, хто за неї віддав своє життя.

А нам залишається тверда віра в те, що восторжествує історична справедливість, буде визнана на державному рівні національно-визвольна боротьба, яку вже давно визнав український народ. А ті, хто сьогодні чинить опір визнанню цієї боротьби, будуть назавжди затавровані ганьбою.

ПРОТЕСТУЄМО!

Патріотична діяльність української діяспори відома усім громадянам України. В час, коли тоталітарний комуністичний режим намагався вирвати з корінням та знищити усе українське, українська діяспора зберегла нашу християнську мораль, мову, правдиву історію, культуру та звичаї, усе, що необхідне для повноцінного існування нації. Заперечити цього не можуть навіть і ті представники найвищої влади в Україні, в тому числі і Президент Л. Кучма, для яких національна ідея та національна держава, судячи по їх реальних вчинках, мало що важать. Відвідуючи країни вільного світу та зустрічаючись з представниками української діяспори вони віддають їй належне та дякують за все, що зробила діяспора для України.

Після розвалу СССР та відновлення української державности українська діяспора відразу зголосилася брати активну участь у будівництві Української Держави. В першу чергу, діяспора надала вагому допомогу дипломатичним представництвам України, слушно стверджуючи, що вони репрезентують Українську Державу в місцях своєї діяльности. Для дипломатичних представництв України за гроші, зібрані серед української діяспори, були закуплені представницькі будівлі для посольств та консулятів, помешкання для дипломатів, автомобілі, засоби зв'язку, комп'ютери, меблі та усе, що необхідно для повноцінної діяльности. Працівників посольств та консулятів українська діяспора зустріла з відкритим серцем, надаючи їм необхідну консультацію, виступаючи гідами та перекладачами, а часто і матеріяльну допомогу. В більшості

країн поселення діяспори між нею та дипломатичними представництвами України налагодилися дружні зв'язки.

Як тільки впала залізна завіса, українці з діяспори поспішили на Україну. Цей рух особливо поширився після відновлення незалежности.

Кожен хотів побачити на власні очі вимріяну продовж усього життя вільну Україну, дихнути повітрям свободи, відвідати рідні місця, родину та друзів. Дипломатичні представництва України надавали відвідувачам необхідну допомогу, безперешкодно, хоч за оплату, видавали візи та інші необхідні документи. Інакше і не могло бути, адже українці з діяспори, які опинилися поза межами батьківщини мимо своєї волі, завжди вважали себе громадянами України.

Після бурхливих років національного відродження, коли офіційна влада відкидає національну ідею та національну державу, замінюючи ті святі для кожного українського патріота поняття намаганням будувати якусь невизначену чи то громадянську, чи то інтернаціональну, чи то космополітичну державу, відношення в Україні до діяспори міняється не в кращу сторону. Свідченням цього є наступна інформація:

В липні 1997 року за ініціятивою Львівської міської Ради народних депутатів у Львові відбувається Світовий з'їзд Українських Комбатантських Організацій з нагоди відкриття та посвячення на будинку львівської ратуші пропам'ятної таблиці на честь українських збройних формувань, які боролися за незалежну Українську державу. Таблиця встановлюється коштами Об'єднання бувших Вояків Українців у Великобританії. Львівський міський голова Василь Куйбіда надіслав усім Українським Комбатантським Організаціям, а також чільним представникам української діяспори запрошення взяти участь у Світовій зустрічі Українських Комбатантських Організацій. І ось від української діяспори та комбатантських організацій надходить інформація про те, що посольства України відмовляються видавати візи для приїзду в Україну, вимагаючи офіційних запрошень, в яких необхідно вказувати усі персоналія запрошеної особи, а для приватної поїздки запрошення видане ВВІР.

Але свобідно, не питаючи нічийого дозволу, в Україну приїжджають, коли і куди захочуть, всілякі Лужкови, Бабуріни, Затуліни і всяка інша наволоч, які при мовчанці нашої влади, а часто при її заохоченні, бунтують громадян України і закликають до повалення Української Держави. Для них, явних ворогів України, кордони відкриті, а для українського патріота, який боровся за Українську Державу та для його дітей кордони батьківщини закриті. Хочеш їхати, подавай офіційне запрошення.

Ця обставина свідчить про те, що політична ситуація в Україні міняється в сторону, де українські патріоти з діяспори, які вимагають будівництва Української держави в першу чергу для українського народу, вже не дуже бажані. Це принижує гідність не тільки українців з діяспори, але і всього свідомого громадянства в Україні, яке протестує проти

процедури одержання українцями діяспори віз. Громадсько-політичні організації української діяспори, а також чільні її представники повинні запротестувати проти такої акції Міністерства закордонних справ України та вимагати скасування цієї процедури.

Роман Панкевич
секретар Організаційного комітету
Світової зустрічі Українських Комбатантських Організацій.
Львів, березень 1997 року.

ВЕТЕРАНИ ВСІ ОДНАКОВІ

Крім нового Всеукраїнського об'єднання ветеранів, яке очолив учасник Другої світової війни, народний депутат України, академік Ігор Юхновський, були і є на території нашої держави й інші об'єднання ветеранів війни, якими здебільшого керують проросійськи налаштовані колишні радянські воєначальники. Серед них особливо яскравою фігурою, що не дуже хоче шанувати український дух, є 76-літній генерал І. Ґерасімов. Замість того, щоб спільно обговорити з І. Юхновським проблеми, які заважають спокійно жити всім без винятку учасникам Другої світової війни, цей ветеран з високим званням (був він і кандидатом у члени Політбюро ЦК КПУ) не бажає створювати єдиного патріотичного об'єднання. Не без впливу його та інших подібних до нього пенсіонерів-полководців надходять листи до Міністерства юстиції України від прорадянських військових ветеранських об'єднань, у яких висловлюються протести щодо реєстрації об'єднання Юхновського.

Нагадаємо, що до нового патріотичного об'єднання увійшли ветерани війни, які воювали проти фашистів і в складі Радянської Армії, і в Українській Повстанській Армії. Ось це і злостить недругів незалежности України, зокрема відставників, які не народилися на українській землі. Сам генерал Іван Олександрович Ґерасімов родом із далекого села Пьостровка Стерлітамацького району Башкирської Республіки. Але ж тепер він та інші російські ветерани живуть в Україні, і Україна стала їхньою батьківщиною. То навіщо нервувати, влаштовувати "бої" ненависти на мирному фронті?

Щодо об'єднання Юхновського Міністерство юстиції пояснило скаржникам, що в Україні всі громадяни мають право вільно об'єднуватися. А тим більше, що нове братство базується на любови до України.

("Українська газета")

ЗАРЕЄСТРОВАНО ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВЕТЕРАНІВ

Київ. – Ветерани совєтської армії часів Другої світової війни і колишні вояки Української Повстанської Армії мають тепер свою законну організацію, повідомила 8-го квітня УНІАР.

Виступаючи на пресконференції з нагоди реєстрації Всеукраїнського Об'єднання Ветеранів (ВОВ), його голова депутат Ігор Юхновський назвав створення організації "довгожданим примиренням усіх ветеранів України". Як уже інформовано, ВОВ було створено в жовтні минулого року на з'їзді ветеранів усіх фронтів Другої світової війни.

Учасники пресконференції заявили, що ВОВ, до якого увійшли також ветерани праці, міліції і служби безпеки, на противагу Об'єднання Ветеранів Великої Вітчизняної Війни, стоїть на засадах української державности.

За словами І. Юхновського, кількість членів його об'єднання дорівнює кількости членів усіх політичних партій України.

Серед політичних угрупувань ВОВ надає прихильності "Рухові за народ, за Україну", до якого воно входить.

Об'єднання плянує брати активну участь у майбутніх парляментарних та президентських виборчих кампаніях шляхом висування й підтримки своїх кандидатів.

ВСТУПАЛИ НЕ ДО НІМЕЦЬКОЇ АРМІЇ, А ДО "ЮНАЦТВА"...

У період німецької окупації України, в червні 1944 р., коли фронт стояв вже в районі Бродів, разом зі своїм братом Богданом Саламахою (1927 року народження, а я — 1929-го) вступили в Українське "Юнацтво" — протилетунську артилерію — підготовчу юнацьку військову формацію до дивізії "Галичина". "Юнацтво" було сформовано з хлопців і дівчат віком 15-17 років, число яких було 10.000, а за останніми даними — 14.000 чоловік.

Чому ми вступили в "Юнацтво"? Бо нас не хотіли взяти в УПА — ми були неповнолітні. 26 червня 1944 р. разом з парою сотень новобранців ми виїхали зі Львова. Після 6-місячного вишколу в Німеччині стали канонірами-гармашами протилетунської артилерії. 4 травня 1945 р. разом з батереєю потрапили в американський полон, а в червні 1945 р., як "громадяни" Совєтського Союзу, були передані його представникам. Після складних пригод, у серпні 1945 р., з братом ми повернулися до Львова, до батьків. Поступили до технікуму легкої промисловости. Після закінчення першого семестру, 9 лютого 1946 р., були заарештовані контррозвідкою "Смерш". Після двомісячних допитів 9 квітня 1946 р. були засуджені в Замарстинівській тюрмі військовим трибуналом ("тройкою") військ МВС (НКВС) Львівської области на

10 років ув'язнення за сттаттями 54-1а і 54-11.

Свого українського народу, своєї нації я ніколи не зраджував. У жахливий воєнний час, неповнолітні діти, повторили вчинок своїх старших товаришів, які боролись в рядах Стрілецької дивізії "Галичина" і УПА. Дивізія 25. 03. 45 р. була переіменована генералом П. Шандруком у Першу Українську дивізію Української Національної Армії.

1954 року, під час амнестії політичних в'язнів, я був звільнений зі спецтаборів "Степлаг" — після 8,5 років ув'язнення. Брат Богдан був звільнений 1955 року з Тайшетської табірної лікарні — після 9,5 років як інвалід 1 групи після складної операції хребта (туберкульоз хребта крижового відділу).

З перших днів на волі ми почали працювати і вчитися у вечірній середній школі. 1963 р. я закінчив вечірній ЛПІ, брат — медучилище. З перших днів "перебудови" і відновлення Української Незалежної Держави я активно включився в громадську працю. Став членом Товариства української мови ім. Т. Шевченка, членом Руху, був обраний народним депутатом Залізничної райради м. Львова першого скликання, членом УРП, членом Галицького Братства колишніх вояків 1-ої УД УНА, з 28. 04. 95 р. — член Ради Українського Об'єднання Ветеранів Другої світової війни — УОВДСВ. Ще працюю провідним конструктором.

У справі своєї "реабілітації" я не звертався до своєї Української Держави, очікував, що Вона мене і таких як я, визнає, як це зроблено в Естонії, чи в Еспанії. Вважаю дивним парадоксом, що держава, за яку боровся, має мене реабілітувати.

Мені не зарахували 8,5 років, відпрацьованих на "сталинських стройках коммунизма" — в Красноярському краї (м. Канськ) і в Казахстані (м. Балхаш); в спецнумерному таборі, де весь час я працював токарем по металу і слюсарем-сантехніком. З 1954 р. до сьогоднішнього дня маю 32 роки трудового стажу, (а в загальному — 40,5 р.).

Коли заповнив "Заяву на реабілітацію", то згодом, вже з прокуратури Львівської области отримав відповідь, що нас "обгунтовано" ув'язнено і засуджено 9 квітня 1946 р. за статтями 54-1а і 54-11 КК УРСР (за службу в німецькій армії) і реабілітації ми не підлягаємо!

До німецької армії, повторюю, я не вступав, а вступав до "Юнацтва". Ми повторили те, що 1914 р. зробили добровольці галицькі, вступивши в Українські Січові Стрільці, в складі австрійської армії. Прикро мені, що моя Українська Незалежна Держава, за яку я був готовий загинути, а фактично її теперішні закони, кваліфікують нас як "зрадників" народу.

Хіба не час вже в Україні поставити те важливе питання перед Верховною Радою і прийняти справедливий закон, визнавши всіх борців національного руху і прирівняти до ветеранів війни фронтовиків, надати їм рівні права і пільги в ім'я Незалежної України і майбутніх поколінь?

Володимир Саламаха

м. Львів

Валентин Ковальський

АФГАНІСТАН — ТРАГЕДІЯ, ПОДВИГ І БІЛЬ УКРАЇНЦІВ

Скорочено

— З кожним роком все далі історія віддаляє нас від вогненних років афганської війни. Але час не підвладний викреслити з нашої пам'яті героїчні подвиги, приклади мужности і вірности військовому обов'язку, які продемонстрували тисячі відданих синів і дочок України, долею одягнених у солдатську шинель. — З цих слів розпочав свій виступ Міністер оборони України генерал-полковник Олександер Кузьмук на урочистому прийомі військовиків (учасників бойових дій) з нагоди 8-ої річниці виведення обмеженого контингенту радянських військ з Афганістану.

На совісті політиків назавжди залишиться правомірність рішення про початок афганської війни, яку український народ засудив як несправедливу і жорстоку. Вона принесла багато бід і страждань на нашу землю. В Україну не повернулося 3360 її синів, що становить близько чверті загальних втрат обмеженого контингенту військ колишнього Радянського Союзу. І уроки цієї війни полягають у тому, щоб Збройні Сили України в майбутньому ніколи не виконували таких завдань.

На сьогодні у нашій країні проживає 150 тисяч учасників бойових дій в Афганістані, які з натхненням працюють над реалізацією державного курсу соціяльно-економічних реформ і створення сучасних Збройних Сил — ґаранта суверенности та територіяльної цілісности нашої держави. Велика сила патріотизму, незалежного морального духу та єдности воїнів-афганців слугує взірцем для нинішнього покоління офіцерів, прапорщиків, військовослужбовців строкової служби щодо мужнього перенесення об'єктивних труднощів сьогодення, тягарів військової служби.

Добрих слів пошани і вдячности, зазначив у своїй доповіді генерал-полковник Олександер Кузьмук, заслуговує нинішня служба в рядах Збройних Сил України понад чотирьох тисяч учасників бойових дій в Афганістані. І приємно усвідомлювати, що переважна більшість офіцерів і прапорщиків — учасників бойових дій сумлінно працює над утіленням у життя положень Конституції України та Державної програми будівництва і розвитку Збройних Сил України на період до 2005 року, якісної підготовки особового складу спеціяльних батальйонів миротворчих сил ООН та проведення цілої низки навчань за програмою "Партнерство заради миру".

У повсякденній службовій діяльності, за словами Міністра оборони України, постійно демонструють свої професійні якості: генерал-лейтенант Лев Гнатенко, генерал-майори Іван Царик та Анатолій Паламарчук, полковники Євген Поляков, Василь Коваль, підполковники

Олександр Афонін і Олександер Осипенко, майор Василь Веріга та багато інших учасників бойових дій в Афганістані.

Вітаючи колишніх воїнів-афганців з нагоди 8-ої річниці виведення військ із Афганістану, Олександер Кузьмук висловив упевненість у тому, що їх активна життєва позиція, громадянська небайдужість долі свого народу будуть і надалі служити взірцем прийдешнім поколінням захисників Вітчизни, допоможуть подолати будь-які труднощі у святій справді служіння України.

Після отримання почесним грамот і цінних подарунків воїни-інтернаціоналісти поділилися спогадами про запеклі бої під Кабулом. Серед прославлених бійців — колишній офіцер Сергій Червонописький. В роки афганської війни він був командиром стрілецької сотні. Сергій дістав тяжкі поранення в обидві ноги. Нині Сергій Васильович очолює Українську спілку ветеранів Афганістану, кілька років був головою Комітету в справах ветеранів війни в Афганістані та воєнних конфліктів в інших зарубіжних країнах при Президентові України.

Підсумовуючи оцінки війни в ДРА, Василь Коваль (на рахунку якого 363 бойові польоти на МІГ-23) сказав: "Сьогодні до колишніх афганців ставлення двояке: одні нас вважають героями, інші — інтервентами. Але незмінним залишаєтьсая найголовніше — свій конституційний обов'язок ми виконали з честю. І бойовий досвід, здобутий в горнилі минулої війни, має велике значення для військовиків Збройних Сил України.

Прапор спадкоємности поколінь від воїнів-афганців надійно підхопив особовий склад українських миротворчих батальйонів, діяльність яких отримала високу оцінку світового співтовариства. Саме через дії наших миротворців світ постійно переконується в миролюбній зовнішній політиці нашої держави, яка ніколи не стоїть осторонь гострих проблем плянети, бажаючи всім добра, злагоди і миру.

("Народна армія")

Микола Михайленко, Станислав Старосельцев

ХАРКІВСЬКІ ВЕТЕРАНИ НЕ "У ВІДСТАВЦІ"

На III з'їзді Міжнародної Української спілки учасників війни і на пленумі її комітету відзначався позитивний досвід роботи Харківської обласної організації ветеранів війни, яка об'єднує 90 тисяч учасників бойових дій — мешканців Харкова і области. Ця обласна організація, заснована 1991 року, успадкувала Харківську секцію Радянського комітету ветеранів війни, що вже в 1989 році об'єднувала 98 рад і груп фронтовиків-однополчан.

З листопада 1992 року очолив цю ветеранську організацію Герой Радянського Союзу полковник у відставці Сергій Остащенко, колишній

командир артилерійської частини. З того часу її робота значно пожвавилась. Комітет цієї організації реґулярно плянує роботу і до виконання намічених заходів широко залучає актив ветеранів-однополчан. На засіданнях комітет систематично розв'язує проблеми соціяльного і правового захисту фронтовиків. Члени комітету дбають про підтримку чести та гідности ветеранів, про їхній життєвий рівень і гідне становище в суспільстві.

Поряд із турботою про умови життя ветеранів війни, увага їх спрямовується на поліпшення масово-виховної роботи, насамперед на військово-патріотичне виховання учнів шкіл, профтехучилищ, військових та інших навчальних закладів. З метою проведення виховної роботи з юнацтвом широко використовуються наявні музеї бойової слави з іменами видатних полководців і героїв, які визволяли Харківщину. 86 музеїв і куточків діють у школах та інших навчальних закладах области.

Значно урізноманітнилась і пожвавилась масова робота харківських ветеранів у зв'язку з ювілеями Перемоги, визволення від фашистських загарбників України, Харківської области, 100-річчям від дня народження маршала Г. Жукова та іншими визначними датами.

Зокрема, спільно з Товариством по увічненю пам'яти маршала Г. Жукова Харківський обласний комітет ветеранів війни домігся спорудження пам'ятника Георгію Костянтиновичу, перейменування на його честь проспекту і станції метро, відкриття музею бойової слави видатного полководця, заснування жуковських премій кращим студентам військових вузів Харкова.

Ради однополчан у ювілеї та визначні дати проводять зустрічі з школярами, курсантами і студентами. У цій роботі беруть активну участь Герої Радянського Союзу, кавалери ордена Слави, учасники Паради Перемоги в Москві та інші ветерани.

Щороку в дні річниці Перемоги і визволення Харківщини колишні фронтовики зустрічаються з трудящими тих сільських районів, де вони пройшли з боями. Місцеві жителі зустрічають їх з квітами, хлібом і сіллю як найдорожчих гостей.

Члени комітету обласної ветеранської організації вивчають і поширюють досвід найбільш активних місцевих організацій і рад ветеранів-однополчан, насамперед 75-ї і 69-ї армій, з героїко-патріотичного виховання молодих солдатів і допризовників.

При комітеті ветеранів війни постійно діє комісія по роботі серед молоді, до неї залучаються представники народної і професійно-технічної освіти обласного і міського комітетів у справах молоді та спорту. Діяльність комісії справляє помітний вплив на героїчно-патріотичну, військово-технічну і фізичну підготовку молоді до участи в захисті Батьківщини.

Для учнів шкіл, профтехучилищ та інших навчальних закладів ветерани-пропаґандисти разом із працівниками військкоматів проводять уроки мужности, розповідають про славне бойове минуле, про

героїчні і трагічні сторінки нашої історії, несуть до них правду про Велику Вітчизняну війну.

Про заходи, здійснені активом Харківської ветеранської організації, регулярно інформують населення місцеві газети, телебачення і радіо, газета Української спілки учасників війни та Організації борців антифашистського опору України "Бухенвальдський набат". Оперативну інформацію до учасників війни доносить також обласна газета "Слово ветерана", яку видає Харківський комітет ветеранів війни.

Активна життєва позиція харківських ветеранів війни, їх вплив на громадське життя і виховання молоді свідчать, що вони не кинули своєї духовної, моральної зброї, що вони — не "у відставці".

("Народна армія")

ЗВЕРНЕННЯ СПІЛКИ ОФІЦЕРІВ УКРАЇНИ

До Українського Народу, демократичних і патріотичних сил України

Шановні співвітчизники!

Усвідомлюючи свою відповідальність перед Українським Народом, Спілка Офіцерів України звертається до вас.

Україна, її Суверенітет та Незалежність у небезпеці. Поглиблення політичної, соціяльної, економічної, духової кризи в суспільстві призводить до втрати довіри народу до державної влади, дискредитує саму ідею Незалежности.

У державних органах влади, у тому числі й у силових структурах, немає належного механізму впровадження положень Конституції України.

Процес зубожіння більшости населення набирає сили. Відсутність чіткої програми ринкових перетворень, неузгоженість дій усіх гілок влади, постійна боротьба мафіозних та регіональних кланів за сфери впливу та брак механізмів впровадження законів, призвели до тотальної корумпованости владних структур усіх рівнів. Злочинність зрослася з владою. Усе це реально загрожує національній безпеці й Українській Державі.

Іде глобальне зменшення соціяльних програм. Тривала невиплата заробітньої плати, стипендій, пенсій, субсидій поставила на межу виживання більшу частину суспільства.

Не працюють наші підприємства, занепало сільське господарство. Темпи та методи приватизації державного майна переважно сприяють його розкраданню.

Більшість наших співвітчизників не має можливости нормально харчуватись, лікувати себе та своїх дітей. В останні роки кількість по-

мерлих перевищує кількість народжених. Під загрозою генофонд нації.

Через брак фінансування фактично знищено науку та освіту. Держава не в змозі утримати еліту Українського Народу, а її представники вимушені шукати куска хліба за кордоном.

Українська культура після спроби відродження знову вимушена стати на шлях боротьби за власне існування.

За певної бездіяльности владних структур,не виконується вимога конституції України про запровадження української мови у державницьке, суспільно-політичне і культурне життя.

Антиукраїнські сили вміло використовують вітчизняний інформаційний простір для антидержавної діяльности, ганьблять ідею незалежности України.

Зухвало та вміло використовують загальну аморфність влади шовіністи всіх мастей та спритні ділки від політики і тіньового бізнесу.

Втомлена, зневірена людина праці, прагнучи виходу зі скрути, інколи свідомо чи напівсвідомо стає прихильником тоталітарного режиму та новоявлених авантюристів і екстремістів.

У надзвичайно скрутному становищі опинилися люди в погонах — військовослужбовці і працівники правоохоронних органів. До цього часу немає чіткої, глибоко продуманої програми будівництва Збройних Сил, реформування МВС, СБУ, інших військових формувань України. Експерименти Міністерства Оборони призвели до фактичної руйнації війська, значної втрати його боєздатности, відтоку висококваліфікованих національно свідомих офіцерів та генералів.

Військовослужбовці та правоохоронці втрачають здорову мотивацію до служби на тлі безкарних зловживань службовим становищем посадових осіб різних рівнів, розкрадань державного майна.

Офіцери і прапорщики не мають можливости прогодувати своїх сімей, а серед них майже сто тисяч безквартирних.

Обурені бездіяльністю влади, балаканиною різних політичних діячів, офіцери прагнуть наведення Порядку та встановлення Законности і Справедливости.

Початок передвиборчої кампанії загострив політичну боротьбу між численними партіями, рухами, об'єднаннями та їх лідерами.

Під гаслами об'єднання та єдино правильного, обраного ними шляху виходу з кризи, утворилося декілька передвиборчих бльоків, які не бажають або не вміють знайти між собою порозуміння. Вони погано усвідомили лекції історії, не зроблено з них належних висновків. Роз'єднання державницьких, демократичних сил є лише на шкоду Україні і її Народові.

Спілка Офіцерів України закликає відкинути дрібнопартійні, особисті інтереси, амбіції окремих політичних лідерів та усвідомити те, що ми не маємо права повторити історичних помилок і втратити Державу через розбрат.

Тільки чітка, спільно спланована програма дій дозволить відстояти

Незалежність, зберегти Українську Державу та створити добробут Народу.

Спілка Офіцерів України пропонує підготувати програму єдиного виборчого бльоку та подати його Українському Народові для обговорення і внесення пропозицій.

Спілка Офіцерів України з великою повагою ставиться до всіх демократичних сил, шанує їхній внесок у процес державотворення і вважає, що всім вистачить мудрости та політичної волі об'єднатися заради збереження України.

З урахуванням реалій політичного сьогодення, на заклик приєднання до вже утворених окремих виборчих бльоків, пропонуємо об'єднати всі сили державницького, демократичного, патріотичного спрямування в єдиний міцний виборчий бльок довкола Спілки Офіцерів України.

Не розуміти важливости цього сьогодні можуть тільки політичні авантюристи, недалекоглядні амбітні діячі, для яких доля та добробут Українського Народу є не сенсом життя, а засобом задоволення особистих потреб.

Спілка Офіцерів України, як громадсько-патріотична організація, прагне провести консолідуючу діяльність з усіма партіями, рухами, об'єднаннями демократичного та державницького спрямування.

Наша сила в єдності! Законність, Порядок, Справедливість збережуть Український Народ і Українську Державу!

Прийнято на засіданні Проводу Спілки Офіцерів України 18-го лютого 1997 року.

Полк. Вячеслав Білоус — *Голова СОУ*
Члени Проводу Спілки Офіцерів України:
Ген.-майор І. Білас, кап. 1 ранґу Є. Лупаков,
полк. Г. Омельченко, полк. В. Саладяк, кап. 1 ранґу
В. Савченко, кап. 1 ранґу А. Грищук, підполк. А. Єрмак,
підполк. В. Шевченко, підполк. О. Гук, майор О. Палій.

ЗВЕРНЕННЯ ДО СВІТОВОГО УКРАЇНСТВА!

1997 рік в Україні ознаменований небувалим наступом лівих сил, які під проводом комуністів відкрито намагаються розвалити українську державу і повести її за прикладом Білорусі в обійми Росії.

Для досягнення цієї мети комуністи не гребують ніякими засобами. Під керівництвом голови Верховної Ради О. Мороза вони буквально торпедують усі зусилля для прийняття бюджету на 1997 рік, прекрасно розуміючи, що без бюджету посилюється економічний хаос в Україні, посилюється криза в усіх ділянках суспільного життя. Кличем комуністів є "чим гірше, тим краще" — очевидно для них, антидержавників, які мають на меті в умовах неймовірної кризи та зубожіння переважної

більшости населення України демагогічними заявами остаточно збаламутити людей і за їх допомогою виграти вибори до ВР у 1998 році і перебрати владу в свої руки. Для досягнення цієї мети їм необхідно в першу чергу внести хаос у суспільне життя. Для цього вони вдаються навіть до провокацій.

16 квітня на пленарному засіданні ВР лідер комуністів Симоненко зробив заяву про те, що нібито громадськість Канади вимагає від свого уряду притягнення до кримінальної відповідальности колишніх вояків 1-ої УД УНА, а також усіх націоналістів, які проживають в Канаді за на-чебто вчинені ними злочини проти українського народу. Ця провокаційна заява Симоненка розрахована на непоінформованих людей, які не знають правдивої історії II світової війни та визвольних змагань. Адже кожному свідомому громадянинові України відомо, що питання про колишніх вояків 1-ої УД УНА та УПА урядом Канади вже давно вирішено. Канадський уряд справедливо вважає їх борцями за свободу та незалежність України, які своєю працею та громадянською поставою заслужили високий авторитет та пошану громадян в країнах свого поселення.

Провокація Симоненка пов'язана в першу чергу з щораз то настирливішими вимогами національно-демократичних сил добитися від Президента та ВР визнання національно-визвольної боротьби українського народу 1920-60 років. Під тиском громадськости створена комісія ВР, яка має завдання правдиво висвітлити історію та мету визвольних змагань. По всій Україні проводиться збір підписів до Президента та ВР з вимогою визнати національно-визвольну боротьбу. Адже невизнання визвольних змагань та приниження гідности її учасників на 6 році незалежности України покриває ганьбою владу в Україні. В усіх державах колишнього Варшавського бльоку, в державах Прибалтики усі учасники війни зрівняні в правах, а ті, хто боровся проти більшовицької окупації за свободу своїх народів, є визнаними героями, які оточені любов'ю та пошаною урядів та народів своїх держав.

Комуністи докладають усіх зусиль, щоб не допустити визнання визвольних змагань та громадянської злагоди в суспільстві. На противагу збору підписів за визнання визвольних змагань, вони збирають підписи з вимогою засудити учасників визвольних змагань — членів ОУН, колишніх вояків УПА та УНА. Збір підписів проводиться на Східних теренах України серед населення, яке має лише неґативну інформацію від комуністів про визвольні змагання. За підпис обіцяють селянам додатковий город, а робітникам підвищену пенсію. Хто не хоче підписати, того залякують.

Недавно комуністи провели "міжнародну" конференцію для засудження визвольних змагань, на яку запросили з сусідніх держав таких же українофобів, як вони. Почесними гостями на цій конференції були "вєтєранскіє" організації, які складаються з самих карателів та "афганці", так милі серцю Президента Л. Кучми, який нагороджує їх

при всякій нагоді та обсипає пільгами та привілеями.

У такій ситуації необхідно з усією переконливістю заявити, що зусилля національно-демократичних сил у Батьківщині та українській діяспорі у справі визнання визвольних змагань не є достатньо зорганізованими та скоординованими і тому й не дуже успішними. Про акції, які проводяться в Україні, ми достатньо поінформовані, а про акції діяспори маємо лише неповну інформацію. Останнім часом українська преса надрукувала Звернення до Президента України Світового Братства УПА Юрія Борця, Станиці УПА в Австралії, керівництва Середовища УГВР. Ці Звернення були надіслані в різний час і тому відповідного ефекту не зробили. Більш того, не чути відповіді Президента на ці Звернення, який останній раз про необхідність визнання визвольних змагань, як основної умови громадянської злагоди в суспільстві, говорив ще напередодні 50 річниці закінчення ІІ світової війни у травні 1995 року. Від того часу Президент з цього питання більше не оприлюднює своєї позиції.

Шановні співвітчизники! Благочинний фонд спорудження у Львові пам'ятника "Борцям за Волю України" та Благочинний фонд спорудження пам'ятника Степанові Бандері у Львові звертаються до Вас із закликом посилити боротьбу за визнання визвольних змагань. Необхідно діяти більш наполегливо та послідовно. Українська діяспора має часто зустрічі з Президентом та найвищими посадовими особами України, які справедливо віддають належне діяспорі за все те, що вона зробила для збереження ідентичності української нації і тепер допомагає батьківщині та підтримує її добре ім'я у світі. Але і Президент, і усі високі посадовці, які зустрічаються з Вами, прекрасно поінформовані про те, що перед ними учасники визвольних змагань або їхні нащадки. То ж чи не доцільно в першу чергу перед тими, хто Вас відвідує, ставити питання: якщо так розхвалюєте нас, то чому так принижуєте наших братів і сестер, учасників визвольних змагань в Україні. І треба не тільки ставити таке питання, але й вимагати від них чіткої відповіді.

Для остаточного вирішення питання про визнання в Україні національно-визвольної боротьби українського народу двадцятих-шістдесятих років є добра нагода: в серпні цього року в Києві відбудеться 2-ий Світовий З'їзд українців. Необхідно усім національно-демократичним організаціям, у першу чергу діяспорним, які мають вагомий вплив на Всесвітню Українську Координаційну Раду через її фінансування, добитися, щоб питання визнання визвольних змагань було поставлено першим на з'їзді, мимо можливого спротиву керівництва ВУКР, яка не проявляє зацікавлення цим питанням. Бо як можна говорити про справи світового українства, коли ті, які жертвували життя за українську державу, страждали по тюрмах та гулагах, втратили сім'ї, здоров'я, тепер живуть у злиднях та цинічно принижуються в державі, за яку боролися. Необхідно добитися відповідної

ухвали 2-го Світового з'їзду українців і представницькій делегації світового українства вручити її Президентові та вимагати чіткої та однозначної відповіді. Кращої нагоди вирішити це питання вже, мабуть, не буде. А відповіді на зразок, що це питання треба ще вивчити, досліджувати, обмірковувати, відхилити переконаним твердженням: оцінку національно-визвольній боротьбі українського народу двадцятих-шістдесятих років дав сам український народ, який беззастережно підтримав цю боротьбу, віддав їй найкращих своїх синів та дочок, а сам, сотнями тисяч, включаючи немічних старців та маленьких дітей, був насильно вивезений в Сибір.

Тільки наполегливою та твердою поставою світового українства можна добитися визнання в Україні національно-визвольної боротьби українського народу двадцятого століття, відновити історичну справедливість, гідно вшанувати пам'ять тих, кого вже нема, і дати моральну сатисфакцію тим, хто живе.

Іншого не дано!

Роман Панкевич,
Голова Благочинного фонду спорудження пам'ятника "Борцям за Волю України"

Ігор Калинець,
Голова Благочинного фонду спорудження пам'ятника Степанові Бандері у Львові
квітень 1997 року

Василь Федорович

ДЕЩО ПРО КОЗАЦЬКО-ПОЛЬСЬКІ ВІЙНИ В XVII СТ.

Критичні думки деяких польських істориків

Польська історіографія, що виникла й розвинулася після розборів Польщі, поставила собі за мету, на відміну від загальнопоширених серед поляків фальшивих поглядів на козаччину, представити більш об'єктивно протипольські козацькі повстання з 17 ст., а одночасно випрацювати політичну програму для майбутньої польської держави. Тут історики зразу зустрілися з питанням, як відзискати втрачену незалежність і яке повинно бути майбутнє нової Польщі (державний устрій, визначення кордонів і т. п.). В тій ділянці особливо замітні розважання декількох істориків першої половини 19 ст. До них належать: Бандтке, Квятковський, Лєлєвель, Морачевський.

Й. С. Бандтке (1768-1835)[1] вважає, що козацькі повстання (в ориґіналі: "бунти") були одним із найбільших нещасть Польщі та головною причиною упадку польської держави. При обговоренні того питання він підкреслює два моменти, що обтяжують Польщу:

а) намагання шляхти і великих прикордонних землевласників (маґнатів) загострити панщизняні обов'язки селян і накинути те саме ярмо вільним козакам;

б) брутальне переслідування православного віровизнання українського населення та насильне насаджування унії.

Соціяльний утиск був головним мотивом, що штовхав селян і козаків до боротьби за свої права. Правда, на початку панування короля Володислава IV (1595-1648) селяни одержали великі пільги й вольності, але небавом, всупереч обіцянкам, збільшено панщизняні тягарі й данини. В результаті селянство об'єдналося з козаками і в 1637 р. підняло протипольське повстання під проводом гетьмана Павлюка. Однак після поразки Павлюка шляхта стала ще більше гнобити селян та обертати вільних козаків на панщизняників.

Другою причиною козацьких повстань було церковно-релігійне питання. Бандтке, сам протестант, був переконаний, що Берестейська унія могла бути корисною та успішною, якби поляки не були стосували насильства, яке в свою чергу викликало гостру реакцію православного населення. За короля Жигмонта III (1566-1632), згідно з твердженням Бандтке, силою переведено около 2 мільйонів українського населення на унію або на рим.-кат. обряд і тим засіяно зерно козацьких повстань.

Подібно говорить Бандтке про повстання Хмельницького, який

поважно захитав потугу Польщі. Та війна ослабила дорешти Польщу, але довела також до упадку Україну та скасування козаччини. В тій війні не було переможців, програли однаково поляки й козаки. Він ставиться критично до обох сторін, дорікає полякам за їх недолугість, а козакам і Хмельницькому за заключування договорів з ворогами Польщі, а з другого боку осуджує еґоїстичну політику шляхти, яка не звертала уваги на добро держави, тільки дбалаа про власні користі. Говорячи про угоду Хмельницького з королем Яном Казимиром, Бандтке підкреслює, що та угода не подобалася латинському духовенству ані польським маґнатам, які не хотіли тратити своїх маєтків на Україні. В додатку, представники римо-католицької ієрархії загрозили, що польські єпископи вийдуть із сенату, якщо там буде засідати православний київський митрополит. Іншими словами — на думку Бандтке — вони хотіли відновити війну. Проте це ще не означає, що Бандтке складає всю вину на поляків, він критикує теж Хмельницького за "облуду і надмірні амбіції", він не похваляє еманципаційних змагань козаків і "руського народу", хоч розуміє, що в тодішній політичній і церковно-релігійній ситуації це було до певної міри оправдане.

В заключенні Бандтке стверджує, що довга війна не принесла козакам нічого доброго, а навпаки погіршила їх становище, бо після Переяслава москалі, знехтували статті договору, поневолили цілу Україну. Все-таки вину за руїнницькі війни Бандтке приписує більше полякам ніж козакам.

Подібно оцінює козацькі повстання другий тогочасний історик Каєтан Квятковський (1769-1852)[2]. На його думку, козацькі "бунти" теж були вислідом гноблення селян та притягання козаків до панщизняних робіт. Другою причиною було церковно-релігійне питання, а саме насильне перетягання православних на унію, при чому польські урядовці стосували до переслідуваних різні шикани. Те все викликало ненависть до цілого польського народу. Козаки шукали справедливости правною дорогою, але без успіху. Не маючи іншого виходу, вони взялися за зброю. В тому спорі Квятковський займає прокозацьке становище, розуміє їх мотиви, хоч не похваляє їхніх метод.

Також інші польські історики того часу розглядали критично польсько-українські війни, але формулювали свої висновки більш лагідно, а вину за криваві бої приписували в однаковій мірі полякам і українцям. На всякий випадок ніхто з них не легковажив тих трагічних подій і не дошукувався в них російської, турецької чи австрійської інтриґи, як це траплялося пізніше.

Історик Йоахим Лєлєвель (1786-1861)[3] після листопадового повстання (1830) виїхав на еміґрацію, спершу до Франції, а потім до Бельгії, де розгорнув живу наукову й політичну діяльність. В своїх історичних творах обговорював теж козацькі повстання, при чому захоплювався козацьким замилуванням до свободи та хвалив козацький демократичний лад в противагу московській деспотії. Але з другого

боку ставився критично до козаків, дорікав їм за "анархізацію" Польщі (?), що довело до послаблення польських внутрішніх сил. В його розумінні, козаки — це схизматичне войовниче нешляхетське плем'я, що розпочинало війну й давало притулок українським втікачам, які знаходилися в тяжкому положенні. Лєлєвель виявляв багато симпатій до козаків, хоч не закривав очей на їхні хиби (напр., вважав, що головною метою козаків була здобич). Його вражав теж брак у козаків льояльности супроти Польщі (?), хоч з другого боку признає, що впродовж 60 років. (1510-1578) козаки охороняли Польщу і Литву перед татарськими нападами.

Лєлєвель згадує, що по смерти короля Жигмонта III (1632) козаки виступили з домаганням зрівняти їх у правах з польською шляхтою. Він не погоджувався з тим, бо така вимога ображала польський "лицарський стан"; все ж таки думав, що прихильне полагодження тієї справи могло було врятувати Польщу від багатьох нещасть.

Лєлєвель обширно описує погіршення соціяльного положення селянських мас на Україні, бо шляхта накладала на них все нові тягарі. "Маґнати і старости спільно з єзуїтами й жидами кували кайдани для козаків. Великі землевласники й завідувачі королівських дібр на Україні привикли обходитися з українськими селянами як з невільниками й хотіли так само поневолити вільних козаків: забирали їм церкви, кладовища, судили їх перед єзуїтськими трибуналами, а з могил викопували і зневажали "схизматицькі кості". Підступом, насильством і зневагами штовхали покривджених до бунту, щоб потім мати причину їх карати і запрягати в панщизняне ярмо. Отже, шляхетська жадоба наживи й поможення прибутків та нечесні надужиття маґнатів і старостів причинилися до нещастя й катастрофи Польщі".

Лєлєвель розуміє мотиви повстання Хмельницького, який зайняв справедливе відношення до народу так, що козаки відчували й розуміли недолю поневолених селян, що на поклик Хмельницького взяли до рук зброю, щоб боронити свою віру і свободу. На думку Лєлєвеля ставлення Хмельницького до Польщі було прихильне, але якщо він не міг прихилити до неї козаків, то тут не його вина, тільки польського лицарського стану, тобто шляхти. Якщо Хмельницький умовлявся з татарами чи турками, то тільки наслідував польських маґнатів, з якими воював; якщо задумував посадити в Молдові свого сина Тимоша, то тут також ішов за прикладом польських панів. Проте докоряв за пізніше занедбання справи простого народу, що так масово йшов з козаками на війну, бо в Зборівській угоді з 1649 р. забезпечено тільки права реєстрованих козаків (40,000), а розчаровані селяни мали вертатися до плуга на панщину. В результаті сили Хмельницького ослабли й він, бачучи, що сам не дасть ради Польщі, в силу невідрадних обставин заключив Переяславську угоду, до якої козаки приступили "з відразою".

Погляди Лєлєвеля на козаччину не різнилися від попередньо зга-

даних авторів. Вся відповідальність за козацькі війни і їх наслідки спадає на шляхту, маґнатів, єзуїтів і королів. При тому вони однозгідно твердять, що український народ погіршив своє положення через союз з Москвою, але все таки, не зважаючи на давні кривди, згадував добрим словом польські часи. На тій підставі поляки плекали надію на спільну польсько-українську боротьбу за свободу Польщі й України.

Для доповнення тут слід згадати ще четвертого історика того часу — А. Морачевського (1802-1855)[4]. Його погляди на козаччину можна поділити на два періоди. До 1848 р. ("Весна народів") він писав про козаків прихильно, хвалив їх хоробрість і замилування до свободи та підкреслював їх високий моральний рівень. Після 1848 р., коли в українців зросла національна свідомість і проявилося змагання до свободи й незалежности, він змінив свій погляд на козаків і з сарказмом писав, що до козаків горнулися ненадійні елементи: злодії з-під шибениці, загрожені карою смерти шляхтичі, нечесні монахи, селяни переслідувані двірськими урядовцями. Одночасно він старався "вибілювати" польську політику на Україні. В порівнянні з Лелевелем, Морачевський має менше симпатій до козаків і українських селян, а більше зрозуміння для польської шляхти і її маєтків на Україні.

Взагалі після 1848 р. прокозацьке становище польських істориків стало менше популярне, бо показалося, що внаслідок політичних аспірацій українців, головно в Галичині, що була під австрійським володінням, польські інтереси на тих теренах загрожені й вони тратять домінантну ролю.

Нема сумніву, що погляди згаданих тут істориків на козаччину були відомі серед польської суспільности, але якось про них не говорили, а навпаки годували польську публіку, головно молодь, ненависницькими шовіністичними думками Сєнкевича, що він їх яскраво виклав у своєму творі "Огнем і мечем". Сєнкевич[5] — визначний польський письменник, лавреат Нобелівської премії, в своєму засліпленні змалював козаків як диких кровожадних бандитів і горлорізів, що вміли тільки грабити, руйнувати і вбивати. Хмельницький в його очах — це варвар і пияк, а українські селяни — це темна маса призначена для панщизняної роботи. Таке зображення козаків і взагалі українців опанувало всеціло мозки поляків і в тому дусі виховувалися пізніші польські покоління аж до найновіших часів. Доказом є переслідування українського населення Лемківщини, включно з ганебною акцією "Вісла". Варто підкреслити, що польська римо-католицька ієрархія солідаризувалася з комуністичним урядом в Варшаві, не визнавала офіційно української греко-католицької церкви, закривала очі на руйнування українських церков на Лемківщині.

Отже, сєнкевичівський синдром українофобства панує в Польщі ще й сьогодні, якщо не в урядових та інтеліґентських колах, то напевно внизу серед широких мас.

Чому саме тепр появилася в польському журналі "Пшеґльонд

гуманістични" стаття-розвідка Юрія Матерніцького[6] про згаданих чотирьох істориків і їх погляди на козацькі війни з 17 ст.? Здається, що головною причиною є відродження української держави. Знаємо, що негайно після проголошення акту незалежности Польща перша з европейських держав визнала Україну. Правда, те визнання було якесь несміливе, формальне, радше заради сусідської куртуазії, бо — сказати правду — Польща вважала тоді українську незалежність тимчасовим явищем і не хотіла з нею ближче зв'язуватися, щоб не наразитися на гнів Москви. Тут теж причина, чому вона довгий час не входила в дипломатичні взаємини з Україною. Щойно згодом, коли майже всі цивілізовані держави світу офіційно визнали Україну й післали до Києва своїх представників, Польща відважилася ввійти в дипломатичні стосунки з Україною.

Тепер польський президент А. Квасьнєвський кооперує з президентом Кучмою. Здається, що оба президенти хочуть встановити добросусідські відносини між обома народами, а для того необхідно загоїти минулі історичні рани й почати нову добу співжиття без якоїнебудь "фобії".

Перша зустріч Квасьнєвського з Кучмою була в Парижі на конґресі голів европейських держав. Пісніше Квасьнєвський запросив Кучму на конференцію в Ланцуті, де зустрілися члени НАТО та Европейської Спільноти, а також держави, що мали аспірації стати членами НАТО. Та зустріч була для України корисною і плідною, всі з великою увагою слухали промови Кучми, який вміло використав цей форум і переконав учасників конференції, що включення України до европейських інституцій має направду сенс.

Квасьнєвський підкреслює, що запрошення Кучми до Ланцута не було звичайним чемностевим жестом (в політиці нема чемностей), але потвердженням фактичного попертя суверенности, демократії й економічного розвитку України. Отже Ланцут був виразним знаком, що Польщі залежить на партнерстві з Україною.

Дальшим етапом польсько-українського діялогу була візита Кучми в Варшаві. Тут ще раз підкреслено, що Україна є для Польщі важливим сусідом, а також партнером в европейських стосунках, та що Польща буде попирати інтеґрацію України в европейські структури. Але тут — як заявив през. Квасьнєвський в інтерв'ю, що його перевів з ним Б. Осадчук[7] в листопаді 1996 р., — є ще багато до зроблення, треба "показати" Европі Україну. Західня Европа вже "відкрила" Польщу, Чехію, Мадярщину, але ще не відкрила України. Не всі на Заході знають, що велика 50-мільйонова держава, яка з уваги на свій простір, багаті природні ресурси, високорозвинену технологію та геополітичне положення має важливе стратегічне значення і є ґарантом стабільности та безпеки в Европі. Отже треба тільки усвідомити Захід, що Україна — це не якісь периферії, але дуже важливий чинник в Европі.

Повертаючись до польсько-українських взаємин, Квасьнєвський як людина молодшого покоління, переконаний, що уряди Польщі й України при добрій волі зможуть об'єктивно висвітлити й полагодити наболілі історичні проблеми, включно з УПА й акцією "Вісла". На його думку, треба піти за прикладом німців і французів, що після довгих років спорів прийшли до порозуміння. Треба більше відкрито і щиро говорити про прикрі справи минулого, щоб розв'язати сучасні проблеми. Правда, в Польщі є ще елементи, що хочуть каламутити воду й зірвати процес порозуміння між обома державами, але саме тепер є час показати тим людям, що вони на мильній дорозі.

Розвідка Ю. Матерніцького про козацькі війни та інтерв'ю Б. Осадчука з през. Квасьнєвським появилися приблизно в тому самому часі й мали з певністю на меті спростувати шкідливі погляди поляків на минулі польсько-українські стосунки та уможливити Квасьнєвському і Кучмі продовжувати діялог між Польщею й Україною.

Примітки:

1. J. S. Bandtkie. *Dzieje Krolewstwa polskiego,* t. 2, Wroclaw, 1820.
2. K. Kwiatkowski. *Dzieje narodu polskiego,* Warszawa, 1823.
3. J. Lelewel. *Uwagi nad dziejami Polski,* Poznan, 1855.
4. J. Moraczewski. *Dzieje Rzeczpospolitej Polskiej,* Poznan, 1843.
5. H. Sienkiewicz. *Ogniem i mieczem,* 1844.
6. J. Maternicki. *Wojny kozackie...* Przeglad humanistyczny, 1966.
7. B. Osadczuk. *"Rozmowa z prezydentem A. Kwasniewskim". Kultura*, I-II/1977.

Документація

НОВІ НАПАДИ НА УД

Недавно в масмедіях появилися знову наклепи на Українську дивізію, на основі інформацій поданих п. Соль Літтманом з Центру Візенталя в Торонті. (Щодо оцінки Центру Візенталя, див. Лист "World Jewish Congress" до "The New York Times", "Вісті комбатанта", ч. 2, 1997, ст. 81). Ці інформації подають, що ніби уряд Великої Британії "ошукав" Канадський уряд, щоб близько дві тисячі "воєнних злочинців" могли емігрувати до Канади. А це зроблено тому, що в таборі в Італії їх боялися тримати, тому 12 тисяч (sic!) дивізійників перевезено до Англії. Британський уряд хотів їх за всяку ціну позбутися і тому подав фальшиві дані, що всіх їх провірено.

Що більше, лідер Комуністичної партії України П. Симоненко виступив у Верховній Раді, очевидно, російською мовою, покликаючися на статтю у Toronto Star, з фальшивими оскарженнями проти УД, вимагаючи, щоб Генеральний прокурор і Служба безпеки України отримали від Канади копії документів, (які не існують) щодо злочинів "бандітов УПА і вояк дівізії СС Галічіна".

Д-р Остап Сокольський зібрав інформації про перевірювання усіх дивізійників, які друкуємо внизу в англійській мові, в якій вони були написані.

Редакція

В Італії 1945 року були совєтські місії які займалися репатріяцією дивізійників, а саме:

1. Major General Y.D. Basilov. He arrived on Aug. 20th, 1945 in Italy, with 5 Officers. It included major Bogatiuk, Major Fedorov, Special Soviet Delegate on Repatriation Matters.

2. Major General A. Vasiliev, Soviet Representative Allied Commission for Italy

3. Перекладач: Captain Uraevsky

4. Colonel Yakovlev and a group of the Representative Plenipotentiaries of the Council of National Commissars of the Soviet Socialist Republic.

All [soldiers, NCO's and Officers] were individually screened (twice) at the Belaria S.E.P. Camp 5C.

British interpreters were: Capt. Levin from the Israeli Brigade (the first interpreter at Belaria) and capt. Denis Hills who said that "no reliable evidence concerning war crimes (of Ukrainians - O. S.) was produced." *(Tyrants and Mountains, A Reckless Life*, by Dennis Hills, John Murray (Pub-

lishers) Ltd., London, 1992. p. 114)

* * *

War Crimes. Report of the War Crimes Inquiry.

Members: Sir Thomas Hetherington, KCB, SBE, TD, QC., William Chalmers Esq., CB, MC. Presented to Parliament by the Secretary of State for the Home Department of Her Majesty, July 1989.

Her Majesty's Stationery Office.

Secretary: David Ackland, Assistant Secretary: Diane Bacon.

1. "...They joined the German forces late in the war, had been conscripted and had merely been fighting troops, unlike Allgemeine SS, or general SS, which had responsibility for the concentration camps and other German atrocities." (p. 40)

2. "Some 8000 Ukrainians were brought to the United Kingdom from Italy in 1947..."

"Before the policy of civilisation was agreed the full list of names was checked by the Foreign Office against the UNWCC (United Nations War Crimes Commission - O.S.) lists; none of the men appeared (therein - O.S.). In addition each of the Ukrainians before being civilised was seen by an immigration officers but this appears to have been solely in order to grant them civilian status in the United Kingdom." (p. 41)

3. In diplomatic note of 27 February 1948 the Soviet Union requested the return of 124 officers of the Galicia Division presumably obtained from a nominal roll of one of the prisoner of war camps in the United Kingdom, where they then were... " ..."their repatriation was requested under Yalta Agreement. Although UNWCC (United Nations War Crimes Commission), CROWCASS (Central Registry of War Criminals and Security Suspects - created by the British and Americans in Paris early in 1945 - O.S.), Berlin Documentation records were searched no evidence of war criminality could be found..." (p. 41.)

4. Winston Churchill "had grown weary of war crimes trials"... In his speech in Zurich on Sept. 19, 1946 he said, "There must be an end to retribution. We must turn our backs upon the horrors of the past, and we must look to the future." (p. 29)

5. "One of the early visits (of the War Crimes Inquiry Officers - O.S.) was to the Simon Wiesenthal Centre in Los Angeles. There, Rabbi Hier, the Centre's Dean, was disarmingly frank. He admitted that the Centre had no evidence to support its allegations. He considered that investigation was the function of governments and their agencies, which would have greater access to records and to witnesses, and not for an independent organization such as his own. (p. 75)

Ostap Sokolsky

До історії УПА

ПЛАСТ, ДИВІЗІЯ І УПА

В числі 25 з 6-го лютого [щоденника "Свобода"] появилася на сторінках "Пластової ватри" стаття Ольги Кузьмович п. з. "60 років життя в Пласті". До цієї статті хочу додати про життя Пласту в роках, що про них авторка не згадала.

Це роки большевицької та німецької окупацій Західньої України. Пласт жив далі, лише у ще більшому підпіллі, як за Польщі, але діяв і приготовлявся до незнаного майбутнього. Діяв Пластовий Центр і працювали пластові гуртки. Головою Пластового Центру був Сірий Лев і він приготовив мені заповіді пластуна на найближчий бурхливий час. Пригадую, що дискусія в центрі ішла головно про заповідь, що говорила: ми віримо, що волю Україні можна здобути лише зі зброєю в руках, і тому Пласт буде попирати всі намагання творити українські збройні сили без огляду на це, хто їх буде організувати. Старшо-пластунський гурток з львівських студентів по дискусії прийняв цю заповідь. І коли прийшло творення Дивізії "Галичина" весною 1943 року, пластуни, вірні тій заповіді, пішли не тільки самі, але й потягнули за собою других товаришів-студентів. Ми вірили в правильність нашої заповіді і може з перспективи часу не був це вповні політично доцільний шлях, ми однак на нього вступили. У лютому 1944 року, приїхавши з військового вишколу до Львова, я мав семигодинну зустріч з Романом Шухевичом, командиром УПА. Він мені признав, що такого військового вишколу, як дає Дивізія, УПА не в стані дати. Але він сказав, що в певнім моменті, як Дивізія прийде на терен Галичини, він дасть приказ їй перейти до УПА, і до того треба підготовити загал вояцтва. Та воєнні події ішли несамовито скорим темпом і лише дехто з розбитих під Бродами формацій поповнив ряди УПА. (Як подають джерела, приблизно 3.000 вояків — Ред. "ВК").

Але в найтяжчих хвилинах пластові закони були для нас напрямними. У вирі партійної боротьби за УПА по таборах Ді-Пі Австрії та Німеччини Пластовий Центр в Німеччині виніс постанову, що УПА не є партійною, а загальноукраїнською збройною силою і цим створив базу для її визнання діяспорою.

Завданням Пласту було виховати молодих людей на повноцінних, відважних та жертвенних громадян з твердим характером та вірою у світлу будучність України. Це він зробив в минулому, даючи своїх членів і в УПА, і в Дивізію. Не припадком найсвітліші

постаті сорокових років в Західній Україні вийшли з Пласту. Два генерали були в УПА, оба вони — Шухевич і Грицай — пластуни-"чорноморці", Степан Бандера та полковник УПА Гасин — з пластового куреня "Червона калина", о. д-р Іван Гриньох і Микола Лебедь — з куреня "Лісових чортів". Десятки пластунів в тих бурхливих роках вірність Богові та Україні припечатали своїм життям. Це є той "багаж", що з ним Пласт пішов на еміграцію. На жаль, не всі пластуни знають про це, не всі використовують це в дії Пласту в діяспорі. Святкування забавами 85-ліття існування Пласту може нині підходить як засіб співжиття молоді, але він не повинен розходитися зі завданнями нашої організації як в минулому, так і в майбутньому, і в тому права О. Кузьмович.

Пл. сен. Богдан Чайківський, "Чорноморець"
Кліфтон, Н. Дж.

ДИВІЗІЙНИКИ В УПА

Група бойовиків в УПА в Рогатинському районі 1947-48 рр. Стоять: перший зліва: Евген Смик-"Вай" — дивізійник, вернувся з-під Бродів в рідні сторони і воював проти ворога до загину 7-го квітня 1948 р. Другий — Окружний провідник Степан Кучмій, загинув в серпні 1948 р.

Третій— незнаний.

Сидять: перший зліва: Плятон Голубка, другий — незнаний.

Подав В. Чупринда.

До історії 1-ої УД УНА

Теодор Барабаш

ПРОТИЛЕТУНСЬКИЙ ВИШКІЛ В УКРАЇНСЬКІЙ ДИВІЗІЇ

Ще в другій клясі гімназії "Рідної школи" в Тернополі зворушила мене поема "Проповідь Іларіона", гарно виголошена одною студенткою вищих кляс: "О зрозумійте братіє, що воля це той талант, що Бог рабові дав, і горе тому, хто в своїй сваволі той скарб розтратив, змарнував".

Будучи в полоні в Італії, я записав у свойому зошиті "Апунті" слідуюче розважання: "Тернопіль вагався, чи іти до Дивізії "Галичина", чи ні. Більшість, попереджена ОУН, була проти її створення. Я, помимо переконань та навіть погроз моїх добрих друзів (особливо мойого незабутнього товариша шкільної лавки, Богдана Зарихти), зголосився до поборової комісії. Я хотів навчитися вояцького ремесла. Як цей Геракль на розпутті, ми старалися вибрати найкращий шлях. Ми не вірили у перемогу Німеччини, де нас чекала неволя, рабство. Віра у перемогу якоїсь третьої сили казала нам іти до війська, творити аванґард української армії. Ми добре знали про боротьбу УПА проти Німеччини і проти Радянського Союзу. До лісу пішли мої добрі друзі з гімназії: Богдан Зарихта, Родіон Ткачук, Галина Наконечна та інші.

Після зворушливого прощання в тернопільській "Бесіді", 9 вересня вранці, ми "до вагонів посідали і так собі заспівали: хлопці підемо боротися за славу..."

У вагоні їхали: Кучер, Питляр, брати Цьолки, Бучок, Чубатий, Харчук, Навроцький, Стецюк та інші. Якийсь добрий кресляр намалював білою крейдою назовні вагона тризуба та написав "Слава Україні". Через Львів нас перевезли 9 вересня до Гайделяґру, біля Дембіци, в Польщі. Тут почався наш рекрутський вишкіл. Почали гонити нами "Гінлеґен, ауф, марш, марш!" Не було багато часу, щоб подумати над тим, що діялося. Одного дня, змучений, я впав на землю біля моїх приятелів вишколу та промовив мимоволі слова Шевченка: "Поженуть дурня муштрувати, щоб знав, як волю шанувать". Всі почали сміятись, а один із них додав: "Караюсь, мучусь та не каюсь". "А ти, дубе, кріпись," — закінчив я.

12 грудня призначили мене на вишкіл у протилетунській артилерії (Flak). Це були три сотні протилетунських стрільців. Наша сотня мала перейти вишкіл з гарматками 2 см, друга сотня — 3,7 і третя — 8 см. У моїй чоті були: Роман Данилюк, Олесь Пришляк, Місько Ревіляк, Славко Гунька, Мирослав Яремко, Роман Ганкевич та інші. В другій сотні були Роман Гаєцький, Маріян Давидко та інші, а в третій —

Юліян Темник, Роман Бучок та інші.

З великим захопленням вивчали ми нову зброю. Часто вночі, крізь сон можна було почути назви складових частин гармати. Наш інструктор, німецький підстаршина, поводився з нами з великим респектом. Він знав, що між нами були кандидати на старшин. 6 січня ми співали наші колядки в казармах у Мюнхені. Для мене це були перші Різдвяні свята поза рідною хатою.

Вранці того дня ми мали вправи з гарматами. По полудні, по чищенні кімнат, ми мали вільний час. У святковому настрої посідали хлопці довкола довгого стола нашої кімнати й кожний почерзі розповідав свої переживання з минулих років. І на мене прийшла черга:

– Перша зірка. Надворі тихо... усі люди у своїх хатах. Лиш час від часу цю тишу переривали гавкання псів. В хаті стіл застелили сіном та вишиваною скатертою. На столі кутя, калач і свічка на ньому. Свято починалося колядою "Бой Предвічний", опісля перед іконами молились. Сьогодні є вільне одне крісло... це для мене...

Наші спомини несподівано перервав звук свистка дижурного підстаршини, що кликав нас на збірку.

Ми зайшли до руханкової залі. Її головна стіна була прикрашена тризубом та жовто-синім прапором. Поруч були також німецькі відзнаки. Ми завважили велику зміну. На першому місці був тризуб, а не галицький лев. Хтось когось усвідомив... Був вертеп, а біля нього піраміди крісів. На столі багато пляшок вина та горілки. Кожний з нас мав призначене місце при столі. Коли увійшов командир курення, пор. Заборський дав йому звіт про нашу збірку на святкування. По давньому українському звичаї Святий вечір почався колядою "Бог предвічний". Не було куті, ні борщу. Туга стискала наші серця...

О 10-ій годині вечора свисток наказав нам іти спати. Мало ми спали. Наші емоції нам на це не дозволяли.

7 січня наш протилетунський курінь поїхав автами до української церкви в Мюнхені на Богослуження. Тут ми мали нагоду зустрітися з

нашими робітниками. "Христос Раждається," — привітали ми їх. Розмовляючи з ними, ми дійшли до висновку, що ми усі бажали, щоб цей ворог, який їх загнав сюди на працю, програв війну. Ні ми, ні вони не бажали перемоги ворога зі сходу.

8 січня, після вправ з гарматками, увечері принесли нам подарунки з України. Це була велика радість для нас не тільки за солодкі тістечка та горіхи, але за пам'ять про нас. Листи, які ми одержали, переважно від дівчат, підбадьорили нас. — "Ти, мабуть, самітний ходиш по вулицях чужого міста", — питалася мене моя товаришка з рідного села Ходачкова. 19 січня відвідав нас наш священик. Відправив свят-йорданське Богослуження та мав гарну проповідь про службу Богові та Україні. Це були для нас слова духовного обновлення.

На початку березня ми поїхали на три-денні вправи з гарматами до Кімінгу, над озером Хімзе, в Баварських Альпах. Мали вишкіл гострого стріляння проти повітряних та морських цілей. Була погана погода, падав сніг. Помимо цього, наше стріляння було дуже успішним. Обслуга нашої гармати (при ній, між іншими, був Роман Данилюк) зовсім розбила плаваючу на човні озера дерев'яну таблицю. Також наші фосфорні кулі вдаряли багато разів у літаючий мішок, якого тягнув у повітрі літак. Старі німецькі гармаші не мали такого успіху. Один із них, говорячи з заздрістю про наш успіх, назвав нас "гальбруссен" ("півросіянами"). Це нас образило. Той, що був близько цього німця, вдарив його в лице. Завдяки німецькому сотникові, який зрозумів в чому справа, вдарений німець не мав нагоди на якунебудь реакцію. По вправах ми мали вільний час з безплатним пивом та вільним вступом до кіна.

6 березня, по повороті з Кімінгу, одержали наказ приготовитись до повороту до нашої Дивізії, яка була тоді в Нойгаммері. Подорож тривала три дні. 10 березня ми були в Дивізії. Жах огорнув душу, як оглянули наші нові приміщення та околиці. Наші старшини, що були вже тут, поінформували нас, що біля Нойгаммеру був колись концентраційний табір, де згинуло багато українських полонених. Порадили бути обережними, бо Гестапо слідкувало за нами.

Мені призначили нових рекрутів для вишколення. Хлопці були бистроумні. Скоро навчилися володіти гарматками. Підчас одних вправ відвідав мене командир куреня майор фон Кістер. Інспекція була успішною. 26 березня покликали мене до курінної канцелярії. Покликано мене до Кістера, який вручив мені гарного годинника як подарунок від командира Дивізії, ген. Фрайтаґа, як найкращому воякові — сказав мені. Я догадався, що це нагорода за вишкіл моїх молодих гармашів. 20 квітня я одержав ступень десятника.

На Великдень 1944 року я був службовим підстаршиною нашої батерії. О 5-ій годині ранку тишу перервали чисельні сальви крісів і гармат. Світляні кулі наших гармат летіли високо до неба і там із сильним гуком розривалися. Це наші вартові гармаші звіщали нашому вояцтву,

що "Христос Воскрес". О 3-ій годині була збірка дивізіону. Дижурним старшиною тоді був пор. Заборський. Він привітав нас та побажав діждатись Великодня у вільній Україні.

12 травня я попрощався з моїми приятелями та поїхав з групою 250 кандидатів на старшинську школу до Просечніце, біля Праги.

Тут перед війною був курорт біля річки Сазави. Сади та городи були вкриті цвітами. Шум ріки, що розбивала свої води по скелистих порогах, доходив до наших вікон — прекрасні обставини до навчання. Вчитися було дуже багато. Треба було перейти три елімінаційні іспити. У цій школі було 4 секції, згідно з різними родами зброї. Кандидати з протилетунської артилерії научалися у 16-му "Юнкершафті". Тут я познайомився із Славком Бабуняком, Нестором Романиком, Пилипом Трачем, Богданом Мацівим та іншими. Були зі мною вже згадані побратими Олесь Пришляк, Мирослав Яремко, Роман Данилюк та Роман Ганкевич.

З нами вчилися німецькі кандидати на старшин. Були між ними люди різних поглядів відносно України. Були такі, що ще тоді мріяли про свій "лєбенсраум" на Сході Европи. Запам'ятався студент філософії Шнайдер. Він цікавився нашої історією, літературою та економікою. Він осуджував поведінку німців на Україні. Як треба було, він виступав у нашій справі перед нашими професорами, особливо перед нашим "Юнкершафтфюрером" Айзенштайном, який був людиною великих амбіцій, без жодних здібностей.

Професором тактики був сотник Нарр. До нас відносився з великою пошаною, любив наші пісні, особливо пісню "Вечірній дзвін". Підчас своїх викладів тактики він наводив нам приклади з битв Роммеля та Мольтке. "Ґетреннт машірен, цузаммен шляґен" (Роз'єднано підходити — з'єднано вдарити), — часто повторяв слова Мольтке. Завданням доброго старшини є осягнути це "цузаммен" після поодинокого маршу. Д-р Нарр радив нам мати на увазі авревіятуру UBSAVE тобто:

Uebung — вправи чи солідне приготування,
Bobachtung — обсервація ворога,
Sicherung — забезпечення,
Aufklarung — розвідка,
Verbindung — зв'язок,
Entscheidung — рішення.

Референт музеїв при Головній управі Братства кол. вояків 1-ої УД УНА просить тих, котрі мають пам'ятки з УД, як: світлини, документи, відзнаки і т. п. посилати до Музею Українських Збройних Сил, 252021-Київ, вул. Грушевського, 30/1, щоб створити якнайповнішу експозицію Української дивізії "Галичина".

Музей теж збирає матеріяли про українців, що перебували на дійсній військовій службі в арміях різних країн світу.

Завжди підкреслював значення морального і фізичного виховання вояка. Дуже цікаві були його лекції про відповідальність старшини, особливо у випадках відокремлення його частини від решти військового з'єднання.

Коли ми були у старшинській школі, в липні Дивізія брала участь у битві під Бродами. Вістка про окруження та знищення Дивізії спричинила в нас почуття трагедії та великий жаль за упавших друзів. Однак ми "без надії таки сподівались" і пам'ятали слова Івана Франка: "Ми знали це, і нас нераз душа боліла, і серце рвалося, і груди жаль стискав... і молота із рук ніхто не випускав". І знову залунала пісня: "Бо Україні вічно бути, про Україну всім почути, бо світа це новий престол".

1-го вересня ми закінчили навчання. Ті, що здали іспити, отримали рангу "Оберюнкера" — підхорунжого. Нам дали тиждень відпочинку. 20 вересня ми повернулися до Дивізії, яка була тоді в Нойгаммері. Шеф штабу Дивізії майор Гайке повідомив нас, що замість цілого дивізіону протилетунської артилерії буде тільки одна батерія 3,7см, до якої призначили Романа Гаєцького, Ярослава Бабуняка.

Романа Бучка і мене призначили до протипанцерних стрільців і ми знову повернулися до Чехії, до Лєшан, на доповнюючі курси.

Гумор і сатира

ГРИВНЯ — ЦЕ ГРОШІ!

Каже сусід Федір: "Вже два місяці, як гривні ввели, а я ще живих не видів, бо штири місяці не брав зарплати, а як брав, то ще купонами". Він не брав, і я не брав, а внук каже: "Діду, покажіть як виглядають гривні". Пішов по сусідах, аби дали подивитися на гривні. Ніхто не має. Аж на пошті надибав малюнок "Зразки гривень". А онук все одно каже: "Покажи живі гроші!" Показую йому сто купонів, які колись загубив, а тепер знайшлися, і кажу: "Гривня — таке, як купон, лиш без нулів". А він і каже: "Ага, гривня — таке, як доляр, але ми його не маємо. Показуй вже на малюнках". Показую, а він про кожен розпитує (знайшов грамотного).

"Оце є одна гривня з князем Володимиром, вона буде найбільше пошарпана, бо найдоступніша народові і найбільш ходова. А з другого боку — якісь руїни Хірсонеса. То мало би значити, що Україну розграбували, гроші вивезли за кордон, а списали все на Володимира, хоч він землі українські докупи збирав, а тепер розбазарюють, Хірсонес (він коло Севастополя) віддали би "старшому братові".

На двох гривнях фотографія Ярослава Мудрого. Він справді був мудрий, бо своїх синів і доньок женив і віддавав заміж за кордон, а церкву Святої Софії як збудував, то на віки, а наші мудрики патріярха церкви поховали на троротуарі коло Софії.

П'ять гривень — Богдан Хмельницький, але вже без коня і без булави, на Москву не показує, як на пам'ятнику.

Правду в народі кажуть, що від Богдана до Івана не було гетьмана, як від "п'ятки" до "десятки" нема гривні.

А на десятці — Іван Мазепа. Що то історія з чоловіком витворює: його проклинали в церквах, хоч він їх багато збудував, його оголошували зрадником, а він взяв і попав в "десятку". І хто би з нас відмовився бути "мазепинцем" — мати повну кишеню десяток.

Ще один великий Іван, але вже Франко, намальований на "двадцятці", яка трохи нагадує жовте зів'яле листя. А коли б хтось у когось украв двадцять гривень, то це було б уже його "украдене щастя".

А от що на п'ятдесятці зображено, я геть заплутався. Баба каже: "От старе та й сліпе, таже пише: Ющенко". Я не маю нічого проти Ющенка, але видів його по телевізору молодим, а тут якийсь з бородою і в окулярах. Баба каже: "То він загримувався, аби в разі провалу грошової реформи його ніхто не впізнав". Федір каже: "Та це що Грушевський, наш історик великий і перший президент

України, а Ющенко, напевно, — його позашлюбний син, який розписатись на гривні розписався, а ім'я тата не записав, відомстив за те, що не записав його в заповіті на передплату 12-томної історії України-Руси".

На сотку подивився — і стало мені прикро: що їм Шевченко поганого зробив, що вони з нього зробили старого діда? Навіть царизм не зміг так його змарнувати, як той художник. Хлопці, спам'ятайтеся, та ж поет в свої сорок сім років хотів женитися з дівчиною, а ви з него пенсіонера зробили! Ні, як Леніна, то вічно молодим робили, ніколи в кепці на броньовику не малювали (їх би за це вмалювали!). Все світив своєю гіпсовою лисиною, як лямпочка Ілліча, а на Шевченка шапку нап'яли аж по вуха. Добре, що хоч з другого боку купюри дали знову Софійський собор, а значить, дорога наша до храму веде, незважаючи на те, що гривні ми ще розмінюємо на копійки, російські дрібні гроші. Але головне, щоб ми себе й Україну не розміняли на копійки. І навіть на доляри. А до гривень не дописували більше нулі. Бо нуль — він і на гривні нуль. Так само, як у мене в кишені зараз пусто. Нічого, головне, щоб мої внуки жили не в рубльовій зоні, а в гривневій. Це головне!

Василь Бабій
смт. Богородчани
("Тижневик Галичина")

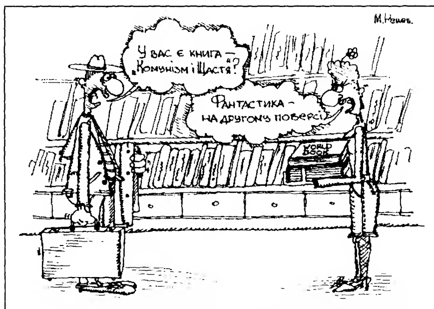

Ро-Ко

Демократичні курйози в Україні

(продовження)

В попередньому числі журналу ми почали цю «курйозну» рубрику й згадали «не злим тихим словом» деякі демократичні курйози в неньці Україні. Від того часу назбиралося стільки нових курйозів що, мабуть, замало було б цілого числа журналу. Тож виберемо кілька на цей раз.

* * *

Прем'єр-міністер Юхим Зв'ягільський «здефравдував» – не вкрав, бо міністри не крадуть – через банк своєї дружини – державну нафту на 25 мільйонів долярів (американських) – така справа мала б бути десь там у прокуратурі України. Він, очевидно, попросив політичного притулку в Ізраїлю, мабуть, боячися погрому. І його політичний статус був неясний, як та нафта, аж Верховна Рада перерафінувала його на демократичний статус недоторкальности, щоб він без страху повернувся в вибачливу неньку Україну. Його гучно вітали шахтарі, мабуть, сподіваючися, що він привіз ті мільйони й заплатить їм залеглу плату (Зв'ягільський був – чи є – директором – чи навіть власником – одної шахти). Але обіцяв пан кожух, тепле його слово. І як він заплатить, як не привіз зламаного цента – в Ізраїлю життя дороге.

Зайнявши своє належне – зимне, бо довго не засиджене – депутат- ське місце в Верховній Раді, напевно буде найпорядніший і зразково демократичий «незалежний» депутат. І вже приготовляється на наступні вибори. Може знову стане прем'єром.

* * *

Коли в Австралії перебував на візиті визначний політик з Києва, йому на громадському вічу закинули, що люди жертвують потребуючим в Україні, але з цих фондів, навіть дітям-жертвам Чорнобиля, пропадають гроші. Він відповів: це правда, але майте на увазі, що це беруть не чужі, а свої – це затримається в демократичній Україні.

Австралійська діяспора образилася. Чому? Він казав правду. Свій як не заплаче, то бодай скривиться, – каже наша приповідка...

* * *

На всі харитативні пожертви, що надходять в Україну, накладається високі митні оплати. Це на те, щоб не надуживати доброти українського уряду й з харитативних посилок не робити собі власні бізнеси на базарах. Інтенція дуже благородна й демократична.

І ось один харитативний діяспірець з Австралії повіз півмільйона долярів (австралійських) до свого містечка на докінчення будови нової гімназії. Думав, що так допоможе неньці Україні закріпити свою незалежність і виховати малих патріотів на майбутнє. Однак це була «харитативна» пожертва, і районна рада мусила, згідно з розпорядженнями, наложити на неї 200 тисяч долярів (американських) податку. Почухався наш «харитативник» біля кишені, бо не знав, чи

на цей «харитативний» податок обласна рада не наложить новий податок в німецьких марках. Хочеш бути партіотично «харитативним», готуйся до щедрих «податків»...

* * *

Жив і поживав собі в Канаді великий «проґресист» Петро Кравчук (Хай з Богом спочиває). Видумував і писав-виписував, як найкращий фантаст, horror stories про буржуазних українських націоналістів, як вони – bad guys – в наймах справжніх буржуїв, діляли проти світової робочої кляси, а найбільше української. У противагу вихваляв good guys, що творили радянський рай, попід небеса. (Не відомо, чи його душа помандрувала до неба). В нього кожний генеральний секретар компартії був святіший від самого святого Петра. І в тому раю його чомусь не запримічували. І пан (перепрошую: товариш) Кравчук мусив зачекати на незалежну – з новими «буржуями» – Україну. За його давні писання Спілка письменників України демократично прийняла його в члени і ще дала йому якусь літературну премію.

Каже Біблія: хто стукає, тому двері, а ще добре намазані, відчиняться...

* * *

Кажуть в діяспорі, що в неньці Україні організації і люди не розраховуються за отримані подарунки, очевидно, грошові і, очевидно, в американських долярах. Яка несправедливість! Хай це недовір'я розвіє, як вітер мряку, наступна подія.

Отже, односельці з діяспори захотіли допомогти демократичним силам свого села гідно й по-патріотичному відсвяткувати п'яту річницю Вільної Незалежної Соборної Демократичної Української Держави і броців за неї. Нарешті! Після стільки сотень років боротьби! – Як задумали, так зробили. Зібрали між собою доляри, виміняли на американські – було щось 900 – і вислали на руки демократичних провідників.

Ювілей минув, місяць пливе, – то потапає, то виринає, як у ревучому Дніпрі Шевченка, – а з краю ні слиху, ні диху. Пишуть раз, пишуть другий, а відповіді нема. Хочуть знати, на який прожект витрачено гроші – може пам'ятник героям, може видали пропам'ятну книгу боротьби, бо 900 долярів, то 900 долярів. Шкода, що не змогли круглу тисячку післати.

На третій, дещо гострий лист розрахуватися, прийшла відповідь. Вже на початку листа перепрошують, що довго не звітували, бо не хотіли псувати ювілейного настрою своїм односельцям-діяспірцям. Але, як діяспірці настоюють... Отже, відзначили національну річницю національно гідно, як водиться віддавна – празниково. За ці гроші купили 450 пляшок горілки, спожиткували на ювілею 430, а ще залишилося 20. Пляшка горілки коштувала 3 гривні 78 копійок по гуртовій ціні. І для збалянсування всіх рахунків у подвійній бухгальтерії забракло (на непередбачені кошти) ще 202 доляри і 25 центів. Ласкаво просять їм їх надіслати. Підписані: голова, касир і секретар ювілійного комітету, завірив голова і бухгальтер сільської ради. Розрахувалися по-демократичному до цента...

* * *

Постійний американський житель в Києві – є і такі американці, які дуже люблять Україну – не так жалівся, як так собі розповідав з гумором, бо до всього привик, – своєму приятелеві, теж з Америки, котрий загостив до нього:

– Ось сьогодні мене схопили під пахви, мов кліщами, в білий день дві потужні пари рук, завели в темний завулок, забрали годинника й гроші. Але вони були джентельмени, що шанують демократичні права людини, й привезли мене своїм автом під самі двері мого помешкання.

– Йди й зголоси на поліцію, – порадив йому схвильований друг.

– Та то було двох міліціянтів, – махнув той зрезиґновано рукою.

* * *

Всі і вся – а найбільше комуністи й соціялісти – нарікають, що в усіх неполадках України винні демократи. – Але ж демократи ніколи не були при владі, – скаже той, що знає. – Саме тому винні! – додасть інший.

Демократи знову винують коаліцію партократичних чиновників з мафіозниками. Їх треба викорінити з леґального сектора економіки й політичного життя. – Але котрих? – Тих, котрі замордували в білий на летовищі прем'єр-міністра, чи тих, котрих не видно ні вдень, ні вночі?

Pardonnez moi! Мафіозники теж мають демократичні права людини! В демокритичному устрою кожна людина – і мафіозник – чиста, як сльоза. І хто чинить ці злочини, як нікому дотепер нічого не доказали? І як доказати, як не знати хто ці мафіозники? А як не знати, то...?

Колись було простіше, була система: кожний знав, а тепер науковці доказали, що комуністична партія – це була мафія на сьогоднішній мові. (Один доказ: шеф Брежнєв навіть виглядом нагадував сицилійського godfather-а). І кожний знав від кого хоронитися, хоч не всі схоронилися. Бо де дрова рубають, там тріски летять. Кого вони не хотіли між своїми, того мали, і не було виходу. Кого не хотіли, тому теж не було виходу.

Сьогодні складіші обставини – демократичніші вимоги, бо нова влада. Чи не стара мафія? Чи може вже помолоднівша, сприватизована, як газова компанія?

Може здивується хтось тим фактом, що уряд України звернувся до американської Центральної шпигунської аґенції – CIA – допомогти йому в боротьбі з мафією України. – Co ma piernik do wiatraka? – скоментував би поляк. CIA займається закордонним шпигунством!

Має, має, - Україна за кордоном Америки. Однак є певні проблеми. Хто буде платити американським шпигунам? Хіба на кредит, бо скарбова каса України порожня. Або мафіозники? І ще одне: американські «шпи- гуни» можуть зукраїнізуватися. – Тож заспіваймо собі стару пісеньку: хто не ризикує, в кримінали не сидить...

(Закінчення – без кінця – в наступному числі).

* * *

Чи не робимо ми помилок, навчаючись на помилках?

Олексій Довженко *(Перець)*

Спомини

Роман Мамалига

З-ПІД БРОДІВ ЗА УРАЛ!

(Закінчення з попереднього числа)

Не зважаючи на мої заперечення, 24 квітня 1945 р. мене таки поставили під військовий трибунал, Уральської Воєнної Округи у Свердловську. Самий суд, який тривав не більше 10 хвилин, засудив мене як "зрадника батьківщини" на 10 років позбавлення волі і 5 років позбавлення громадянських прав. Перед судом я сильно хвилювався, переживав, щоб мене не присудили на розстріл.

Після суду мене переслали в обласну пересильну тюрму, побудовану ще за цариці Катерини II, в камеру 15-20 х 30 метрів розміру; грубезні кам'яні стіни та бетонова підлога. Вгорі заґратоване віконце: жодних нар, стільців чи стола, одна однісінька бочка для природних потреб в'язня. Камера була битком набита в'язнями, більшість з них злочинці-кримінальники, вдень усі сидять розположені на підлозі, а вночі, вкладаючись по команді на один бік, оберталися також на команду на другий бік. Людей було так багато, що витягнутися на повний зріст, або полежати горілиць було неможливо. Закон і правила поведінки були тут найсуворіші. Старостою камери був старий злодій у законі, якого підтримували всі злодії в камері. Права він мав необмежені і пожалітись на нього тюремному начальству — не дай Бог! Не дай Бог попасти йому в неласку! Заперечити йому щось ніхто не смів. Вирок його виконували переважно вночі його посіпаки: задушити, повісити чи повідбивати внутрощі людини — це не було дискусійним питанням.

Коли новий в'язень заходив у камеру — то староста камери зразу рішав його долю: де йому присісти, чи буде одержувати свій щоденний пайок харчів. В'язня відразу обшукують і заберуть, що хочуть, і новоприбулий не сміє перечити. У мене не було що відбирати. Я мав усього дві пачки махорки і ложку. Вигляд у мене був жалюгідний, шинелю мені обрізали, обмотки, ремінь забрали і ґудзики відрізали, а штани-ґаліфе і ґімнастьорка були старі, полатані.

В цьому товаристві перебув я днів двадцять і знову в дорогу, на північ Урала до Івдельлагу на постійне перебування на десять років. Сам Івдельаг є центром, довкола якого розташовані окремі лагері по 3-5 тисяч в'язнів. Мене відправили на 8-ий ОЛП, що мав своє штрафне відділення суворого режиму. Більшість контингенту лагеря — це кримінальні рецидивісти (по кілька раз суджені), злодії і їх поплічники. Нас, політичних, було десь коло 50. Я не мав ще лагерних порушень, але тому що бракувало людей, плян заготівлі ліса не виконувався, й

тому мене сюди призначили.

Тут вперше я побачив дороги прокладені на взір залізної дороги, де замість залізних шин, прикріплені грубі дошки, по яких їдуть автомашини навантажені лісом, по місцевому "ліжньовка". Основна робота в'язнів — це заготівля дерева, куди входить лісоповач, його вантаженя на вагонетки, автомашини, сплав, розпилювання, згідно з сортиментом. Мене зразу призначили на лісоповача.

Наш лагер, крім поштової скриньки, називався "Лаксія", що в мові місцевого населення називається "долина сліз". Сам лагер — це гола площа 1000 на 1000 метрів, обведений триметровим парканом, зверха колючий дріт, а з-середини триметрова заборонена зона, все заскороджена граблями й обгороджена колючим дротом, довкола лагеразони, на відстані 50 метрів, дерев'яні високі вежі з сильними прожекторами. Сторожили нас війська НКВД, озброєні кулеметами, автоматами, карабінами і псами — вишколеними вівчарками. Втекти з лаґера було практично неможливо. Ворота і прохідна дорога були скріплені охороною та вівчарками. За порядком внутрі лягера наглядали ті самі охоронці, але без зброї. Були вони там майже кругло добово і тільки групами. Всередині стояли дерев'яні бараки з малими віконечками, низькі, в кожній сушарка для сушення одягу та взуття.

Крім житлових бараків, була ще й кухня-столова, хліборізка, санчастина та адміністративний будинок. Основна споруда — це штрафний ізолятор і попасти до нього можна за найменше порушення. Суворий розпорядок дня: о год. 6:00-ій — вставання; 7:00-ій — сніданок; о 8:00-ій — вихід на працю.

Хто залишався, тих рано і перед вечором перераховували. У цьому лагері, як і по інших, були люди, яким лаґер був рідним домом; вони почували себе тут господарями, більшість з них не працювала, грали безперервно в карти, вилежувалися. Там, де політичні були відділені окремо, там було зовсім інакше. У цьому таборі за час мого перебування, згідно з наказом командування, такого контингенту вони ще не бачили... Щоб не виходити на роботу, вони придумували всякі причини, відрубували собі кості з рук, пальці, прорізували жили, та інші каліцтва.

Вихід на роботу на удар у залізну шину, всі сходяться коло брами, за робочими бригадами, там кожного обшукують, а деколи роздягають до білизни. Поодиноко кожного викликають і той має сказати своє прізвище, ім'я та по батькові, рік народження, за якою статею суджений, на скільки і коли кінчиться покарання і щойно тоді випускали за ворота і передавали начальникові конвою, котрий із скріпленою охороною веде на місце роботи. За найменше відхилення, за вихід з колони стріляли без попередження. І про це остерігали щодня.

Роботи в лісі також були різні: лісоповач займався обрубкою дерева, палення його галуззя та розпилювання його за сортиментом. На цій роботі я був від самого початку аж до кінця свого покарання. Літом

заїдали нас комарі, нам видавали на них сітки т. зв. накомарники, які зрештою дуже мало помагали. В накомарнику добре сидіти, ходити, але виробляти норму неможливо, а не виконавши норми, не одержиш додатку хліба й каші.

Зима мала свої закони — це сильні морози, вітри та снігопади. Але на роботу треба було йти, хіба що температура спадала до мінус 37 градусів Цельзія з вітром, а якщо вітру не було — то до мінус 45 градусів. На роботу ми ходили пішки до 10 кілометрів; коли це було дальше — то нас возили на лісовозах і при чому траплялися різні випадки.

Одного разу нас завантажили, як сірників, стоячи, і повезли на роботу великою швидкістю. На повороті люди наклонилися по інерції на одну бічну поперечку і вона переломилася. Люди випали під задні колеса. На місці загинуло 10 осіб, а в шпиталі закінчили свої муки 15 осіб. При тому я мав щастя — тільки обдер шкіру з лівої ноги до самого м'яса. За те дістав тиждень вільного від роботи. Яка ж це була приємність і радість не вийти хоча б один день на роботу.

Одягали нас звичайно у старе полатане лахміття, рідко траплялося, щоб видали новий одяг. На ноги видавали ґумові чуні, тобто постоли, і липові лапті на роботу по дві пари, але деколи їх не вистачало дійти назад до лагера. Були щасливці, які по протекції діставали старі валянки, і їх зразу підшивали ґумою і майже кожного дня треба було здавати їх до ремонту. Ватяні штани, бурилати й валянки дуже рідко висихали в сушарках, вони тільки розпарювалися і,йдучи на роботу, знова замерзли на тілі. На роботі в лісі не приходилося мерзнути бо треба було виконати виробничу норму, а вони були такі великі, що в більшості виробити їх було неможливо. Багато залежало від масиву лісу. Виконати місячну норму було обов'язком і, якщо треба було, то продовжали робочий день і працювали без вихідних днів. Яке ж щастя було випросити день для відпочинку у медпункті.

Повернувши з роботи, не все можна було загрітися в бараках. Кілька років під ряд нам не видали постелі і ми спали на голих дошках. В бараках заїдали нас блощиці.

Норма хліба на день була 450 грамів і черпак зупи ранком і вечером. Тим, що перевиконали робочий плян, додавали ще від сто до 300 грамів хліба, а на обід кашу. Кашу постійно варили таку, що ложки не треба було, бо кожний випивав майже одним духом. В'язнів кормили постійно крупами (у кращому випадку риж або макарони) та соленою рибою і хлібом, які не мали потрібної кількости вітамін. Через один рік нам видавали кукурудзяний хліб, кукурудзяну зупу і кашу. За перевиконання норми видавали ще "запіканку" з кукурудзи (заливали кашу в пательні й вона застигала, а потім її різали на кусочки). Щоб хоч частинно запобігти захворюванню на цингу, коло воріт була бочка з "хвоє" і кожний обов'язково мусів випити одне горня хвої, йдучи на

роботу і повертаючи з роботи. (Хвоя — це закіплені шпильки зі смереки). В їдальні ця процедура повторювалася. Це не дуже приємний напиток. Не можу твердити, що це щось помагало, бо з ясен постійно текла кров, а зуби витягали безболісно. Одного ранку я встав без зубів.

Легкої роботи на лісозаготівлі немає, але найтяжча — це зрізати дерево з пня, цілий день нагнений головою вниз, тягнути пилу аж очі вилазять, що спричиняло часті болі голови. На моє щастя, майже всі роки випадали великі сніги і треба було по пояс бродити в снігах, щоб дістатися до дерева, відкидалося сніг лопатами до землі. Тут слід підкреслити, що норму накладали на всіх зеків табору, і тому ті, що працювали, мусіли виповнити норму не тільки за себе, але також і за тих рецидивістів, бандитів і злодіїв, які все якось уникали роботи. Не виконати їхньої норми було небезпечно, бо вони могли задушити, зарізати, або зробити калікою на все життя.

Втекти з лагеру було зовсім неможливо й неодин, що пробував це зробити, заплатив своїм життям. Зимою сильні морози і сніги були запорукою певної смерти. Вліті на сотні кілометрів жодної оселі чи живої людини. Крім того, охороні за відповідну винагороду допомагали виловлювати втікачів місцеві кочовики нанайці.

Вирубавши навколо лагера ліс, ми перейшли вглиб й, очистивши терен, побудували новий лагер на зразок старого й назвали його Нова Таптія. Тут були ще тяжчі режим і умови. Лягер був перегороджений на двоє і ця перша половина весь час замикалася на замки. Тут посадили найбільш очайдушних і непоправних карних злочинців. Їхні бараки також були постійно замкнені на ключ, їду отримували вони через віконце. Двері відчиняли тільки тоді, коли вони йшли на роботу, а на роботі ми вже працювали разом. Це була дуже неприємна компанія і ніхто не знав, що кожного з нас чекає кожної хвилини.

Там, де я був, режим був трохи легший, нас не замикали наніч, ми ходили до їдальні, до санчастини і мали можливість жалітися перед начальством на таборові умови. За ці роки я не жив і не було часу на роздуми, приходив перевтомлений, голодний і змерзлий. Все таки кожний з нас мріяв про волю. Думка була одна — виробити норму, щоб скоріше вирватися на волю.

В останніх роках мого перебування в лагері побутові умови дещо покращали. Нам видали постіль у бараках, появилося дещо з технічного знаряддя на роботі, як: електропилки, трилавочні трактори, лебідки тощо. Але з цим полегшенням прийшла і біда, бо збільшили виробничу норму так, що хліба ми одержували не більше, як перед тим. Ввели також спосіб робочого розрахунку так, що хто виробив свою норму на 100% — одержав ще один день зачислення кари. Коли виробиш на 150% (а це було дуже тяжко), тоді рахували один день за три. За найменше порушення, відраховували за цілий квартал. У нас такі розрахунки ввели в 1953 році.

Норми і мрія про волю коштували мене дуже дорого. Мені здається, що навіть і в нещастю — треба мати щастя. А мені в життю щастило, коротко кажучи, везло. Були глибокі падіння, нещастя, все те я переніс і залишився в живих, хоча й не повноцінним. І нарешті я дожив того вимріяного дня — дня волі! Тиждень перед звільненням мене викликали в Центральний Івдельлаг, зфотографували і видали справку про звільнення І-ВА №. 0002857, і 3-го червня 1954 року мене звільнили перед закінченням терміну покарання.

Прибувши до рідного міста — міська влада і міліція не хотіли приписати мене — довелося ще давати хабаря, щоб приписали до самітних старих батьків, яких я покинув 11 років тому. Мій молодший брат загинув у рядах Української Повстанської Армії, таки в нашому повіті і похоронений у селі Івані Золотому.

Я думаю, що ми, колишні дивізійники, маємо повне право на краще трактування, і ми на це собі заслужили. Ми боролися і віддавали все, що мали найкраще, за незалежну Україну.

Заліщики, травень 1993

Василь Сірський

13-та СОТНЯ "ІҐ" 29-го ПОЛКУ

У "Вістях Комбатанта", ч. 3, 1994 р. появилася стаття Е. Шипайла "13-та сотня `ІҐ`", у котрій автор побіжно згадує і про "ІҐ" 29-го полку. В цій сотні я служив від жовтня 1944 р. до кінця війни, тому хочу доповнити статтю Е. Шипайла.

SS-Ustuf Wendt, балтійський німець, перебрав командування сотнею в січні 1945 р. від хор. Івана Тарнавського. Крім хор. І. Тарнавського, хор. Є. Михайліва, в сотні перебував також і хор. Берегуляк. Скомплектовано 13-ту сотню в жовтні 1944 р. на Словаччині (Кисуцке Нове Место), куди приїхали з вишкільної сотні "ІҐ" в Бреслав-Лісса підстаршини: М. Бекіш, С. Ільчук, А. Козловський, Петро Лис, Роман Осташевський, Ярослав Росляк, Сірський Василь, І. Скальський, Степан Столярчук й І. Хом'як. Зі старої 13-ї сотні з-під Бродів повернув дес. Могильницький, Михайло Гринюк (бунчужний сотні), Іван Цар (харчовий підстаршина) і секретар Іванишин. З вишколу приділено до сотні кандидата у старшини Сливоцького й Романа Проціва (сотенний зброяр).

Зі стрільців застрягли у моїй пам'яті й деякі імена: Будний Володимир (повернув з-під Бродів), Гунька Роман, Козак, Кудрик зі Львова, брати Мандзюки, Тарас Парченко, Риндич, Сеймівський ("львівська дитина"), Ткачук, Ярина з Перемишля і старший телефоніст Лящук (помер у Тандер Бей, Онт.).

Після приїзду згаданих підстаршин до Кисуцкого Нового Места почався дуже інтенсивний вишкіл сотні, хоч багатьом стрільцям бракувало черевиків. Дуже комічно виглядали тоді деякі стрільці зі шоломами на головах та з босими ногами. Після двох-трьох тижнів цілу сотню забезпечено черевиками чи чобітьми. Стрільці були дуже перемучені твердим вишколом і постійними стежами по місті, що не позволяли їм часом повечеряти після вправ. Незважаючи на тверде життя, настрій сотні був надзвичайним.

Зі співаків 13-ої і 14-ої сотні хор. Я. Бабуняк зорганізував добрий хор, що кожної неділі співав Службу Божу у словацькому костьолі. В Кисуци відбулося також дуже гарне Водосвяття (на Йордан). Полкові піонери збудували з леду прекрасний хрест, ледяну огорожу, а наш хор відспівав Богослуження при співучасті тисячів словацьких гостей.

Напередодні Нового Року я з Я. Росляком і групою стрільців вирушили на розвідку. Тоді ми малощо не попали партизанам в руки, але нас виручив із біди словацький вояк, котрий завдяки українським жінкам повернувся живим з України в свою Словаччину.

При кінці січня 1945 р. 13-та сотня вирушила в похід через Австрію до Югославії. Перед своїм походом ми ще бівакували в сусідньому лісі й добре чули, як у Кисуцкім Новім Месті господарили власівські

частини, що грабували все, що тільки їм попало під руки, та й насилували словацьких жінок.

Похід через Австрію був дуже тяжким через холод і брак харчів, що їх постачанню перешкоджали постійні налети англійських "Спітфаєтів". На четвертий день нашого походу через Австрію сотенний Вендт наказав мені зайнятися "організацією" вечері. Кухарі сказали мені, що на вечерю осталося тільки десять кілограмів сирої капусти та бараболі. На моє щастя, стрілець Сеймівський підказав мені добру ідею. Ми поставили перед самою хатою багатого австрійського фермера чотири наші гармати. За хвилину прибігає до мене австрієць і просить забрати з його подвір'я гармати, бо його спалять "Спітфаєри". Без будь-якого торгу переляканий австрієць продає мені здоровенну телицю за триста німецьких марок, ще й додав два мішки бараболі та мішок муки. Наші кухарі приготували сотні добру вечерю.

Недалеко югославської границі на нашу сотню напали тітовські літаки. Тоді полковий лікар д-р Ковальський одним пострілом із кріса збив ворожого літака.

З маршу через Австрію ще застряг у моїй пам'яті багатий австрійський фермер із місцевості Фрешніц, батько семи дочок і одинадцяти синів. Всі сини служили в армії на різних фронтах, і всі повернули живими домів.

В Югославії, в поході через Марбург, Целє, ми опинилися в містечку Ґонобіц. Партизанів ми не зачіпали й вони нам не мішали спокою. Тільки одного разу, коли сімка наших фірманів захотіла погуляти з місцевими дівчатами, партизани їх роззброїли, розібрали до спідньої білизни та завезли на вантажній машині в поле. Сподіваючись розстрілу, наші хлопці зіскочили з машини й щосили подалися до нашого замку, де квартирувала тоді наша сотня.

Дев'ятого березня 1945 р. наша сотня й 14-та сотня, під командуванням пор. Вендта, вибралися в похід проти партизанів, що оперували в околиці гори Бела Печ. Вендт, я і ще його "пуцер" випередили наші сотні добрий кілометер, по дорозі натрапили на партизанський шпиталь і в лісі стрінули трьох тітовців з обмороженими руками й ногами. Вони мали відпустки з тітовської армії. Ми їх не зачіпали, сказав я їм тільки щезати в корчах, бо за нами йдуть наші сотні.

Приблизно о 3-ій год. по полудні ми опинилися перед селом Тарнавиця, де наші сотні мали ночувати. Вже перед самим селом ми завважили кількох партизанів з наплечниками, що поспішно відступали, побачивши нас. Запальчивий Вендт, а за ним і я з "пуцером", пустилися на перегони з партизанами. На краю Тарнавец нас трьох опинилися в самій гущі партизанів. Спасла нас тоді висока межа, під охороною якої ми доповзли до недалекої річки й водою добрались до наших сотень, що залягли добрих триста метрів від села, ждучи команди від сотенного. Сотенний Вендт був дуже обурений тим, що нас ніхто не

спішився виручати з біди ("шайсе камерадшафт"), але я переконав його, що нікого не можна обвинувачувати, коли сотенний, легкодух, полишає без наказів сотні, а сам десь гуляє поміж партизанами.

Ніч ми провели в якомусь сільці й ранком вирушили до Тарнавец в погоню за партизанами. Їхні сліди завели нас аж під гору Бела Печ. По дорозі перемучені партизани кидали тяжку зброю й амуніцію. За дві години ми висадились на гору. Перед нами на віддалі яких 50-60 метрів торохкотів безнастанку ворожий скоростріл, з правої сторони ще один ворожий скоростріл, розривались стрільна з ґранатометів. Ворог із криком "урра!" готувався скинути нас з гори. В цей момент скорострільчики із 14-ої сотні вискакують на самий хребет гори й відважно обстрілюють ворога. Сотенний Вендт кивком голови дає мені наказ взяти ворожий скоростріл. Відбезпечую ґранату, числю до дев'ять, зриваюся і жбурляю її на ворога. З револьвером в руці добігаю до скоростріла й бачу, як від моєї ґранати вмирають троє партизанів. В цей же момент піднімаються на ноги бійці наших сотень і з криком "Слава!" скидають ворога з гори. Мені перестрілено під час атаки на скоростріл ліве рам'я й надірвано відламком ґранати ліве вухо. Зголошуюся в сотенного Вендта, показую йому свою закривавлену руку й обличчя і шукаю за нашими санітарами, щоб зробити тимчасову перев'язку. Натрапляю на дес. М. Бекеша, котрому прострілено ліву грудь. Крутою стежкою допомагаю Бекешові зійти з гори. Час-від-часу задержуємося на кілька хвилин, щоб Бекеш покріпився трохи снігом і соком із польової фляшки. Під горою натрапляю на дивізійний віз, що повезе Бекеша на перев'язочний пункт. Незабаром натрапляю на лікаря із Бродів Панасюка, котрий ґратулює мені за щасливий "гайматшусс" і радить мені поїхати машиною до шпиталю в Целє. Перебувши в шпиталі тільки один день, втікаю до своєї сотні в містечку Ґонобіц. Кожного дня йду на перев'язку рани до д-р Ковальського, щоб потім дві-три години пограти з ним в шахи.

При кінці березня 1945 р. вирушаємо на австрійський фронт. Вже по австрійській стороні розброюємо мадярський полк, що поспішно "відступав" з фронту. Без спротиву мадяри віддають нам свої кращі коні й вози. Ніч ми рішили перевести в найближчому до нас австрійському селі. Спимо з пор. Вендтом в одній кімнаті. Після мого подвигу на горі Бела Печ він відноситься до мене з незвичною пошаною. Говоримо до другої години ночі, тоді з'являється з полку післанець з наказом, щоб наша сотня викинула червоноармійців із двох австрійських сіл. Вирушаємо негайно і вранці опиняємося на вихідних позиціях, з яких маємо наступати на ворога. Вендт дає мені наказ повертати до штабу 29-го полку, бо з пораненою рукою годі мені воювати. Шепотом ще доказує: "Чому ми обидва мусимо сьогодні загибати?"

В штабі 29-го полку мене призначено зверхником обозів полку й запасного відділу, яких 60 стрільців, що я їх мав посилати на фронт як

доповнення, якщо зайде потреба. З обозом я опинився в місті Санкт-Штефан, де довелося мені хоронити дес. Осипа Царевича зі Станиславова та стрільця Паритченка Павла з-над Дніпра. До сьогодні вони спочивають там у братській могилі. В сімдесятих роках я відвідав їхні могили й поклав на них "від 13-тої сотні" червоні квіти.

Три тижні перед кінцем війни приїхали до штабу 29-го полку два вермахтівські генерали, щоб договоритись із нашим полковником про копання оборонних ровів навколо міста. Полк. Дерн наказав мені їхати з цими генералами поза місто, щоб довідатися, де й хто має копати ці оборонні рови. Генерали вказали місце оборонних ровів, а щодо пи-тання, хто має ці рови рити: "Виганяйте всіх австрійських дівчат із поблизьких сіл". Наші обозники були дуже раді, коли довідалися, що їм прийдеться виганяти в поле молодих дівиць. На жаль, на другий день ранком, я дістав наказ їхати на фронт, до одної з наших гарматніх чот, що коло неї загинув дес. Царевич. Залога гармат примістилась у двох подіравлених кулями шатрах. Даю наказ негайно рити землю під бункер. Стріляємо на ворога два-три рази в день, щоб щадити амуніцію.

Хтось переказує мені, що у Кірхбаху, в штрафному таборі, перебуває мій молодший брат. Сідаю на коня й галопую до Кірхбаху. За два картони папіросів викуповую брата, садимось обидва на коня й повер-таємо на фронт.

Наближається наш Великдень. Полк. Дерн хворіє і їде на відпустку. Командиром полку стає пполк. Вільднер і в суботу перед Великоднем переводить інспекцію нашої сотні. Приходить і черга на мою чоту. Полковник наказує мені відкрити скриньку зі стрільнами, щоб перевірити, чи стрільна не заржавіли. Відкриваю скриньку й зі страху каменію — в скриньці знаходиться м'ясо зі свині, що її вкрали в австрійського фермера мої стрільці. А це ж "плюндеруг" — і куля в лоб. На моє щастя, полковник Вільднер одною ногою закриває скриньку, дякує мені й, підсміхаючись, відходить. На Свячене я ходив до о. Нагаєвського, в якого й довідався, що в австрійського священика пропала свиня.

Опівночі, 8 травня, 1945 р. хор. Михайлів передає мені наказ сотенного Вендта, щоб я брав найбільш потрібні свої речі, два-три сотенні вози й їхав по амуніцію до Ст. Штефану. Заскочив тоді до штабу полку, щоб дістати посвідку на амуніцію. Там дістав наказ негайно відступати на захід, щоб не попасти в руки більшовиків. По кількох днях майже вся сотня опиняється в австрійському містечку Шпіталь, а звідти повезуть нас англійці до таборів полонених в Італії.

Мирон Масловський

МІЙ ОСТАННІЙ ПОСТРІЛ

Заголовок книжки Романа Колісника "Останній постріл" пригадав мені мій останній постріл в рядах Дивізії.

Кілька днів перед закінченням війни мене приділили зі штабу 2-го батальйону Запасного полку, до 5-ої сотні, де я перебрав першу чоту. Сотня квартирувала в малому селі на південь від Клягенфуру, в Австрії. Село в горах, поділене на дві частини. Половина села на горбку, де на просторій полонині було кілька великих господарств, школа, церква і будинок сільської управи. В шкільному будинку приміщувались третя і четверта чоти, а команда сотні і кухня — в будинку сільської управи.

Друга частина села була в долині при битій дорозі, що тягнулась вздовж річки. Тут було кільканадцять мешканевих будинків, пошта, гостинниця і ресторан. Навпроти гостинниці простягався міст через річку і по другому боці, серед лісу, під горою, стояла фабрика паперу, яка вже не працювала, і в ній приміщувались перша і друга чоти. Я мешкав в одному з будинків недалеко гостинниці.

Ранок 6-го травня був прекрасний, ні хмарки на небі. Я вже був готовий іти до своєї чоти, щоб разом іти на сніданок, як до моєї кімнати ввійшли два пристаркуваті німецькі вояки (вони сторожили французьких полонених, які працювали в фабриці). Почали говорити: "Сьогодні рано, по радіо, головна кватира проголосила заперестати всі воєнні акції на всіх фронтах, Німеччина готується до капітуляції. Ми, австріяки, і для нас війна закінчена, ми йдемо домів, а вам як старшині передаємо свою зброю". Віддали мені два кріси з набоями, і пішли. Беру кріси на плече і спішу до своєї чоти. Бачу, коло гостинниці стоїть група хлопців і гаряче дебатують; на мості кілька хлопців очікують сходу сонця, проміння якого вже пробивалось крізь гори. Знають всі, подумав я, що війна закінчена.

Вступаю на міст. Нагло, зі сторони лісу, з-за фабрики, посипались стріли, заграв скоростріл. Зіскакую з мосту і прилягаю на дорозі. Ті, що на мості, розгублені не знають, що їм робити. Махаю рукою, щоб бігли до мене. В міжчасі ті, що стояли біля гостинниці, прилягають коло мене і чекаємо. За кілька хвилин стрілянина втихла і бачимо, як на міст виходить група людей, всі озброєні, перший з них несе скоростріл. Відразу пізнаємо — партизани, тітовці. В нас тільки два кріси і кілька набоїв, мусимо втікати. Кричу до хлопців: "Всі бігом на дорогу, догори, до сотні!"

Партизани побачили нас, стріляють за нами, але ми вже на дорозі, ховаємось за густі корчі, що ростуть при дорозі. Дорога пнеться вгору, ми добігаємо до прогалини в половині гори. Перед нами відкрита дорога, яких 30 метрів нема ні корчика, ні травини. Виглядає, що якийсь

старий вогонь випалив все на горі, від самого вершка аж до річки.

Як перший з нас вступив на прогалину, по дорозі посипались стріли. Лягаємо на дорозі, скоростріл щокілька секунд б'є по дорозі, ніяк не перейдемо без втрат. Обсервую, що роблять партизани. Бачу, що скоростріл примістився посередині моста і обстрілює дорогу майжє безперервно, а група партизан вже перебігає міст, біжать за нами.

Довго не думаю, беру кріс, заряджую його, беру запасові набої і кажу до хлопців, що буду стріляти в сторону скоростріла і як він замовкне скоро біжіть вгору, до сотні. Зіскакую з дороги, ховаюсь за грубезну сосну, наставляю кріс (яких 250 метрів), прицілюю і пускаю два постріли. Прицілююся знову й стріляю три рази. Скоростріл замовк. Бачу хлопці вже перебігають прогалину і ховаються в корчах. Вискакую на дорогу і біжу за ними.

Звітую командирові сотні, що сталось, а він, німець, отягається, не будемо відбивати фабрики, не маємо скоростріла, вояки не вишколені. Телефонує до батальйону, обіцяють поміч. Оставляємо одну чоту в селі, на горі. З одною чотою сходимо в долину. Прогалину перебігаємо без проблеми, партизани не звертали уваги на дорогу. Присідаємо в корчах при битій дорозі і чекаємо. Перед обідом приїхала з батальйону панцирна машина з досить порядною гарматою. Командир сотні вискакує на машину, дає інструкції водієві, а ми уставляємося за машиною і поволі приближаємося до села. Партизани, які цілий ранок бігали з хати до хати, нарешті зауважили нас, посипались кулі. Гармата відповідає, одним пострілом запалює хату, з якої стріляв скоростріл, друге стрільно паде на дорогу, якою втікають партизани. За кілька хвилин все втихає. Ми відбили село. Перебігаємо міст, входимо до фабрики. Всюди тихо, нема нікого, нема наших вояків, нема нашої зброї. Понад 80 хлопців попало в полон.

Роман Гавриляк

КНИЖКА-СПОМИНИ "ВЕЖІ І КУЛЕМЕТИ" ПАВЛА ГРИЦАКА ПОШИРЮЄТЬСЯ В УКРАЇНІ

Багато з нас дивізійників пригадує цю книжки, котра вийшла в Німеччині внедовзі по закінченні війни, заходами Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Німеччині, невеликим накладом та на лихому папері. Вона здебільша затратилась та ніколи не дійшла в Україну. Автор книжки — Павло Грицак, молодий доброволець дивізії "Галичина", по битві під Бродами попав у совєтський полон, перейшов цілу гегенну страждань, але щасливим збігом обставин дістався до Німеччини, а відтак емігрував до Америки, заклав родину, студіював з прицілом на академічну кар'єру історика. Однак недуга забрала його передчасно з цього світу. Будучи в Німеччині, вступив до Пласту та став членом Куреня старших пластунів "Бурлаки". Його основоположниками були дивізійники. Цей пластовий курінь продовжував свою діяльність в Америці і Канаді, а згодом, по відновленні Української Держави і Пласту в Україні, знайшов там значне число молодих членів і приклонників. Якраз ці молоді "Бурлаки" в Україні здійснили друге видання споминів Павла Грицака. Вони влаштовують презентації цієї книжки в містах Західної України і ми містимо тут два репортажі з України.

Презентація у Львові:

Дня 23 серпня 1996 р., о год. 5-ій по пол. Львівська Колиба "Бурлаків" запросила представників української преси, телебачення і радіо, як також громадян міста Львова на презентацію книжки Павла Грицака п. з. "Вежі і кулемети". Презентація відбулася у приміщенні Львівської Краєвої організації ВНРУ при вул. Шевченка 13. Презентацію відкрив Ватаг Карпатської Полонини, Бурлака, ст. пл. Денис Угрин. В коротких словах з'ясував потребу видання цієї книжки, головно для громадян України, котрі не мали змоги запізнатися із життєвими обставинами сорокових років в Галичині.

Головним доповідачем був ст. пл. Ераст Смішко, Бурлака, студент 5-го року історії. Він висвітлив причини постання Української Національної Армії та правдиве намірення, бажання і патріотизм українських добровольців, котрі, хоча в чужих одностроях, йшли в бій проти комуністичних гнобителів і загарбників та боролися за волю України.

Більшість присутніх, це бувші дивізійники з Америки та Бурлаки, котрі приїхали в Карпати, щоб святкувати свій 50-літній ювілей. Вив'язалася цікава дискусія і приємно було спостерігати орієнтацію і

знання 22-23 річних юнаків та їхні вияви симпатії по стороні Української Дивізії. Денис закінчив імпрезу ствердженням, що 1-ий старшопластунський Курінь "Бурлаки" дуже радо буде співпрацювати з Управою Дивізійників та їм помагати в їхній прояснюючій праці.

Презентація в Стрию:

Поважна подія, що відбулася в Стрию, це була презентація книги "Вежі і кулемети" у приміщенні краєзнавчого музею. Було присутніх 55 осіб від громадськости міста, та 8 осіб пластунів, з них четверо Бурлаків, були також гості зі Львова, Тарас Бойчук та Орест Смішко.

Зокрема запросили колишніх вояків УПА, членів "Спілки Політв'язнів", "Союз Українок", Конґрес Українських Націоналістів і інші. Великим полегшенням при підготовці було те, що ми сконтактували із бувшими вояками дивізії "Галичина" в Стрию.

Заля була заповнена. Всі, хто одержали запрошення, прийшли, та ще й були люди, котрі стояли у проході. Продано книжок дещо більше, ніж було присутніх.

Презентацію провадив пл. сен. Микола Ханас (ЧК). Розпочалося з молитви, що одразу створило дружню атмосферу. Після цього було кілька промов про Пласт, про "Бурлаків" та про самого Павла Грицака.

Отець Михайло Ільницький відправляє панахиду за полеглих вояків Дивізії.

Піком став виступ дивізійника Яреми Дубицького, колишнього підстар-шини, про дивізію, для чого вона була створена. Всі слухали зі захоп-ленням, можна було помітити на очах у людей емоції, подібні до емоцій розповідача. Він згадав Павла Грицака у юнацькому віці, бо таборував з ним на Соколі. Потім було представлено решту дивізійників, кожен з них розповів в кількох словах про себе та їх службу у дивізії.

Після панахиди по загиблих бійцях дивізії, отець сказав досить влучну проповідь, котра заставила присутніх переосмислити все, що було сказане.

Для наглядного оформлення залі пан Ярема виготовив дві великі емблеми Пласту і дивізії "Галичина".

Стоять зліва: Ярема Дубицький, Іван Стрільбецький, Олесь Мікласевич, Михайло Кравчик пл. сен. Зеня Ханас, Петро Земер, Іван Фіалка, Іван Микитчак, ст. пл. Орест Смішко, упівець Володимир Криськів і Тарас Бойчук.

Внизу зліва: Микола Ганас, Роман Пристай, Володя Камінський, Василь Долішний, Володимир Олексин, Віктор Мандзяк та Іван Нагірний.

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВЕТЕРАНІВ

"Обніміться ж, Брати мої, молю Вас, благаю!
Т. Шевченко

ЗВЕРНЕННЯ-ЗАПРОШЕННЯ

Доля розкинула нас по всьому світу у різні країни, але кожного манить до себе рідна Україна. Минули ті часи, коли не можна було відвідати рідних, знайомих, могил, а то й просто побувати на прадідівській землі. З божої волі та столітньої боротьби Україна стала Вільна, Соборна, Незалежна. Щоб утвердити її як міцну европейську державу треба нам всім добре ще попрацювати.

Із зовні і внутрі держави існують сили, яким не потрібна наша незалежність. Вони всілякими способами намагаються підірвати її авторитет, економіку, сіяти розбрат між людьми. Щоб не допустити подібного, ми Всеукраїнське Об'єднання ветеранів вирішили об'єднати патріотично настроєних людей усієї України та Світу в одну Всесвітню організацію ветеранів-українців. Тому запрошуємо Вас взяти участь у світовій зустрічі (нараді) українців світу у Львові.

Зустріч Українських Комбатантських Організацій та всіх патріотів Світу відбудеться 18-23 липня 1997 року з нагоди посвячення на будинку міської Ратуші пропам'ятної таблиці на честь Українських Збройних формувань, які боролися за Українську, Суверенну, Соборну, незалежну Державу. Пропам'ятна таблиця споруджується за сприянням Об`єднання бувших вояків-українців у Великобританії.

Велика Рада Всеукраїнського об'єднання ветеранів виступила з ініціятивою провести 19-22 липня 1997 року З'їзд Всесвітнього Об'єднання ветеранів-українців у Львові. Цю пропозицію підтримали на "Булаві" Братство УПА та УД-УНА. У цьому випадку З'їзд Всесвітнього Об'єднання ветеранів-українців, що плянувався на 12-14 жовтня 1997 р. у Києві, скликати вдруге є недоцільно.

На основі вищевикладеного, просимо Вас обрати делегатів на З'їзд, довести до відома всіх українців Світу через засоби масової інформації та в церквах. Закликаємо до єдности всіх українців Світу та запрошуємо на світову зустріч у м. Львів (16-23 липня 1997 р.), де продемонструємо цілому Світові, що ми є, ми знову разом і знову міцно тримаємося за руки і, що нам не перешкоджають ні моря, ні океани.

Єднаймося в ім'я України! Гуртуймося в ім'я народу!

Велика Рада Всеукраїнського Об'єднання ветеранів

ЗВЕРНЕННЯ ДО УКРАЇНСЬКОЇ ДІЯСПОРИ

Шановні співвітчизники!

Більшість громадян України немає належного уявлення про життя української діяспори у західних країнах, хоч виявляє велике зацікавлення до нього.

Здобутки нашої патріотичної діяспори в організації суспільно-політичного життя, збереження мови, культури та традицій нашого народу, особисті успіхи у професійній діяльності, матеріяльний добробут — усе це є підтвердженням незаперечної істини про те, що український народ є християнським, високоморальним, працьовитим, сумлінним та ощадним народом, який при сприятливих умовах добивається таких же успіхів, як і інші високорозвинуті народи світу.

Цю правду про українців діяспори необхідно показати громадянству в батьківщині, щоб переконати його, що за сприятливих умов для своєї діяльности, за що українці повинні боротися, вони також доб'ються таких же успіхів і будуть гідно жити у своїй державі.

З цією метою Благочинний фонд спорудження у Львові пам'ятника "Борцям за Волю України" **(290016-Львів, вул. Марка Черемшини, 1А / 27), тел. (0322) 76-83-08** має намір створити телефільми про життя української діяспори. Для цього просимо українське громадянство в діяспорі своїми силами зняти телефільми, в яких показати організоване життя громадян: церкви, домівки, оселі, табори, проведення ріноманітних заходів, святкувань тощо. Про віддалені часи просимо прислати копії фотографій та документів.

Просимо також окремих громадян зняти телефільми про своє життя, в якому розповісти про себе, свою родину, причину виїзду з батьківщини, мандри по світу, працю та навчання, теперішнє становище своєї родини. Бажано показати свої підприємства та установи, власні будинки, автомобілі, які засвідчують теперішній високий стандарт життя. Це, безумовно, послужить поштовхом для інтенсивної праці громадян у батьківщині для досягнення таких же успіхів.

Особливе прохання до учасників визвольних змагань розповісти про свою та своїх друзів боротьбу з усіма окупантами України. Це необхідно для того, щоб розвіяти комуністичну пропаганду про співпрацю українців з якиминебудь окупантами.

Касети з телефільмами, а також дуже бажані письмові пояснення просимо пересилати або принагідно передавати Благочинному фондові за вказаною адресою.

Після одержання відповідної кількости телекасет спеціялісти-режисери змонтують телефільми для показу на українському телебаченні.

Благочинний фонд сподівається, що Ви, шановні співвітчизники, правильно зрозумієте та оціните наші інтенції і допоможете нам створити телефільми про життя української діяспори.

Благочинний фонд просить Преподобних Владик та Всечесних Отців Українських Церков, керівників громадсько-політичних організацій, редакторів газет та радіопередач розповсюдити нашу інформацію серед українського громадянства, а також посприяти здійсненню нашого задуму.

Роман Панкевич,
голова Благочинного фонду

ВІДШКОДУВАННЯ ЗА ПОБУТ В НІМЕЧЧИНІ ТА НА НЕЮ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ ДО 1945 Р.

Згідно із законом Федеральної Німеччини, є можливість виплати відшкодування до 5000 нім. марок особам, які перебували в границях Німеччини, окупованих нею теренів, що включає Австрію, Судети, Чехо-Словаччину, Болгарію, Румунію і Мадярщину. Особи, які жили в тому часі на тих теренах та були ув'язнені за політично-військову діяльність, були під слідством, покарані в концентраційних таборах, на примусових роботах, в таборах примусових праць, жили в умовах, які ограничували їх побут чи порушення, або жили у нелегальних умовах, та **не є жидівського походження**, згідно із законом, підписаним Канцлером Німеччини та Міністром фінансів VIA6 01470 B 240/81 та пар. 3,5 та 7, мають право особисто, НЕ через посередників, яким платять за услуги, звернутися за відповідними формулярами до

Bezierksregierung KOLN,
Zeughausstrasse 2-10,
D 50606 Koln,
Sachbearbeiter Frau Schultze,
Telefax (0221) 147-3185.

Є важливим, що кореспонденція мусить бути в німецькій мові та вимагає заприсядження долучених документів чи зізнання.

Це відкриває можливості для жителів України та різного рода паравійськових частин, створених під примусом німецьких окупаційних властей або їх союзників, вимінених вище. Це може відноситися до частин юнацтва. Зрозуміло, що уживання тер-мінології "СС" може бути шкідливим!

В Західній Україні для осіб, які відповідають цим категоріям, Електрон Банк, вул. Грабовського, 11, у Львові, — Олексан-дер В. Курдидик — може допомогти перекладом і завіренням документів та отримати гроші за оплатою не вище 1,5 відсотків від признаної суми. Для цього відкрито окремий рахунок в по-розумінні з німецькими урядовими чинниками у Кельні. Електрон Банк має теж свої відділи в Івано-Франківську й Мукачеві. Для жителів східних областей України незабаром відкриється відділ Електрон Банку в Києві.

Важливе теж те, щоб не користуватися посередниками, котрих німецькі чинники не визнають.

ІАГ

БРАТСТВО кол. вояків 1-ої УД УНА
Канада

ЗУСТРІЧІ З ВИЗНАЧНИМИ ГОСТЯМИ З УКРАЇНИ

В квітні й травні члени Головної і Крайової управ Братства відбули зустрічі з визначними політичними та громадськими діячами й військовиками з України: дост. Миколою Жулинським, дост. Є. Марчуком і двома офіцерами Збройних Сил України — полк. Петром Горащуком та пполк. Сергієм Горбачовим.

Микола Жулинський — д-р філософічних наук, професор, академік, літературний критик, депутат Верховної Ради і віце-прем'єр з питань гуманітарної політики від жовтня 1992 року до серпня 1994, за час прем'єрства сьогоднішнього Президента Леоніда Кучми. Л. Кучма вперше мав такий високий політичний пост, а сам у культурному й національному плянах не був відповідно підготований, але скоро "здав іспит", про що й свідчить його вибір на Президента.

Зліва: д-р В. Верига (заступник президента Світового Конґресу Українців), Ст. Климців, д-р О. Сокольський, Л. Бабій (голова КУ), дост. М. Жулинський, д-р М. Малецький (голова ГУ), К. Когутяк, П. Дем'янюк (голова Станиці), І. Кушніренко, М. Бігус, А. Коморовський. (Фото О. Сокольського).

Родом з Волині, 56-річний академік і політик Жулинський добре обзнайомлений з ситуацією в Україні й з проблемами ветеранів визвольних змагань під час 2-ої світової війни — упівців і дивізійників. Ситуація в Україні складна, але не є непоборима. Корупція і економічний занепад — це головні проблеми до розв'язання. Молодь, що тепер в школах, уже буде сприймати свою державу як нормальний і незапе-

речний факт, і це стане основою нації. Але й сьогодні опити виказують, що населення України підтримує незалежність.

"Україна буде існувати як незалежна держава", — сказав Жулинський.

Зустріч відбулася 19 березня 1997 р. в залі Української Суспільної Служби в Торонті. **(Р.К.)**

* * *

Кол. Прем'єр-міністер України Євген Марчук прибув до Торонта на запрошення Т-ва приятелів України, яке влаштувало бенкет для здобуття фондів на бібліотеку в Одесі. Колишнє Т-во приятелів РУХу в Канаді пройшло свою "політичну метаморфозу": воно розбилося на прихильників і "неприхильників" РУХу, коли Вячеслав Чорновіл перебрав провід, але проводи обидвох "діяспірних рухівців" незабаром зрозуміли, що тільки об'єднаними силами можна добитися успіху, і створили спільне товариство з теперішньою назвою. Т-во взяло на себе завдання створювати нові бібліотеки з книжок, виданих на еміґрації. Такі бібліотеки створено вже в Харкові, Дніпропетровську, а тепер на черзі Одеса.

Під час своєї короткої й зайнятої візити Євген Марчук знайшов час на зустріч з дивізійниками, 16 квітня — на полуденок — в залі Української Суспільної Служби. Він прибув в товаристві кол. посла до Онтарійської асамблеї та Федерального парляменту, кол. голови Світового Конгресу Вільних Українців, Юрія Шимка, та голови

Сидять зліва: пполк. С. Горбачов, д-р М. Малецький, полк. П. Горащук, А. Коморовський, М. Бігус; стоять: Я. Гунька, Л. Бабій, Р. Колісник, В. Чупринда, С. Климців, П. Дем'янюк, д-р О. Сокольський, М. Головатий, І. Падик, В. Молодецький (Фото Е. Логази).

Канадського Т-ва Приятелів Національного Олімпійського Комітету України й голови Спортового Т-ва "Україна" в Торонті Евстахія Габи.

На початку зустрічі Р. Колісник представив гостеві кожного у притаманний йому жартівливо-товариський спосіб, чим впровадив усіх, а особливо достойного гостя, у невимушений, легкий настрій.

Інформуючи про стан в Україні Є. Марчук зазначив, що старий лад уже не вернеться. Сьогодні невідрадним є, як він назвав, "кримський феномен", особливо м. Севастополь, але муситься знайти корисна розв'язка. Далі, треба схвалити закон про місцеве самоврядування, цивільний кодекс і податковий, власність на землю. Суспільство мусить пройти фундаментальну трансформацію та консолідацію співвідносин центру з владою регіонів. Важлива внутрішня безпека. У цьому велику ролю відограють засоби масової інформації.

Економічна ситуація важка. Треба забезпечити зарплати на час, розбудувати середню клясу. Все це утруднює той факт, що Україна має 17 мільйонів пенсіонерів і ветеранів, які мають великі пільги — ніде в світі нема такої великої диспропорції населення.

Щодо своєї кандидатури на Президента України в наступних виборах Є. Марчук відповів, що ще не час на такі заяви, як теж не висловлював критики на адресу політичного проводу України, бо це не місце за кордоном.

У справі визнання УПА і УНА воюючими учасниками за незалежність України частинами, шановний гість радив не залишати справи на призволяще, а пропагувати її серед суспільства України. Ніхто за нас того не зробить, ані само воно не здійсниться. **(Іп)**

* * *

В четвер 8 травня відбулася зустріч з представниками групи вояків з України: з полковником Петром Горащуком і підполковником Сергієм Горбачовим, в приміщенні СТ "Україна". Вони перебувають на курсах англійської мови у "Кемп Борден" канадської армії. Участь взяло 17 побратимів. Гостей привіз побр. Ярослав Гунька.

П. Горащук служив поза кордонами України й один з перших зголосився до Українських Збройних Сил. С. Горбачова застало проголошення незалежности в Україні.

Полковники подали інформації з ділянки військових справ. За часів СССР українські вояки були змушені відбувати свою службу поза границями України, звичайно в далеких азійських просторах. Трудно було їм добитися командних степенів, а вищих посад, — майже неможливо. Збройні сили були російські як командним складом, так російською мовою і російською політикою. Незабутні враження переживали вояки, які попали на службу в Західну Україну: скрізь українська мова, українські церкви, пісні, звичаї, привітні люди — зовсім інший світ.

Тепер ідуть намагання впровадити цю українськість в цілій армії. Приходиться це трудно, але таки проходить — Українські збройні сили стануть вкінці українськими.

Про справи Української дивізії та УНА небагато знають. Треба поширювати друковане слово серед вояцтва, головно із східніх областей.

На приязній розмові скоро пройшло близько три години. **(Іп)**

Зліва: В. Бибик, І. Падик, І. Кушніренко, д-р О. Сокольський, К. Когутяк, Л. Бабій, д-р В. Верига, Р. Колісник, дост. Є. Марчук, Ст. Климців, д-р М. Малецький, А. Коморовський. (Фото О. Сокольського).

Ст. Кетеринс

СТАНИЦЯ ВШАНУВАЛА ПАМ'ЯТЬ ПОМЕРЛИХ ПОБРАТИМІВ

В дні 6 вересня 1952 року 8 колишніх вояків і двох представників Краєвої Управи вибрали ініціятивний комітет для підготування Загальних Зборів. І вже 23 листопада 1952 року відбулися Основуючі Збори при участі 26 членів. Від того часу членство нашої Станиці зросло до 49. Одначе один член виступив, а 24-ох побратимів померло. Вони залишили своїх жінок і дітей, яких не можемо забувати. Щоправда, в часі Різдвяних Свят вислала Станиця вдовам святочні карточки, підписані всіма членами Станиці, а тепер вирішила в особливий спосіб їх пошанувати.

Отець д-р Микола Комар, о. диякон Іван Кіт відправили поминальну Службу Божу і Панахиду 22 березня 1997 року за померлих членів нашої Станиці, за впавших воїнів 1-ої УД УНА, а також за великого оборонця і добродія скитальців та полонених дивізійників, зокрема, Владику Івана Бучка. В передніх лавках засіли члени Станиці в уніформах, а дальше вдови, родини померлих і знайомі. Члени

Станиці тримали засвічені свічки при читанні св. Євангелії, а також в часі Панахиди. Вони приступили до св. Причастя.

Після відправ у парафіяльній залі спільним сніданком і скромною програмою вшанували вдів і рідню померлих побратимів. Приладженням сніданку зайнялися п. Наталка Конит і п. Марійка Рекуляк. Голова Станиці Володимир Павлусь привітав присутніх і, після молитви, згадав померлих членів. Всіх їх єднали не лише почуття обов'язку чи примус, але велика любов до свого народу. Та любов про яку згадує св. апостол Павло, яка ніколи не проминає і яка доказує чудес.

Писар Станиці Добромир Казанівський відчитав текстс присяги перед ген. Павлом Шандруком дня 25 квітня 1945 року. Від цієї дати ми перестали бути частиною німецької армії, а стали 1-ою Дивізією Української Національної Армії. І ця присяга зобов'язала нас не лише в часі військової служби, але й в полоні і опісля в цивільному житті — не схиляти вділ прапора, але всеціло втягнутися у вир дальшої праці і змагань за право, добро, волю і життя української нації. Ми хилимо голови не лише перед пам'яттю тих, що на побоєвищах впали смертю хоробрих, але і перед тими побратимами, членами нашої Станиці, що сповнили свій вояцький обов'язок, вистояли до кінця вірні даній присязі і відійшли від нас.

Він попросив дорогих і шановних вдів і родин померлих прийняти вислови признання і оцінку праці померлих мужів, батьків і братів. Також попросив прийняти наші щирі співчуття. Голова Станиці з поміччю п. Марійки Рекуляк вручили вдовам і родині померлих білі гвоздики. Тоді всі присутні відспівали "Чуєш, брате мій..."

У кінцевому слові о. д-р Микола Комар ствердив, що такої високо християнської присяги, як та, яку складала Дивізія, немає ніяка армія в світі. І в Дивізії була християнська опіка. Бо коли творилася Дивізія в 1943 році, проф. Володимир Кубійович радився в тій справі з митрополитом Андреєм Шептицьким, який був найвищим авторитетом у всіх справах нашого тодішнього життя. І митрополит благословив Дивізію і віддав, як капелянів, дуже добрих священиків на чолі з о. д-ром Василем Лабою.

А коли дивізійники були в полоні в Італії, то зразу нав'язали контакт з нашими священиками в Римі. І, коли була небезпека видачі дивізійників совєтам, Владика Іван Бучко серед ночі звертався і до Святішого Отця і дипломатів Ватикану з просьбою рятувати, не видати на певну загладу тих, молодих, ідейних хлопців.

Ми бачимо, який позитивний вплив мали і мають члени Дивізії на громадське і церковне життя в діяспорі. І ті, яких ми нині згадуємо, були знані в громаді як примірні працівники, завжди готові помагати і морально і матеріяльно. Ми гордимося ними!

Добромир Казанівський
писар Станиці

РІЧНІ ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СТАНИЦІ

Річні Загальні Збори Станиці відбулися 25 лютого 1997 року в залі Українського Чорноморського Дому. Присутніх 14 членів і двох представників Крайової Управи — голова Лев Бабій і секретар Корнель Когутяк. Голова Василь Михаськів відкрив Збори о год. 2-ій. Він привітав гостей з Торонта і присутніх і попросив хвилинною мовчанкою вшанувати пам'ять померлих побратимів.

Вибрано президію Зборів в складі: Петро Коваль — голова, Д. Казанівський — писар і Роман Дощин — член.

Д. Казанівський відчитав протокол минулорічних Загальних Зборів, який прийнято. Звітував писар Станиці: вмерло 4 члени, а 1 виступив. Стан Станиці 24. Крім листування і телефонічних розмов, вислано пакунок з книжками до Станиці в Тернополі. Другим звітував касир Василь Рекуляк: сальдо з 1995 року: $1236, прихід в 1996 році: $4815, розхід: $2512. Стан каси на 15 лютого 1997: $3.539. Звітували представники до КУК, прапороносці, відвідувачі хворих і голова Василь Михаськів. Скликувано сходини управи чи ширші сходини членів. 28 липня влаштовано дуже успішний пікнік. Станиця брала участь організовано в уніформах в похоронах померлих членів, національних панахидах чи святкуваннях національних річниць. В дні 21 липня на спеціяльних сходинах відзначено грамотою кол. голову станиці Гаврилишина Омеляна за його велику працю.

Контрольна комісія подала внесок на уділення абсолюторії уступаючій управі, що піддержали присутні оплесками. Звітував голова Контрольної комісії Петро Коваль.

Вибрано нову управу в складі: голова — Володимир Павлусь, заступник — Василь Михаськів, касир — Василь Рекуляк, писар — Добромир Казанівський, член — Григорій Ткачишин, представники до КУК — Василь Михаськів і Петро Піжицький; прапороносці — Петро Піжицький і Богдан Криницький; відвідувачі хворих — Франко Салітринський і Василь Гураль. Контрольна комісія — Петро Коваль, Роман Дощин і Василь Деркач.

Новообраний голова Володимир Павлусь подякував представникам з Торонта за присутність і членам за довір'я.

Корнило Когутяк розказав, що він підготовляє збірку матеріялів до історії поодиноких станиць. Лев Бабій передав привіт від Головної і Краєвої Управ, а спеціяльний привіт для неприсутнього Омеляна Гаврилишина. Похвалив наш спосіб відавання пошани померлим членам та вшановування вдів, згадав про нашу допомогу для Українсько-Канадського Дослідчо-Документаційного Центру в Торонті. Рівнож поінформував, що у Львові (від 18 до 23 липня ц. р.) відбудеться світова зустріч українських комбатантських організацій з такою програмою: посвячення пропам'ятної таблиці на будинку міської ратуші на честь українських збройних формувань, які боролися за Українську державу і З'їзд Всеукраїнського Об'єднання Ветеранів; посвячення меморіяльного винтаря поляглих вояків в боях під Бродами.

Добромир Казанівський
писар Станиці

ВЕТЕРАНИ ДИВІЗІЇ "ГАЛИЧИНА" ДОПОМАГАЮТЬ ЖУРНАЛОВІ "ВІЙСЬКО УКРАЇНИ"

Журнал "Військо України", котрий виходить у Києві, є центральним друкованим органом Міністерства Оборони України і присвячений проблематиці новітніх збройних сил України. Беручи до уваги обставини, які існували, коли формувалося теперішнє військо України, потреба чинника, котрий міг би формулювати ідейні напрямні нової армії, є більш, як очевидна. Як знаємо, відновлена українська держава, котра постала на руїнах совєтської імперії, успадкувала усі військові ґарнізони, зброю і майно, котрі знаходилися на територіях України, як теж організаційні схеми, вій-ськові реґламенти, узвичаєння та цілий побутовий баґаж, якому треба надати новий національний характер і який треба переробити та пристосувати до потреб нової української держави. Завдання нелегке. Проблема та стан подібний, який бачимо в інших державних установах. Одним із важних чинників, який працює в напрямі створення та надання нових напрямних, є якраз журнал "Військо України".

Кольорова світлина (зменшена) з 1-ої сторінки журналу ч. 1-2, 97, Валерія Тюріна, курсантка Київського військового інституту управління та зв'язку. (Фото М. Койфмана)

Колишні вояки 1-ої Дивізії Української Національної Армії, слідкують за розвитком подій в молодій українській державі, а зокрема за військовими справами. Нав'язуються контакти та співпраця з такими організаціями, як: Всеукраїнським Об'єднанням Ветеранів, Спілкою Офіцерів України та військовими училищами. Братство допомагає у фінансуванні видань для військових училищ в українській мові, закупом спортового спорядження, а також комп'ютерної техніки. Управа Братства нав'язала контакт з військовим аташе України полк. Гавриловим та за його посередництвом переслано 2.900 дол. на закуп комп'ютера для редакції журналу "Військо України". Ця допомога була частиною суми 6.400 дол., до котрої причинилися ще Об'єднання б. вояків Українців в Америці й Українська Американська Координаційна Рада. Цей журнал має багато передплатників в Америці, завдяки праці представника цього журналу на Америку Петра Буняка.

Роман Гавриляк

ВІЗИТА МІНІСТРА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ГЕН.-ПОЛК. ОЛЕКСАНДРА І. КУЗЬМУКА В США

Від 28 квітня до 2 травня ц. р. перебував в США з офіційною візитою Міністер оборони України генерал-полковник Олександер Іванович Кузьмук. Його супроваджали найвищі посадові особи Міністерства оборони України, командувачі Військово-повітряними та Військово-морськими силами, Командувач Протиповітряної оборони та інші. Він відвідав ряд американських військових баз в південно-східній частині Америки: армії, фльоти, літунства і морської піхоти, та мав довші розмови в Пентаґоні з секретарем оборони США Вільямом Когеном. У висліді розмов США признали Україні додаткових 47 млн. долярів на знищення стратегічних ядерних ракет і споруд, що ще залишилися на терені України після розвалу кол. СССР.

Зустріч з членами Крайової Управи Братства, зліва: О. Голинський, Е. Шипайло (голова), міністер О. Кузьмук, Р. Кобрин, Ю. Ференцевич.

В Пентаґоні ген.-полк. Кузьмук був привітаний 19-гарматнім салютом, разом з секретарем Когеном зробив перегляд почесних військових частин.

З політичного боку міністер Кузьмук і його делеґація зустрічалися з урядовцями Державного Департаменту, членами Національної Ради Безпеки та членами Американського Конґресу.

В п'ятницю 2 травня 1997, в приміщенні Посольства України в США в Вашинґтоні, було заплановане прийняття в честь Міністра оборони для іноземних гостей між год. 12-14, пізніше зустріч з представниками української громади в год. 16 до 18. Крайова Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в США дістала офіційне запрошення від Військового атташе України в США полк. В. Гаврилова взяти участь

в прийняттю та зустрічі. Наша чвірка: Е. Шипайло, О. Голинський, Р. Кобрин і Ю. Ференцевич прибули до будинку Посольства одні з перших 10 хвилин перед 12-ою полудня. При дверях зустрів нас капітан сторожі Посольства, провірив запрошення та ввічливо запросив до залі. Простора, світла заля, прикрашена картинами мистця-маляра Непийпиво, по лівому боці невелика площадка і мікрофон, збоку великий рояль. Поволі заля виповнилася ґістьми: військові атташе іноземних посольств, представники уряду, американських збройних сил, ген. "Гоко" Кравців, пані, панове, репортери, обслуга телебачення. Останні ввійшли на залю міністер Кузьмук і його делеґація. Офіційну частину відкрив посол Юрій Щербак, привітавши приявних і представивши достойного гостя. Міністер Кузьмук привітав зібраних і коротко переповів його враження з візити та підсумував, що осягнено в розмовах з державними чинниками. В невеликій церемонії, що слідувала, представник фармацевтної фірми "Мерк" повідомив, що його фірма передала для України 6000 доз вакцини проти гепатиту Б. Йому дякував головний лікар Збройних Сил України ген.-май. Білий. Опіся посол Щербак запросив всіх гостей до нижньої кімнати на перекуску.

О год. 2-ій по полудні міністер Кузьмук від'їхав на військовий цвинтар в Арлінґтон, Вірджінія, де зложив вінок на могилі незнаного вояка. Згодом він щераз зустрівся з членами Національної Ради Безпеки, і через те дещо запізнився на вечірню зустріч.

Тим часом у приміщеннях посольства зібралися запрошені представники української громади та генерали з делеґації міністра. Чекаючи на його прибуття, ми розмовляли з членами делегації. Увагу привертав на себе генерал-лейтенант Олександер Стеценко, командувач сил ППО України — він кремезного росту, на голову вищий за інших генералів. Контрадмірал Михайло Єжель був єдиний представник фльоти. Ген.-майор Білий був заскочений, що зустрівся з кол. вояками, як сказав "СС-Дивізії Галичина". Його батько був в боях під Бродами в Червоній Армії. Генерал-лейтенант Володимир Ткачов розказував, що більшу частину свого військового життя прожив на базах Далекого Сходу, але як постала самостійна Україна, проти волі своїх зверхників, рішив повернутися й служити на рідних землях. 11 членів сім'ї його батька загинули в часі другої світової війни, залишився одинокий батько. Комендант Прикарпатської воєнної округи ген.-полк. Петро Шуляк сказав, що він є запрошений до участи у Всесвітній Зустрічі Українських Комбатантських Організацій в липні ц. р. у Львові, просив його відвідати. Розмови були цікаві, щирі.

Прибуття міністра Кузьмука на залю приявні привітали оплесками і постанням з місць. Він зразу перебрав ведення зустрічі, просив вибачення за спізнення, привітав гостей, і щераз розказав про свою візиту в США, труднощі в Україні, успіхи й недоліки, проблеми з Росією: шлях до демократизації в Україні — повільний, важкий, але

послідовний, Україна прямує до того, щоби стати повноправною складовою частиною европейської спільноти — але як рівна з рівними, — бере участь в Партнерстві Заради Миру, співпрацює з усіма, тепер тісно з США. Він хотів би використати досвід США в розв'язанні проблерм перевиховання, що є одним з важливих і важких завдань.

Слухаючи його слів, бачимо українця-патріота, людину умну, рішучу, з дипломатичним хистом, що добре розуміє сьогоднішню ситуацію України, її потреби, небезпеку з боку Росії, ментальність старшого і молодшого поколінь, людину, яка провадить Збройні Сили до зміцнення і затвердження її державности.

Відповідаючи на запити з залі, він підкреслив, що Україна не шукає членства, але хоче поширити і зміцнити зв'язки з НАТО, бо уважає НАТО ґарантором безпеки в Европі. Однак він додав: все на світі міняється, мінялося і буде мінятися.

Склад Збройних Сил України сьогодні біля 88% український у вояцтві, і біля 75% у офіцерському корпусі — а це великий поступ. Праця над українізацією мови посувається вперед, але це повільний процес, відчувається брак підручників в українській мові, а нема грошей на видання. Фльота України, після кінцевого розподілу, повинна би складатися з приблизно 50 кораблів. Якщо буде бажання, військові капеляни будуть призначені до частин Збройних Сил України.

Зустріч закінчилася о год. 6-ій вечером, гості відійшли, тільки мала група журналістів і кореспондентів та служба телебачення залишилися в залі на коротке інтерв'ю з міністром. Нас 4-ох дивізійників просили чекати на міністра в кімнаті військового атташе. Коли міністер Кузьмук увійшов, Е. Шипайло привітав його від всіх дивізійників в діяспорі й Україні, передав вітального листа та чек на 1000 дол. від Крайової Управи Братства в США призначений на відновлення Музею Збройних Сил України в Києві. Міністер Кузьмук подякував теплими словами, зворушений нашим скромним жестом, обіцяв запросити нас на відкриття музею. Ми щераз запевнили його, що Братство буде на кожному кроці піддержувати і допомагати Збройним Силам України в міру наших можливостей.

ПОДЯКА

Ласкаво просимо передати від нашої Родини зі Львова щиру подяку Побратимам нашого Брата — членам Станиці бувших вояків 1-ої УД УНА у Вінніпеґу, зокрема Голові Станиці панові Михайлові Романюку, що зайнявся похороном нашого брата Мирона Миська — вістуна 1-ої УД УНА, який проживав одиноким у Вінніпеґу. (Некролог надрукований в ч. 4, "Вісті Комбатанта" за 1996 рік).

Сестри Анна, Евеліна Заяць-Мисько
з мужем та родиною
м. Львів, вул. Дністровська 10/20

ВШАНУВАННЯ ПРОФ. І. ТЕЛЮКА

У середу, 5-го березня ц. р. в Клюбі градуантів Єйльського університету відбулось прийняття влаштоване департаментом плянування міста Нью Гейвен, Конн, де вшановано проф. Івана Телюка за його довголітню співпрацю (23 роки) на пості комішенера в двох комісіях — плянування і бюджетового капіталовкладу.

В присутності посадника міста Джана Дістефано нагороджено проф. І. Телюка двома почесними грамотами — від Комісії плянування міста, як також від Міської ради.

Проф. І. Телюк є професором-емеритом і кол. головою департаменту економіки і фінансів в університеті Ню Гейвен. Був заступником предсідника УНС, контролером, а тепер є почесним головою Округи УНС, як теж головою Станиці і членом КУ Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, довголітнім членом Екзекутиви УККА та інших крайових і місцевих організацій.

В 1954 р. був ініціятором вивішення українського національного прапора на щоглі Міської управи Ню Гейвен.

80-ЛІТТЯ ЛЮБОМИРА БІЛИКА

Зліва: В. Білан (голова Станиці дивізійників у Рочестер), О. Павлюк, Р. Куціль і Р. Шутер підносять тост Любомирові Біликові (сидить) з нагоди 80-річчя з дня його народження (в грудні м. р.). Л. Білик був головою Крайових управ Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Австралії й США та діяльний у Пласті й багатьох громадських організаціях. "Многая літа!"

ПРЕСОВИЙ ФОНД

В днях між 1-го квітня до 15-го червня 1997 року від читачів та прихильників журналу "ВК" одержано такі вплати на пресовий фонд:

Станиця Братства кол. вояків. 1-ої УД УНА у Філядельфії — із збірки в пам'ять побратима, карного члена Станиці, св. п. Михайла Попика, нар. 10. X. 1911, пом. 28. I. 1997, пожертви зложили: **по дол. 25.00:** Богдан Артимишин і Петро Кондрат, **по дол. 20.00:** Михайло Гись, Теодор Рак і Володимир Сімків, **по дол. 10.00:** Михайло Білик, Микола Бойчук, І. Васюрко, Степан Гавриш, К. Гарасим, Зенон Завадович, Василь Загасайко, Сидір і Евгенія Новаківські, Василь Сорока і Евген Шкільник, **по дол. 5.00:** Роман Гарасим і Михайло Ґнип **Разом** 220.00

Микола Більчак і Іван Андрусяк, Торонто із збірки в пам'ять побратима-дивізійника св. п. Володимира Пилипюка, нар. 4. XI. 1924, помер 28. I. 1997, похований в Торонті. На журнали "Гуцульщина" і "Вісті Комбатанта" пожертви зложили: **дол. 50.00** Юрій Пилипюк, **дол. 25.00:** Іван і Анна Андрусяки, **по дол. 20.00:** д-р Мирослав Небелюк, Степан Горлач, родина Стечишин, Любомир Левицький і Михайло та Катерина Серебнюки, **по дол. 10.00:** Микола Більчак, Степан Соломон, Григорій Дольник, Василь Гаврилюк і Василь Кріцак, **дол. 5.00:** Рома Козак. Нехай земля прибраної батьківщини Канади буде Тобі, Володимире, легкою, а пам'ять про Тебе залишиться назавжди між нами! **Разом** 250.00

Лідія Козак з родиною — Норт Порт, в пам'ять св. п. Дарії Скіра (+23. I. 1997) 100.00

Станиця Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Монтреалю — частина із збірки в пам'ять св. п. Петра Наконечного, нар. 26. VI. 1925, пом. 4. II. 1997. Пожертви зложили: **по дол. 20.00:** Олександер Немирівський, Богдан Мельничак, Степан Кравчук, **по дол. 10.00:** Іван Лапчак, В. Поспельська, Василь Сенчишин, Микола Ґайда, Михайло Каванка, Осип Сидор, Василь Самсон, Петро Осаківський, Теодор Сумило, Анна Болюбаш, Дмитро Плавюк, Михайло Поправа, Іван Пришляк, Петро Мельник, Микола Томащук, Степан Шалавило, Богдан Бабяк, Омелян Королюс, Зенон Бандура, Микола Бородайлюк, **по дол. 5.00:** Петро Вархоляк, Андрій Кіщук і Методій Кінах **Разом** 100.00

Олег і Іванна Ратичі — Едісон, Н. Дж., в пам'ять побратима св. п. Олекси Горбача (+23. V. 1997) складають пожертву на пресовий фонд "ВК", а дружині Галі-Анні і родині висловлюють щире співчуття 100.00

Катруся і Атанас Кобрин, Норт Порт — в пам'ять св. п. Дарії Скіри 25.00

Станиця Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Едмонтоні 100.00

Іван Бурда — Вотердавн 56.00

Михайло Цяпа — Анн Арбор 50.00

Ярослав Колодій — Філядельфія 50.00

Мирон Білас — Джанґінтовн 40.00

По дол. 20.00: В. Думенко — Торонто, Олександер Маслякевич — Торонто, Богдан Головід — Фльорида, Станиця Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Ст. Кетеринс, В. Шарун — Торонто, Михайло Лисак —

Норт Порт, о. митрат Теодор Прийма — Садбури, Зенон Городецький — Торонто, Віктор Швець — Торонто **Разом** 180.00

Роман Ваврів — Порто Ріко 12.00

По дол. 10.00: Нестор Тріска — Еспанія, Роман Монджейовський — Австралія, Юрій Ракобовчук — Монтреаль, Іван Бойчак — Вінніпеґ, Степан Климців — Торонто, Богдан Кальба — Торонто **Разом** 60.00

По дол. 5.00: Василь Білан — Рочестер і Орест Іванюк — Парма **Разом** 10.00

Пересилаємо наше щире співчуття Родинам і Приятелям Покійних св. п. Михайла Попика, Володимира Пилипюка, Дарії Скіри, Петра Наконечного і Олекси Горбача. Дякуємо жертводавцям, Управам Станиць та ініціяторам та збірщикам пожертв. Просимо завжди пам'ятати про потреби нашого і вашого журналу.

Адміністрація "В.К."

"Brody-Lew" Inc., Brotherhood

БРАТСТВО ОХОРОНИ ВОЄННИХ МОГИЛ

З приводу смерти св. п. Дарії Скіри висловлюємо глибокі співчуття для її мужа побратима Івана та їхніх двох синів. Хай американська земля стане їй легкою.

Управа "Б.Л."

На Братство "Броди-Лев", охорону воєнних могил зложили:

по 50.00 дол. — Кукіль Ярослава, Скіра — родина, Марія Сокіл;

по 30.00 дол. — Сірий Роксоляна і Богдан;

по 25.00 дол. — Артимишин Богдан і Теофіля, Бей Андрій і Наталка, Гаєцька Ольга, Гнатюк Богдан і Ірена, Кобрин Роман і Ольга, Ковальчин Михайло, Козак Ярослав, Кондрат Петро і Марія, Коропецький Іван і Наталія, Кушнір Лев і Ірена, Лесюк Орест і Марта, Михайлів Евген і Богданна, Новосад Евген, Романів Володимир і Звена, Сімків Володимир, Субтельний Володимир і Донна, Шипайло Евген і Володимира, Шиприкевич Марта, Турченюк Богдан і Христина, УНС — Відділ 153

по 20.00 дол. — Білик М. інж., Бурка Евген і Леся, Бучковська Ірена, Гаврилюк Наталія, Гись Михайло, Городиський Орест, Григорович Кирило, Данилів Джордж і Тетяна, Заброцька Анна, Кавка Володимира, Куземіський Іван, Левицька Віра, Мазурок Іванна, Одежинська Лідія, Рак Теодор, Світенко Лонгин і Стефанія, Чижович Ігор і Марія;

по 10.00 дол. — Бук Ліда, Вомпель Осип і Анна, Зуляк Володимир, Лисяк Олег і Марія, Матиєвич Володимир, Матчишин Осип, Походжай Григорій, Шкільний Евген.

Ті, що відійшли

Майор ОСИП К. ВИННИЦЬКИЙ
*30.IV.1915 - +9.I.1997

Осип Корнило Винницький народився в селі Розбір Круглий, Ярославського повіту, де його дід Корнило Винницький був парохом. Більшу частину своїх молодечих літ провів в селі Цеперів біля Львова, де його батько о. Володимир Винницький був парохом 27 років. Після закінченння народної школи склав вступні іспити до Української Академічної гімназії у Львові. У Львові належав до "Пласту", "Просвіти" і до молодечого відділу ОУН. Після закінченння Академічної Гімназії був покливаний до польського війська. По закінченні військового вишколу закінчив Академію Заграничних Торгів, т. зв. "Експортівку", у 1938 році, курси для учителів професійних шкіл.

Від 1938-39 рр. працював в "Промбанку" в Перемишлі. Там увів багато іновацій, як от: безготівкові купецькі розплати за товари і сировці для українських підприємців та фінансування гуртових закупів товарів для членів Промбанку, закуп вугілля прямо з копалень на Шлеську. Своєю працею О. Винницький здобув нових членів-клієнтів і довір'я мешканців Перемишля.

У 1939 р., О. Винницький був мобілізований до польської армії, але скоро відлучився від війська і поїхав до Кракова, де працював в Українській Господарській Акційній Спілці до 1941 року. На поклик ОУН він пішов з першою похідною групою до Києва, про що писав у своєму спомині у збірці "На зов Києва".

О. Винницький був учасником перших організаційних зборів формування управи м. Києва на Подолі, на яких обрано головою управи проф. О. Оглобина, а заступником — проф. В. Багазія. Проф. Оглобин пізніше зрезиґнував, а проф. Багазій продовжував аж до його арешту і розстрілу німцями на початку 1942 року у Бабиному Ярі.

О. Винницький залишився в Києві до жовтня 1942 р., виконуючи різні обов'язки. Опісля він перебрав 115-й Курінь, який боровся проти сов'єтських патризан на Білорусі. Там він перебув до 1944 року. З відступом німців опинився у Східній

Прусії, а опісля в Берліні.

До Дивізії вступив у грудні 1944 року, де у ранзі сотника перебрав курінь у Запасному полку. Його курінь мав обов'язок охороняти праве крило Дивізії перед партизанами. В час капітуляції прийшов наказ пробиватися до Кляґенфурту. Сотн. О. Винницький вивів свій курінь і другі частини із окруження над рікою Дравою. Під Кляґенфуртом сотн. Винницький звільнив своїх вояків і радив їм шукати собі притулку між українськими біженцями. Він пройшов табори полонених в Белярії і Ріміні, де працював у таборовому штабі і був піднесений до ступеня майора. Там же був першим референтом "Загального і фахового шкільництва табору". Від березня 1947 р. до закриття табору був командиром Юнацького куреня.

Після перевозу Дивізії до Англії, майор О. Винницький дальше працював в управі табору. Після звільнення з полону виїхав до Канади до своєї тети і кузенів Винницьких.

В Монтреалі був одним з основників Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. Належав до Українського Національного Об'єднання, Стрілецької Громади, ОУН і інших організацій. В 1950 році здобув диплом з Адміністрації підприємств в Університеті Мек Ґілл. В 1960-тих роках зробив магістерку у французькому Монтреальському університеті, і згодом докторат з Слов'янських Наук у цьому ж унівеситеті. Працював довгі роки управителем Української Національної Кредитової Спілки.

Поминальні відправи відправляли о. О. Корецький, парох церкви Св. Духа, куди належав покійний, о. д-р Ігор Мончак і мітрат Гайманович, капелян Станиці. В похоронних відправах взяли участь з прапорами Монтреальська Станиця Братства, Товариство Вояків УПА, Стрілецька Громада, Канадсько-Королівський леґіон ім. Івана Мазепи, Пласт і велике число приятелів. Члени Станиці в уніформах, під проводом голови, віддали майорові останню почесть. На панахиді прощали заступник голови Станиці Евген Костюк і голова Крайової Управи Української Стрілецької Громади Андрій Славич.

Залишив покійний у глибокому смутку дружину Надю, сина Романа, доньку Оленку з мужем Тарасом, та ближчу і дальшу родину.

На нев'янучий вінок в пам'ять майора О. Винницького підчас похоронів і тризни проведено збірки: на Дивізійників-Інвалідів в Україні 1450 долярів, на пресу 970, на стипендії для студентів українознавства в Польщі 550.

Богдан Маців

ОЛЕКСА УГРИН
*27. VI.1925 - +16.II.1996

Див. "Вісті Комбатанта", ч. 2, 1996, ст. 126-127.

ОЛЕСЬ КОВАЛИСЬКО
*4.IV.1923 - +5.III.1997

На 74 році життя відійшов від нас Олесь Ковалисько. З огляду на скромність покійного, який ніколи не любив говорити про себе, то навіть найближчі його друзі мало що знають про його минуле. Але знаємо покійного, як людину високих моральних вартостей, ініціятивности, жертвенности, культурности і активної діяльности (як ще був здоровим) для справи визволення України.

Олесь народився в Перемишлі, де закінчив свою початкову і гімназійну освіту, яку продовжував. Вступивши в ряди 1-ої УД "Галичина", закінчив підстаршинську, а відтак і старшинську школи. Мав ранґу хорунжого.

З ранніх років свого життя був членом ОУН, а після війни і відбуття полону займав в ОУН за кордоном провідні становища, в тому, як секретар Крайової Політичної Ради ОУН у Вел. Британії і як фінансовий ПР ОУНз.

Покійний особливо цінив українське друковане слово і безперервно передплачував велике число українських газет і журналів, купував книги. Такою ж свідомою й високо-культурною була і його подруга життя Оля, що із своїм батьком проживала у Франції. Одружилися вони вже в зрілому віці.

І оце недавно обоє вони переслали свої книги до бібліотек "Просвіти" і гімназій Львівщини. Їх там високо оцінили, бож це публікації, які в колишній підсовєтській Україні були заборонені. Серед них також раритети, видані в передвоєнному Львові, Франції і Німеччині. Цими книгами користуються тепер читачі, зокрема, учні гімназії м. Буськ та інших міст Тернопільщини. Писала про цей преса Львівщини, а окремі державні установи України надіслали подячні листи.

Доля не була ласкавою для панства Ковалиськів. Поранення осколком шрапнеля в голову під час останньої війни, що застряг в мозку — стало дошкульно нестерпним. Після складної операції, яка хоч врятувала життя, але оставила його тотальним інвалідом, з паралііжом одної половини тіла, втратою мови, зданим цілковито на повний нагляд і опіку своєї дружини Олі...

Після кільканадцятьох важких років терпінь відійшов від нас добрий і щирий Друг, який мужньо виносив свою долю. Відійшла Людина, особлива.

Похоронні відправи, які відправляв парох УГКЦ в Брадфорді о. Августи Кузьма (дякували сестра-служебниця Якінтія і Василь Сверлюк з Рочейлю) — відбувалися в

церкві Пресвятої Тройці, при численній участи української громади м. Брадфорду та друзів покійного, що прибули з усієї Англії. На цвинтарі "Норт Барлей" прощав покійного автор цих рядків, висловлюючи від Друзів і в імені всіх учасників найглибші співчуття дружині, родині покійного, а підчас трапези промовляв Роман Папіж.

Василь Томків, *Болтон, Англія*

ІВАН НАКОНЕЧНИЙ
*2.II.1922 - +7.V.1997

Іван Наконечний народився в с. Зелена (над р. Збручем) Копичинецького повіту. Був членом ОУН і в 1943 р. став воїном УПА у своїй околиці. Однак обставини так зложилися, що він, за порадою уповаженого Військової Управи на Чортків д-ра Василя Бабія на весну 1944 року вступив до Української дивізії, в якій служив у Ветеринарній сотні. У битві під Бродами був у передовій команді Ветеринарної сотні. Поранений попав у полон. Посланий на роботи в шахти, працював там аж поки зовсім не підупав на силах з недоживлення. Лікарська комісія його відправила до військового шпиталю, де одне крило було призначене для полонених, що служили по німецькому боці. Тут на допитах НКВД він подав, що він громадянин Польщі. (Див. його спомин: "З ветеринарної сотні в більшовицький полон", *"ВК"*, ч. 5-6, 1994).

Репатріювавшись до Польщі, він проживав на "Відзисканих землях", але рішився втекти за Захід. І так з одним поляком вони вибралися через Чехію до Німеччини. Під Прагою їх зловила чеська поліція, але вони викупилися за фотоапарати, і поліція ще їм купила залізнничні квитки аж до границі.

В Німеччині працював у фермера. Виеміґрував до Австаралії, де працював два рока на контракті у лісі, згодом працював на полях цукрової тростини в стейті Квінслянд, та в молочарні у стейті Вікторія. Тут одружився з молодою мадярською медсестрою Гелен.

Незабаром вони виїхали до Канади, але його дружині нові обставини не сподобалися і вони повернулися до Австралії. Та не надовго. В Австралії за цих кілька років теж зайшли великі зміни, які не сподобалися Гелен, і вони відразу замовили корабель назад до Канади.

Поселившися в Торонті, він працював заготівельником в одному з банків. На пенсії купив човен й проводив час на риболовстві. Однак його здоров'я підупадало — тяжка астма — й у квітні він мав дві масивні атаки серця.

Був членом Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

Р. Колісник

ВОЛОДИМИР КАТОЛИК
***22.VII.1922 - +28.I.1997**

Володинир Католик відійшов у вічність у м. Ст. Катерінс, Канада.

Народився у селі Шумляни, Підгаєцького ройону в Західній Україні. Матуру здав у Бережанській гімназії у 1944 р. Служив у Дивізії "Галичина" з червня 1944 р. З Дивізією перейшов він весь її бойовий шлях на Словаччині, Словенії та на фронті в Австрії.

Після капітуляції разом із Дивізією був у британському полоні у Белярії, а відтак біля Ріміні. Там працював він у таборовім поштовім уряді аж до травня 1947 р., коли всіх полонених перевезено на Британські Острови, де працював у сільському господарстві аж до звільнення у жовтні 1948 р. Жив у таборі ч.82 в Сакенгам, Англія, де відзначався як дуже добрий змагун настільного тенісу.

Переїхав до Канади у 1951 р. і поселився в Ст. Катерінс, де й працював у "Дженерал Моторс оф Канада". Там одружився з Дарією Самотулкою, яка відійшла у вічність 28-го червня 1993 р.

Похорон відбувся з Української Католицької Церкви свв. Кирила і Методія в Ст. Катерінс. Прощали його з дивізійним прапором його друзі із Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. Похоронено його на кладовищі "Вікторія Парк" в тому ж місті.

Залишив у смутку сина Ореста з дружиною та дітьми та сина Богдана з дружиною Танею, як теж ближчу і дальшу родину в Канаді, Україні.

О. Сокольський

ВОЛОДИМИР ПИЛИПЮК
***4. XI. 1924 — +26. III. 1997**

Приходиться знову поділитися сумною й болючою вісткою з друзями і приятелями, односельчанами, українською громадою в Україні й діяспорі, що в Торонті, по довгій і тяжкій недузі помер Володимир Пилипюк.

Народився в нафтово-промисловому селі Биткові Надвірянського району Івано-Франківської області в заможній родині. Батько Іван був активний і досвідчений громадський діяч, адміністратор села і району.

В 1945 році батька більшовики замордували на терені битьківських гір, а, матір арештували і запроторили на Сибір, де вона померла, залишаючи сиротами близнюків сестру Анну і брата Олександра, та ще дуже малого брата Михайла. Старші брат і сестра живуть в

Биткові, а брат Михайло проживає в Литві. Володимир багато допомагав їм матеріяльно.

Початкову освіту Володимир здобув у Биткові, а середню в гімназії Рідної Школи в Яворові.

Під час німецької окупації в нашому селі було обмаль учителів. Тоді Володимир з іншими сельчанами закінчили учительські курси в місті Станиславові й учителювали в свойому селі.

Весною 1943 року Володимир зголошується до Української дивізії. Рекруцький вишкіл в частинах зв'язку відбув у Німеччині.

Перейшов усі бойові дії Дивізії, був поранений.

Після війни опинився в таборі полонених в Ріміні, Італія. Напередодні виїзду дивізійників до Англії Володимир добровільно самий вибрав волю.

Вдалося йому щасливо перейти кордон Італії до Австрії. З жалем довелося йому пережити неприхильні і прикрі обставини перебування з нашими людьми в таборах для переміщених осіб, що не дуже добре ставилися до вояків Дивізії.

З Австрії емігрував до Канади, поселюючись в Торонті, де одружився з Богданною Петришин.

Тут їм народився син Юрко. Недовго прийшлося йому щасливо жити в родинному колі, він залишився самий разом зі своїм сином Юрком.

В Торонті був діяльний у громадському й церковному житті. Довгі роки був секретарем або касиром у земляцькому Гуцульському Товаристві в Торонті. Працював також у Кредитовій Спілці при церкві св. Йосафата. Одночасно працював рекордовим секретарем Конференції Гуцульських Товариств Америки й Канади від її заснування до об'єднання з УСОГ. Був першим адміністратором журналу "Гуцульщина".

Був жертвенний на різні українські й канадські харитативні організації.

Під час заупокійних Панахид, які відправлялися в похоронному закладі "Кардинала", каплиця була замаєна живими квітами від сина і приятелів.

Похоронні обряди відбулися в суботу 29 березня 1997 року в українській католицькій церкві св. Йосафата, де о. Остап Гошуляк відправив заупокійну Службу Божу.

Поминальна тризна відбулася в залі св. Володимира на оселі "Київ" в Оквіл. Тризною проводив Іван Андрусяк, побратим і добрий друг Володимира від юних літ. Він в прощальному слові розповів про життєвий шлях Володимира, з яким ходив разом до школи, до тої самої церкви, разом пішли до Української дивізії, були в полоні в Ріміні, та друзями в Торонті. Рівночасно зложив щире співчуття синові Юркові і пані Софії Лилик, подрузі Володимира.

Співчуття висловили Осип Гнатків — кум і Степан Горлач. Син Юрій подякував усім за участь у похоронних відправах, за квіти і пожертви на Богослужби.

На пропозицію Бівчака проведено збірку на пресовий фонд журналів "Гуцульщина" і "Вісті Комбатанта" як нев'янучий вінець в пам'ять Володимира. (Див. список жертводавців у цьому числі під "Пресовий фонд"), які розділено по 125 дол.

Нехай земля прибраної батьківщини Канади буде Тобі Володимире легка, а пам'ять про Тебе залишиться назавжди між нами.

Іван Андрусяк

ПЕТРО НАКОНЕЧНИЙ
*26.V.1915 - +4.II.1997

В Монтреалі, по важкій недузі, помер Петро Наконечний, член Братства кол. Вояків 1-ї УД УНА. Народився він в селі Гровище, біля Львова. В дивізії, як стрілець, сповняв службу в санітарній сотні. Після війни полон відбував в Італії в містах Белярії і Ріміні, звідки, разом із рештою дивізії, далі у Великій Британії. По звільненні з полону переселився до Канади в 1952 році. В Монтреалі одружився з Ольгою Авксенківою і з нею прожив в любові до смерти.

Хворіючи, його бажанням було побачити когось із рідних. Недовго перед смертю зробив запрошення на приїзд до Канади для однієї з племінниць. На жаль, не дочекався на цю родинну зустріч.

Заупокійні панахиди відправляв о. декан Петро Двірник, парох церкви св. Архистратига Михаїла, членом котрої був бл. п. Петро. Побратими станиці з прапором брали участь в панахидах. Похоронений на українській частині цвинтаря Notre Dame des Neiges.

Під час похорону проведено збірку, з котрої призначено 100 дол. на "Вісті Комбатанта" і 150 дол. на інвалідів.

Залишив у смутку дружину Ольгу , в Україні сестру Ольгу, племінника Романа і племінниць Іванку, Славу, Надію і Дарію.

Степан Пастернак

МАРІЯ СІМКІВ
*1.X.1923 - +10.IV.1997

10-го квітня 1997 р.мюнхенська громада відпровадила на вічний спокій Марію Сімків з дому Ревій.

Марія була народжена в м. Зашкові біля Львова. Покійна була активною громадянкою, довголітнім членом Управи Об'єднання Українських Жінок в Німеччині, членом Управи Патріярхального Т-ва, а як удова по дивізійникові Тарасові, як репрезентантка жіноцтва, була членом Управи нашого Братства. Була співорганізаторкою дивізійних імпрез, брала участь у поїздках до Австрії на могили поляглих.

Залишила у смутку доньки: Ірину, Мирославу і Дарію та сина Андрія з родинами і дітьми, а також родину в Україні.

Від парохії попрощав покійну ген. вікарій всеч. о. М. Мольчко, від ОУЖ голова п. Я. Філь, від Патріярхального Т-ва і Братства дивізійників Б. Шарко.

Замість квітів на могилу учасники похорону зложили 1400 марок на лікарню жертв Чорнобиля у Львові.

Б.Ш.

З листів до редакції

У "Вістях Комбатанта", ч. 1, 1997р., Ярослав Качай написав коротку статтю-інформацію про українського поета єврейського роду Абрама Кацнельсона й про його статтю в американському єврейському часописі "Шолом". Коли п.Кацнельсон був у Торонті, він зустрінувся з членами Об'єднання українських письменників "Слово", між якими був д-р Василь Верига. З цієї нагоди поет присвятив д-рові Веризі вірш, у якому пропонує поетичну "розв'язку" на порозуміння і злагоду між ветеранами в Україні:

ЗУСТРІЧ В ТОРОНТО

Віце-президентові Світового Конґресу Українців — д-ру Василеві Веризі

Сидить біля мене. В руках в нього книга.
Гортає він віршів моїх сторінки.
Мій майже ровесник. Василь, пан Верига.
Він сивий, хоч ще по-солдатськи стрункий.
Колись був солдатом. Із німцем на згоду
пішов, щоб з боями дістатись Дніпра.
Із заходу рушив. А я йшов зі сходу.
Обидва Вкраїні бажали добра.
По різні боки ми від лінії фронту
могли один одного вбити в бою.
А от сидимо, розмовляєм в Торонто.
Лише мовчимо ми про юність свою.
І ми наливаєм вина у чарчини.
"Що ж, будьмо!" — кажу я. Він каже: "О кей!"
"За вільне щасливе життя України!
За наше майбутнє! За наших дітей!"

Лос-Анджелес,
листопад 1996 р.
Р.К.

* * *

До редакції "Вістей Комбатанта"

Хочу звернути вашу увагу про деякі неточності.

В числі 1:

Побр. в. Беднарський народився в селі Бишки, а не Вишки.

Ярослав Яблонський на прес-фонд подарував сто, а не п'ятдесят долярів.

В числі 2:

Спомин В. Каплуна. Дружиною сот. Б. Панчука була Анна Чернявська, а не Ганна Храплива.

Подано ім'я хорунжого: Богдан Шарко, має бути Мирон Шарко.

Б. Баб'як

(Закінчення із стор. 1-ої)

ДОКУМЕНТАЦІЯ
Остап СОКОЛЬСЬКИЙ: Нові напади на 1-шу УД УНА 76
ДО ІСТОРІЇ УПА
Богдан ЧАЙКІВСЬКИЙ: Пласт, Дивізія і УПА 78
Василь ЧУПРИНДА: Дивізійники в УПА 79
ДО ІСТОРІЇ УД
Теодор БАРАБАШ: Протилетунський вишкіл 80
ГУМОР І САТИРА
Василь БАБІЙ: Гривня — це гроші! 85
Ро-Ко: Демократичні курйози в Україні 87
СПОМИНИ
Роман МАМАЛИГА: З-під Бродів за Урал 90
Василь СІРСЬКИЙ: 13-та сотня "ІГ" 29-го полку 95
Мирон МАСЛОВСЬКИЙ: Мій останній постріл. 99
ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ
Роман ГАВРИЛЯК: Книжка-спомини "Вежі і кулемети"
Павла Грицяка поширюється в Україні 101
З ДІЯЛЬНОСТИ ВЕТЕРАНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ ВЕТЕРАНІВ
Звернення-Запрошення 104
Благочинний фонд спорудження пам'ятника "Борцям за волюУкраїни" —
Звернення до української діяспори 105
ІАГ: Відшкодування за побут в Німеччині та на її територіях до 1945 106
БРАТСТВО КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
Канада
Іп, РК: Зустрічі з визначними гостями з України 107
Добромир КАЗАНІВСЬКИЙ: Станиця Ст. Кетеренс
вшанувала пам'ять померлих побратимів 110
Добромир КАЗАНІВСЬКИЙ: Загальні збори Станиці Ст. Кетренс. 112
ЗСА
Роман ГАВРИЛЯК: Ветерани Дивізії "Галичина" допомагають
журналові "Військо України" 113
Евген ШИПАЙЛО: Візита міністра оборони
ген.-полк. О. Кузьмука в США. 114
Наші побратими. 117
Вшанування проф. І.Телюка 117
80-ліття Любомира Білика 118
ПРЕСОВИЙ ФОНД 119
БРАТСТВО "БРОДИ-ЛЕВ": Пожертви . . . .
ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ:
Майор К. ВИННИЦЬКИЙ (120), Олекса КОВАЛИСЬКО (122), Володимир КАТОЛИК (124), Іван НАКОНЕЧНИЙ (123), Петро НАКОНЕЧНИЙ (126), Володимир ПИЛИПЮК (124), Марія СИМКІВ (126), Олекса УГРИН (121)
З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ:
Р.К.: Вірш Кацнельсона, Б. Баб'як: Справлення 127

Ціна: $7.00